

1872

Felderítő-szolgálati utasítás
Anleitung zum Kundschafteidienste

A magyar rendvédelem-történet hagyatéka
Nachlass der Ungarischen Ordnungsschutzgeschichte

1

sorozatszerkesztő
Redakteur der Reihe
PARÁDI József

sorozatgondozó
Betreuer der Reihe

Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság
Wissenschaftliche Gesellschaft für Ungarische Ordnungsschutzgeschichte

Bertalan Szemere
Budapest
HU-ISSN 2064-4728

X 204. 152

1872

Felderítő-szolgálati utasítás
Anleitung zum Kundschaftsdienste

Budapest

2014

Nemzetbiztonsági Szakszolgálat
Fachdienst für Nationale Sicherheit
és / und

Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság
Wissenschaftliche Gesellschaft für Ungarische Ordnungsschutzgeschichte

Bertalan Szemere
HU-ISBN 978-963-89-8284-1

SZTE Klebelsberg Könyvtár

J001083875

1872

Felderítő-szolgálati utasítás
Anleitung zum Kundschaftsdienste

© BODA József 2014 Ajánlás / Empfehlung

© DOMOKOS György —KISS Gábor 2014
Ajánlás / Empfehlung

© GÖBÖLÖS László 2014 Ajánlás / Empfehlung

© MEZEY Barna 2014 Ajánlás / Empfehlung

© PARÁDI József 2014 Előszó és ajánlás / Vorwort und Empfehlung

© PARÁDI József 2014

Felderítés az Osztrák-Magyar Monarchiában
Kundschaftsdienst in der Österreichisch-Ungarischen Monarchie

© REGÉNYI Kund Miklós 2014

A „Felderítő-szolgálati utasítás“ szakmai szemmel
Die „Anleitung zum Kundschaftsdienste“ aus Sicht eines Experten

HU-ISSN 2064-4728

HU-ISBN 978-963-89-8284-1

X 204 152

TARTALOMJEGYZÉK

BODA József : Ajánlás	15
DOMOKOS György — KISS Gábor : Ajánlás	17
GÖBÖLÖS László : Ajánlás	19
MEZEY Barna : Ajánlás	21
PARÁDI József : Előszó és ajánlás	23
PARÁDI József : Felderítő szolgálat az Osztrák-Magyar Monarchiában	27
REGÉNYI Kund Miklós : A „Felderítő-szolgálati utasítás” szakmai szemmel	51
Felderítő-szolgálati utasítás	69

INHALT

József BODA : Empfehlung	163
György DOMOKOS — Gábor KISS : Empfehlung	165
László GÖBÖLÖS : Empfehlung	167
Barna MEZEY : Empfehlung	169
József PARÁDI : Vorwort und Empfehlung	172
József PARÁDI: Kundschaftsdienst in der Österreichisch – Ungarischen Monarchie	177
Kund Miklós REGÉNYI: Die „Anleitung zum Kundschaftsdienste” aus Sicht eines Experten	205
Anleitung zum Kundschaftsdienste	225
Anleitung zum Kundschaftsdienste (Gotisch)	325

AJÁNLÁS

A kiadvány, amelyet a kezében tart igazi különlegesség. Az Osztrák-Magyar Monarchia „Felderítő-szolgálati utasítás” 1872-ben jelent meg a Császári-királyi Udvari és Állami Nyomda kiadásában.

Mi, akik az utasítás jelen kiadását kezdeményeztük, tettük ezt abból a célból, hogy bemutassuk, a szakma mai művelőinek és a nagyközösségnek, hogyan is működött a felderítés, hírszerzés több mint 140 évvel ezelőtt. A díszkiadás nem egyszerűen csak a gót betűs német nyelvű utasítás magyarra fordítása, hanem szakavatott kollégáim segítségével, betekintést ad, az adott kor történelmébe és szakmai-politikai viszonyaiba.

A korszak olyan neves kutatói járultak hozzá a kiadvány méltatásához, mint az Eötvös Loránd Tudományegyetem rektora, dr. MEZEY Barna és a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság elnöke dr. PARÁDI József.

A szakmát pedig az Alkotmányvédelmi Hivatal főigazgatója, GÖBÖLÖS László dandártábornok és a német nyelvtanári és történelmi végzettségű kollégánk dr. REGÉNYI Kund Miklós képviselték.

Dr. REGÉNYI Kund Miklós végezte el az utasítás gót betűs szövegének a magyarra fordítását és az Ő jóvoltából a díszkiadás egy szakmai értékeléssel is gazdagodott.

Dr. PARÁDI József tanulmánya segítségével pedig betekintést nyerhetünk a kor politikai viszonyaiba, hadtörténetébe, megismerhetjük az Osztrák-Magyar Monarchia katonai felderítése kialakulásának és fejlődésének menetét és képet kapunk arról is, hogy milyen költségekkel rendelkezett a védelmi terület. Hozzá adott értéket képvisel a tanulmány, a rendvédelmi szervek titkos információgyűjtő tevékenységét és a katonai felderítéssel való együttműködését bemutató része.

A kötet kiadásán szorgoskodó csoport egyik kulcsfontosságú tagja volt a német anyanyelvű és német nyelvi környezetben felnövő, sőt a diplomái egy részét is német nyelvterületen szerző ARTNER Ramona, aki a magyar indíttatású szövegek fordítását és a teljes szerkesztett anyag német nyelvi kontrollját is elvégezte.

A díszkiadás a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat nyomdájában készült, és az ottani szakértői gárda lelkiismeretes és gondos munkájának kézzel fogható eredményét tarthatja a kezében a Kedves Olvasó. Az Nemzetbiztonsági Szakszolgálat Tudományos Tanácsa 2010-es megalakulása óta törekszik arra, hogy konferenciák, kiadványok útján ismertesse meg az érdeklődőkkel a felderítés, hírszerzés, elhárítás sokszor rózsaszín ködbe bújtatott világát. Ez alkalommal ehhez segítségünkre volt az Alkotmányvédelmi Hivatal, a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság és a Nemzeti Közszerológiai Egyetem Nemzetbiztonsági Intézete.

Kellemes olvasást és hasznos időutazást kívánok!

Budapest, 2013. XI. 30.

Dr. BODA József

vezérőrnagy

*a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat főigazgatója
és a Nemzeti Közszerológiai Egyetem Nemzetbiztonsági Intézetének
tanszékvezetője*

AJÁNLÁS

Ez év tavaszán jelentkezett először kirendeltségünknel dr. REGÉNYI Kund Miklós, aki dr. BODA József főigazgató úr megbízásából kért segítséget és támogatást elvégzendő feladataihoz. Kérése, kutatási témája korántsem volt hétköznapi mondható, ezért érdeklődéssel vártuk az első találkozást. Már ekkor világossá vált számunkra, hogy komoly, határozott szándékkal érkezett, amire bizonyoságul jelen kötet szolgál. A kiadvány osztrák–magyar közös történelmünk egy olyan részletére irányítja rá a figyelmet, amely majdnem a múlt idő homályába veszett: a modern kori katonai hírszerzés XIX. század végi és XX. század eleji történetére. Szerencsére az Osztrák Állami Levéltár Hadilevéltára, illetve Könyvtára e témára vonatkozóan is bőséges iratanyagot, illetve nyomtatott forrásanyagot őriz.

A Hadilevéltárban alapvetően az Udvari Haditanács létrejöttétől, 1556-tól az I. világháború lezárásig, 1918-ig terjedő időszak hadügyi vonatkozású dokumentumait találjuk meg. Első levéltárosát 1711-ben nevezte ki I. József császár, s ezt az időpontot tekinthetjük a mai bécsi Hadilevéltár (Kriegsarchiv) születésnapjának. Az ezután következő évtizedekben többféle elnevezéssel működő intézmény végül 1801-ben kapta a Hadilevéltár megnevezést, amely már nem csupán gyűjtötte, rendszerezte az iratokat, hanem azok hadtudományi feldolgozását, közreadását is feladatának tekintette. Mivel az 1867-es osztrák–magyar kiegyezés után a hadügyek alapvetően továbbra is közös kezelésben maradtak, s a dualista államban létrehozott m. kir. honvédség sem rendelkezett katonai levéltárral, így a Bécsben őrzött dokumentumok egyben a mi történelmünknek is fontos, elidegeníthetetlen részét képezik.

Az Osztrák–Magyar Monarchia széthullását követően a központi kormánysszervek iratanyagai, így a katonai iratok is Bécsben maradtak, s ezek nagy részét az 1926. május 26-án Baden bei Wienben megkötött osztrák–magyar levéltári egyezmény értelmében közös szellemi tulajdonnak nyilvánították. A tisztán magyar szellemi tulajdonnak tekinthető iratok egy része persze Magyarországra került. Az említett közös szellemi tulajdont képező iratanyaghoz történő magyar hozzáférést napjainkban is a badeni megállapodás biztosítja. Ennek

értelmében az egykori Monarchia örökségeként Bécsben mai is működik a polgári és katonai levéltári képviselő. A katonai delegátusok a Honvédelmi Minisztérium Hadtörténelmi Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltár Bécsi Kirendeltségének munkatársaiként dolgoznak. Feladatuk a jelentős közhivatali tevékenység mellett a Magyarországról érkező tudományos kutatók, tudományos ösztöndíjasok segítése és a szükséges kutatási tanácsokkal történő ellátása. A kirendeltség nem utolsósorban tudományos kutatóhelyként is működik. Hiszen Magyarország számos felsőoktatási, tudományos és kulturális intézményéből érkeznek egyetemi oktatók és más tudományos kutatók, valamint közgyűjteményi munkatársak.

A kirendeltség munkatársai számára mindig örömteli pillanatot jelent, ha az itteni kutatás eredményei végül publikáció, kötet vagy kiadvány formájában napvilágra kerülhetnek, hiszen a művek legtöbbszörében egy kicsit az ő munkájuk is benne van. Különösen megtisztelő, ha a szerzők köszönetre, említésre méltónak találják kirendeltségünk tevékenységét.

Bécs, 2013. IX. 13.

Dr. DOMOKOS György
főtanácsos
tudományos főmunkatárs

Dr. KISS Gábor
százados
főlevéltáros

AJÁNLÁS

Az Alkotmányvédelmi Hivatal (AH) elődszervezetei utáni kutatás során kettős problémával találja magát szembe az érdeklődő. Egyfelől mindjárt azzal a — látszólag egyszerű — kérdéssel szembesül, hogy Magyarországon mikortól léteznek a mai értelemben vett polgári nemzetbiztonsági szolgálatok, szakmai működésük és ismérveik alapján mely biztonsági szervek tekinthetők egyáltalán előképnek. Másfelől: közülük melyek azok a szervezetek, amelyek története, hagyatéka méltóvá teszi arra, hogy napjaink polgári elhárításának munkatársai előképnek tekinthessék.

E két kérdést némileg nyitva hagyva, történelmünkben messze vissza kell nyúlni ahhoz, hogy olyan szervezetet találjunk, amely méltó gyökere lehet nemcsak az Alkotmányvédelmi Hivatal, hanem a magyar nemzetbiztonsági közösség számára is. Az Osztrák-Magyar Monarchia biztonsági szolgálata, az Evidenzbüro talán ilyen. Talán, mert ennek a szervezetnek a hírnevén (is) foltott ejtett, egyik kiváló szakemberének és egy ideig helyettes vezetőjének, Alfred REDL ezredes – jelentőségében és súlyában egyébként sokat vitatott – áruháza. A Monarchia titkosszolgálatának minden napjait eddig elsősorban a róla (vagy a története alapján) készült irodalmi alkotások és SZABÓ István filmje hozta közelebb, míg szervezeti felépítéséről, intézménytörténetéről a történészek munkája révén tudhatunk ma már többet.

Jelen forráskiadvány nagymértékben oszlatja a múlt ködét. A „Felderítő-szolgálati utasítás” érzékletes képet nyújt az Evidenzbüro szakmai etoszáról, eszmeiségéről. Közelebb hozza minket egy olyan klasszikus titkosszolgálati szervezethez, amely kétségtelenül formálója volt az első világhégés előtti Európa hatalmi viszonyainak. Más megközelítésben: az Evidenzbüro („felelő részben”) a magyar nemzetbiztonsági közösség egyetlen olyan elődszervezete volt, amely egy nagyhatalom kül- és belbiztonságért felelős szervezete volt. Ez a kötet egy újabb, érdekes megközelítést adja. Megmutatja hogyan gondolkodtak, hogyan végezték napi munkájukat, milyen módszerekkel szereztek az információkat évszázaddal ezelőtt dolgozó „kollégáink”, akiknek gondolkodását a nagyhatalmi politika határozta meg.

Figyelemre méltó, hogy a szolgálati utasítás mennyire letisztultan kezeli – modern szóhasználattal – a hírigény és az információszerzés kölcsönhatását. A kötetet lapozva egyértelműen körvonalazódik, hogy a titkosszolgálati információszerzés elsődleges célja a stratégiai döntések támogatása, azoknak az ismereteknek a megszerzése, amelyek birtokába máshogyan nem, csak titkosszolgálati eszközök alkalmazásával lehetséges jutni. Ezen cél és a kötetben körvonalazódó alapelvek lényegében nem változtak, csak a technológia és – részben – a módszerek. Akkor különös értékkel bírtak a követségek útján elérhető külföldi sajtóanyagok (fontosságára az utasítás is felhívja a figyelmet), míg ma már az internet ezeket jórészt elérhetővé tette.

Örömmre szolgál, hogy a kötet összeállításában az Alkotmányvédelmi Hivatal munkatársai is közreműködhettek. A jól ismert mondás – múlt nélkül nincs jövő – alapján bízom abban, hogy az elődök szakmai módszertani nézetei a jelen kor nemzetbiztonsági generációja szemléletét szélesítik.

Budapest, 2013.

GÖBÖLÖS László
dandártábornok
az Alkotmányvédelmi Hivatal főigazgatója

AJÁNLÁS

A történettudomány és a jogtörténet-tudomány művelése elképzelhetetlen a források feltárása és elemzése nélkül. A múlt faggatása, a valós történeti események megismerése, értékelése, hív tolmácsolása nem lehetséges az egykori mindennapok valóságghú dokumentálása nélkül. Ez pedig (mivel hosszabb időt tekintve az élő szemtanúk, a jelenlévők már nem informálhattak bennünket az élet folyásáról) csak a hátrahagyott emlékek, ezen belül is az emberiség egyik legnagyobb kincse, a nyelv és az írás segítségével rögzített és megőrzött vagy fennmaradt tudás ismeretében lehetséges. A szövegekben (irodalmi művekben, leírásokban, okiratokban és jogi normákban) regisztrált emlékezés a jelen kutatóinak legfontosabb támasza a felderítésben. A történelmi gyakorlatok hiteles ismerete csak megbízható kútfőkre támaszkodva szélesíthető és garantálható.

A társadalomban fontos szerepet betöltő szervezetek, a szakmai ágak és hivatások identitása azon az ethoszon nyugszik, mely többek között a tradíciókból, a múlt tapasztalataiból, a szervezeti és eljárási hagyományokból táplálkozik. A szervezeti büszkeség forrása lehet a jelen eredménye, de legalább annyira a múlt dicsősége. Nem véletlen tehát, hogy a szakmai közösségek természetes törekvése a régvolt tanúságtevőinek megismerése, legyenek azok tárgyak, írásos emlékek vagy más szimbolikus jelenségek, mint zenék, táncok vagy egyéb mozgások. A jogtörténész nyilván az oklevelekben, okiratokban, jogszabályokban megtestesülő szándékot és gyakorlatot tartja a legfontosabbnak, de egyetlen szervezet sem mondhat le strukturális és működési normái történetének ismeretéről.

Valamikor, 1990-ben ennek felismerése vezette az alapítókat, akik életre hívták a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaságot. Az egyesület céljaként jegyezte, hogy gondozza a rendvédelem-történet nemes hagyományait, kutassa a magyar rendvédelem-történet egyes ágazatait, végezze el tapasztalatainak összegzését, hasonlítsa össze a feltárt jelenségeket az európai tendenciákkal, s gondoskodjon az elért eredmények közkinccsá tételéről. Miután 1991 óta magam is tagja vagyok e történetkutató közösségnek, tanúja lehettem annak a tudatos tervezésnek, mely a rendvédelem-történet kutatói által összegzett eredmények publikálását alapozta

meg. A kiadványokat (köztük a legjelentősebbet, a Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis) sorozatát használták fel a Társaság vezetői arra, hogy dokumentálják a szívós kutató munkát illetve a szakmai közönségnek és érdeklődő nyilvánosságnak rendelkezésére bocsássák tudományos kutatásaik tanulmányokban megnyilvánuló összefoglalásait.

Aligha tekinthető különleges igénynek, hogy a szerzők nem csak saját felismeréseik és megfigyeléseik publikálására vágyanak, de a felkutatott források közkinccsé tételét és kommentálását is célnak tekintik. Ahogyan komolyan foglalkoztatja már egy évtizede a Társaság vezetőit a rendvédelem-történetre vonatkozó, összegyűjtött jogszabályanyag digitalizálása, úgy tervezték a nyomtatott formátum megteremtését is. A magyar rendvédelem-történet azon emlékeinek (jogszabályok, szabályzatok, utasítások, tananyagok és egyéb hivatalos kiadványok) tékája kíván lenni ez az újonnan újtúra indított sorozat is, amelyek ma már nem, vagy alig lelhetők fel a közgyűjteményekben. „A magyar rendvédelem-történet hagyatéka” könyvsorozat első köteteként megjelenő „1872 Felderítő - szolgálati utasítás. Anleitung zum Kundschaftsdienste.” címet viselő kötet bizonyoság a Társaság elkötelezett tudományos szolgálatának, a negyedévszázados munkálkodás újabb szakaszát nyitja meg, a forrásközlések periódusát.

Csak remélni tudom, hogy a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság és a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat együttműködése nyomán létrehozott kötet nem marad egyedi esemény, hanem a jó példát követni fogják a társ magyar rendvédelmi testületek is.

Jó szívvel ajánlom mindenkinek, olvasson magyarul vagy németül, e közép-európai múltunk rendvédelem-történetének részleteibe bepillantást kínáló forráskiadványt és a kommentáló tanulmányokat.

Budapest, 2014. I. 30.

Dr. MEZEY Barna
egyetemi tanár
a Magyar Börtönügyi Társaság elnöke

ELŐSZÓ és AJÁNLÁS

A Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság — amelynek a tagjai között találhatóak a témakört kutatók szinte kivétel nélkül — alapítása azaz 1990 óta hivatásának tekinti a magyar rendvédelem-történet feltárását és közkinccsé tételét.

Működésünk során a nemzeti rendvédelem-történet gondozásának számos nehézségével szembesültünk, melyeket — szűkös lehetőségeink határain belül — igyekeztünk enyhíteni. Ezen kezdeményezéseink körébe tartoznak a magyar rendvédelem-történet körében elindított és tervezett könyvsorozatok.

2011-ben indítottuk útjára „A magyar rendvédelem-történet öröksége” című könyvsorozatot, amelyben két kötet már megjelent.

2014-ben indítjuk útjára „A magyar rendvédelem-történet hagyatéka” című könyvsorozatot, melynek első kötete az *Anleitung zum Kundschaftsdienste* című, több mint egy évszázada kiadott „Felderítő-szolgálati utasítás”.

2014-ben kerül valószínűleg kiadásra a „Segédtudományok a magyar rendvédelem-történet szolgálatában” című könyvsorozat első kötete, *Magyar útleveletörténet 1848-2012*. munkacímme.

A publikált illetve a készülő kiadványok létrehozásának a célja — azon túl, hogy a nemzeti rendvédelem-történetünk körében keletkezett új kutatási eredményeket közkinccsé tegyük — kettős volt.

Egyrészt a nemzeti rendvédelem-történetünk téveszméktől terhelte, többé-kevésbé neuralgikus területeit szerettük volna a politikai propaganda nemtelen területéről visszasegíteni a tudomány egzakt világába. Ily módon kívántunk utat nyitni azoknak az alkotásoknak is, amelyek — vitathatatlan értékeik ellenére — minden bizonnyal az íróasztalok fiókjainak mélyén aludnák csipkerózsika álmukat, ha nem segítjük elő közzétételüket.

Másrészt pedig elő kívánjuk segíteni a magyar rendvédelem-történet írásos emlékei további pusztulásának a lassítását azáltal, hogy elődeink azon szabályzatait, tankönyveit és hasonló kiadványait, amelyekből már csupán néhány példány maradt fenn, vagy

csak külföldön lelhető fel az utolsó példány, visszaadjuk a magyar kultúrának, a magyar olvasóközönségnek, a magyar szakembereknek.

Ebbe a törekvésbe illeszkedik az *Anleitung zum Kundschaftsdienste* — magyarázó tanulmányokkal is ellátott — kötetének az újrányomtatása.

Tervezzük továbbá a „Magyar rendvédelem-történeti értekezések” és a „Magyar rendvédelem-történet forrásai” című könyvsorozatok létrehozását is, amelyekben a nemzeti rendvédelem-történetünk témakörében keletkezett tudományos fozokatszerző disszertációkat, illetve egy-egy rendvédelem-történeti témakör forráscsoportjait szeretnénk megjelentetni. Törekvéseinket abban az esetben áll módunkban megvalósítani, ha az érintett szervezetek munkatársainak mérvadó része a hivatástörténetiség ápolását nem felesleges tehernek, hanem a hivatás- és hazaszeretetből fakadó kötelességének tekinti.

Ezért is tartjuk bízatonak azt — a ma még szokatlan jelenséget —, hogy az *Anleitung zum Kundschaftsdienste* publikálása több szervezet együttműködésének az eredményeként valósult meg, nevezetesen az Alkotmányvédelmi Hivatal, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat, a Bécsi Magyar Levéltári Kirendeltség és a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. Bízunk abban, hogy e jelenség nem válik elszigetelt esetté, hanem egyre általánosabb lesz.

Úgy gondoljuk, hogy a magyar rendvédelem-történeti szakemberek és a témakört kedvelők aziránt érdeklődhetnek, amit elérhetnek. A magyar rendvédelem-történet művelését gyanakvással figyelők által hangoztatott érvelés egyik eleme, hogy nincs érdeklődés a téma iránt. Ez hamis érv, hiszen az emberek többnyire valós dolgok iránt érdeklődnek. Abban az esetben pedig, ha nem nyílik lehetőség az objektív történelemszemléleten nyugvó nemzeti rendvédelem-történetünk körébe tartozó egzakt alkotások publikálására, a téma iránt fogékonyak óhatatlanul a politikai prekonceptióktól terhelt nézeteket hirdető propaganda-irodalom téveszméinek a megismerésére hagyatkozhatnak csupán.

Megítélésünk szerint az *Anleitung zum Kundschaftsdienste* méltán tölti be „A magyar rendvédelem-történet hagyatéka” című könyvsorozat kezdő kötetének a helyét. Az Evidenzbüro volt ugyanis az Osztrák-Magyar Monarchia utódállamai felderítő testületeinek az

anyaszervezete abban az értelemben, hogy többé-kevésbé ezen intézményből, az ott felhalmozott szakmai ismeretekből és tapasztalatanyagból nőttek ki — a hajdani Evidenzbüro munkatársainak a hathatos közreműködésével — az utódállamok hírszerző szervezetei.

A Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság 2010 végén kezdett el foglalkozni a témával. E kötetet nem sikerült volna létrehozni, ha a Bécsi Magyar Levéltári Kirendeltség munkatársai nem segítenek önzetlen módon. Köszönet illeti dr. BALLA Tibor és dr. LENKEFI Ferenc urakat. Ugyancsak köszönet jár dr. BODA József, dr. REGÉNYI Kund Miklós és dr. DOBAT Imre uraknak. Ők elévülhetetlen érdemeket szereztek a több mint egy évszázados kiadvány munkakész állapotba helyezése terén, nélkülözhetetlen szerepet töltött be dr. REGÉNYI Kund Miklós, aki a gót-betűs szöveget lefordította és a több mint egy évszázados szakmai terminológiát értelmezte.

E kiadvány több magyar intézmény és a bécsi Kriegsarchiv, illetve Staatsarchiv összehangolása nyomán született, melynek során mindegyik szervezet azon képességét osztotta meg a nemes cél érdekében, amellyel a leghatékonyabban elősegíthette a kötet létrejöttét. Dr. BODA József szisztematikus szervezőmunkája, több intézmény képességeit egy cél érdekében összehangoló tevékenysége nélkül nem jöhetett volna létre e mű. Köszönet érte.

Végezetül, de nem utolsósorban a kötetet nyugodt szívvel ajánlja a Szemre Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság mindazok figyelmébe, akik a témakör iránt a tudományos tárgyilagosság igényével érdeklődnek. Meggyőződésünk, hogy a kötetnek helyet indokolt biztosítani a szakperiodikák szerkesztőségeiben, a szakintézmények gyűjteményeiben, továbbá a szakterület oktatási intézményeinek a könyvtáraiban, valamint a szakemberek és az érdeklődők házi könyvtárainak a polcain.

Budapest, 2013. IX. 12.

Dr. PARÁDI József

nyugalmazott főiskolai tanár

*a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti
Tudományos Társaság elnöke*

Az Osztrák-Magyar Monarchiában a felderítés — a HABS-
BURG-birodalom hagyományaiból fakadóan — a haderő fel-
adatkörébe tartozott. Ezért a közös ügyek — külügy, hadügy
és az intézésük finansziális részét végző közös pénzügy — csoportjá-
nak képezte a részét. A közös ügyek rendszerét pedig a két társország,
a Magyar Királyság és az Osztrák Császárság törvényhozó testületei
által külön-külön létrehozott törvények tartalmazták.¹

A XVIII. században a HABS-
BURG-birodalomban még nem mű-
ködtettek állandó felderítő szervezetet. A felderítés alapvetően az el-
lenséges haderőre irányult és a háborús vagy azt közvetlenül megelő-
ző időszakra korlátozódott.

BONAPARTE Napóleon uralkodása idején azonban a hadügy sokat
fejlődött. Ennek részeként a hírszerzés is dinamikus változásokon
esett át. A korábbi „vonalas összeütközés” elve túlhaladtá vált. He-
lyébe a dinamikusan mozgó harccsoportok léptek, amelyek a harctér
közvetlen közelében gyülekeztek és onnan megindulva fejtettek ki
koncentrált csapást az ellenségre.

Az így manőverező hadseregeket a megszokott, alkalmi hírszer-
zéssel már nem lehetett eredményesen felderíteni. Eredményt csak az
hozhatott, ha jól felkészített szakemberek, nagy területeket lefedő há-
lózatokban működve kémlelték az ellenséges haderőket. Egyre in-
kább szükségessé vált a mai fogalmaink szerinti rendszerező, elemző,
értékelő központ. Ennek a központnak volt az első hírnöke a XIX.
század elején Bécsben a hadügy kötelékében ideiglenesen felállított
„Evidenzhaltungs Abteilung” (Nyilvántartó csoport). 1812-ben a
hadügyi költségvetésből a felderítésre már mintegy 100 000 forintot
áldoztak.

A XIX. század negyvenes éveiben az „Evidenzhaltungs Abtei-
lung”-ot (Nyilvántartó csoport-ot) véglegesen a vezérkar hatáskörébe
helyezték. 1850-ben a HABS-
BURG-birodalom felderítésének központ-
ját „Evidenzbüro” (Nyilvántartó Iroda) elnevezéssel átszervezték,
most már mint a vezérkar önálló osztályát. Innen származtatható az
Evidenzbüro alapítása.²

Az Evidenzbüro-t az Osztrák-Magyar Monarchia időszakában
ugyan több ízben fejlesztették, azonban mindvégig a vezérkar egyik
osztályaként működött.

A dunai monarchia felderítő szervezete tehát — mint a haderő része — a kiegyezés következtében a közös ügyek közé került.

Akár a kiegyezés magyar, akár annak az osztrák felfogását vesszük figyelembe a hadügy mindenképp a közös ügyek közé tartozott. A birodalom szimpatizánsainak álláspontja szerint a dualista államalakulat egységes birodalom, amelyben az eltérő történelmi múlttal és gazdasági környezettel rendelkező két tartománycsoport a belső ügyeit önállóan intézi, míg a többi ügyek alkotják a birodalmi ügyeket. Ezzel szemben a magyar álláspont szerint a dualizmus nem más mint két önálló ország a Magyar Királyság és az Osztrák Császárság szövetsége, ahol a két társország egyes ügyeit közösen intézi. A gyakorlatban a magyar felfogás érvényesült. Minden bizonnyal ezért is vált általánossá az Osztrák-Magyar Monarchia elnevezés, mert ez a név közelebb állt a valósághoz.

Eredetileg azonban az uralkodó a dualista államalakulat számára két elnevezést határozott meg a közös külügyminiszternek gróf Friedrich Ferdinand von BEUST-nak címzett 1868. XI. 14-én kelt levelében. A levélbe foglalt uralkodói utasításban az

„*Österreichisch-Ungarische Monarchie*” (Osztrák-Magyar Monarchia)

vagy a

„*Österreichisch-Ungarisches Reich*” (Osztrák-Magyar Birodalom) kifejezések használatát rendelte el Ferenc József.

A birodalom kifejezés, az osztrák, illetve Ausztria egyoldalú szóhasználat — nem utolsósorban a magyar nehezmenyezések következtében is — fokozatosan kikopott. A Reichs-kanzler elnevezést gróf ANDRÁSSY Gyula (közös külügyminiszter: 1871. XI. 14 - 1879. X. 8.) már nem használta. A Reichminister titulust a leghosszabb ideig a közös hadügyminiszterek használták 1911-ig.³

A közös hadügyminiszterek által viselt cím azonban nem változtatott a lényegen, nevezetesen a hadügy közösségén. A hadügyi közösséget a Pragmatica Sanctio-ból vezették le. A magyar fél a Pragmatica Sanctio magyar törvények közé felvett tartalmát tekintette kiindulási alapnak. E szerint a Pragmatica Sanctio-ból nemcsak a HABSBURG-monarchia uralkodójának egy személye következik, hanem a közös és együttes védelem kötelezettsége is — azaz a hadügyi, külügyi közösség és ezek finanszírozását megvalósító pénzügyi közösség — valamint Magyarország közjogi és belkormányzati önállóságának a sérthetetlensége is. Ezen ügyeket nevezték — korabeli szóhasználat — pragmatikus ügyeknek, míg a vám- és kereskedelmi

szövetség tárgykörébe (egységes vámterület, gazdasági szerződések külállamokkal, közvetett adózás egységesítése, vasútfejlesztés és hajózás, valamint postaügyek összehangolása, a pénzrendszer egysége és a jegybank) tartozókat dualisztikus ügyeknek hívták.

A közös ügyekhez összesen négy ügycsoport tartozott: 1. az uralkodói udvartartás (ezen ügycsoport csak a magyar kiegyezési törvényben szerepelt és kizárásos formában, nevezetesen az udvartartás nem tartozik a közös ügyek közé), 2. a pragmatikus ügyek, 3. a hitelügy, 4. a vám- és kereskedelmi szövetség tárgykörébe tartozó ügyek. A 3. és 4. ügycsoportba tartozó ügyek esetében fennállt az összehangolás érdekeltsége ugyan, azonban az egyezkedés megíúsulása esetében az önálló intézkedés joga is nyitva állt.

A hadügyi közösség — amelybe a felderítés is tartozott — első látásra ugyan bonyolultnak tűnhet, azonban a gyakorlatban jól működött. Az uralkodót illette meg a hadsereg „vezérlete” (Leitung), „vezénylete” (Führung), „belszervezete” (Innere Organisation). A vezérletbe beletartozott a hadüzenet joga is. A vezényleti jog alapján a haderőt az uralkodó bármikor és bárhová küldhette. A belső szervezetbe beletartozott a tisztek kinevezése, a szolgálati nyelv megállapítása, a szervezeti felépítés meghatározása stb.⁴

Az Osztrák-Magyar Monarchia hadereje több fő részből állt. A haderő gerincét kétség kívül a közös hadsereg képezte. A közös hadsereg a XX. század elején 33 gyalogos és 8 lovas hadosztályból állt. Nehézfegyverzettel és magasabb egységparancsnokságokkal is rendelkezett, amelyek alárendeltségébe tartoztak a Landwehr és a honvéd alakulatok is, továbbá a csapattisztképző intézmények mellett vezérkari tisztképző intézményt is fenntartott.

A Landwehr és a Magyar Királyi Honvédség alakulatai csak az Osztrák Császárság, illetve a Magyar Királyság területén állomásoztak. Erejük 8 honvéd gyalogos és 2 honvéd lovas hadosztály, valamint 8 Landwehr gyalogos hadosztály volt. A Magyar Királyi Honvédség és a Landwehr csak csapattisztképző intézményeket tartott fenn. A Magyar Királyi Honvédség tekintetében az uralkodói utasítások csak a honvédelmi miniszter ellenjegyzésével hatályosulhattak.

Emellett az Osztrák Császárságban működött még a Landstrum, a Magyar Királyságban pedig a népfelkelés.

A szárazföldi haderőnem mellett — ugyancsak közös haderő jelleggel — működött az Osztrák-Magyar Monarchia haditengerészete is.

A teljes szárazföldi haderőt 16 hadtestbe, a hadtesteket pedig hadseregbe csoportosították. A haderő legfelsőbb vezetési szintje pedig a hadsereg-főparancsnokság (Armeeober-kommando) volt. A haderő létszáma békében csaknem 450 000 főt, háborúban pedig mintegy 1 500 000 főt tett ki.

A személyi állomány utánpótlása céljából a dunai monarchia területét 112 katonai kerületre osztották, amelyből 61-et az osztrák tartományokban, 47-et a Magyar Szent Korona alá tartozó területeken, 4-et pedig Bosznia-Hercegovinában alakítottak ki. egy kerülettől általában egy ezredbe sorozták be a lakosság férfi tagjait. Emellett a Landwehr-nek az Osztrák Császárságban, a Magyar Királyi Honvédségnek pedig a Magyar Királyságban külön katonai kiegészítő kerületei voltak, ugyancsak egy-egy ezred személyi állománya utánpótlásának a biztosítása céljából.⁵

A közös költségvetés összege 1868-ban 107 500 000 forint volt. E költségvetés mintegy 95 %-át a közös hadügy költségei alkották. A közös külügyminisztérium 4,75 % körüli, a közös pénzügyminisztérium pedig 0,25 % körüli arányban részesült a közös költségvetésből. A teljes vámbevétel — melyet teljes egészében a közös költségvetésben kellett felhasználni — összege ekkor 7 280 000 forint volt. A közös költségek fennmaradó részét pedig a két társország a kvóta szerint fedezte. Így mindkét társország költségvetésének mintegy 25 %-át fordította a közös ügyek fedezésére. A későbbiek során ez 15 % körül állandósult, mivel nőtt a két társország költségvetése és a vámbevételek is gyarapodtak.⁶

A haderő működéséhez tehát az anyagi fedezetet a két társország biztosította. Ebből fakadóan pedig a haderőt kizárólag abban az esetben lehetett működésbe hozni, ha az uralkodó, az osztrák kormány és a magyar kormány, illetve a két társország országgyűlései között akarat-egység jött létre. Ezen akarat-egység kialakításának pedig kiemelt terepei voltak, ahol az egyeztetések szabályozott módon valósulhattak meg.

A közös ügyek (hadügy, külügy és a közös pénzügyminisztérium) költségvetését a közös pénzügyminiszter készítette el a két közös társmínisztérium közreműködésével és jóváhagyásra a delegációk elé terjesztette. Mindkét társország országgyűlése a soraiból évente egyenként 60 fős delegációt hozott létre. A delegáció tehát az országgyűlés olyan bizottsága volt, melyet a küldő országgyűlés felül nem bírálható döntési joggal ruházott fel a közös ügyek költségvetését ille-

tően. E tekintetben tehát törvényalkotó jogkörrel bírtak a delegációk. A magyar delegáció 20 tagját a főrendiház, 40 tagját pedig a képviselőház küldte. Ezen belül a képviselőházi küldöttek közül 4 a főrendiház küldöttei közül pedig 1 horvátországi képviselőnek kellett lennie. Az osztrák delegáció 20 tagját az urak háza választotta. 40 tagját pedig a képviselőház delegálta tartományok szerint elosztásban. (Csehország 10, Gallícia 7, Morvaország 4, Alsó Ausztria 3, Felső Ausztria 2, Steier 2, Tirol 2, a többi tartomány pedig egy-egy tagot küldött). A delegációk külön-külön üléseztek, egymással írásban érintkeztek. Amennyiben valamilyen témában nem tudtak megegyezésre jutni, akkor - háromszori sikertelen üzenetváltás után - együtt ülésezhettek. Abban az esetben, ha az együttes szavazáson sem jött létre döntés, az uralkodó nem hozhatott döntést a delegációk helyett. A delegációk évente felváltva Bécsben és Budapesten üléseztek.⁷

A közös költségvetés elfogadása azonban még nem jelentette azt, hogy a közös szervezetek hozzá is jutnak a költségvetésük éves összegéhez. Ezt az összeget a két társország költségvetése között el kellett osztani. Erre szolgált a kvóta, amely azt határozta meg, hogy a két társország milyen arányban részesüljön a közös kiadásokból. A két társország országgyűlései egy-egy kvótabizottságot hoztak létre, amelyek a pénzügyminisztériumaik segítségével kialakították az álláspontjukat, egyeztetve azt a kormányukkal. Mindkét kormány e javaslatot terjesztette a saját országgyűlése elé. A javaslat elfogadása után a két országgyűlés ismertette egymással a határozatát. Amennyiben a két országgyűlés nem tudott dűlőre jutni az uralkodó dönthetett, azonban — az osztrák kiegyezési törvényben foglaltaknak megfelelően — egy éves hatállyal. Egyébként a kvótát 10 évre szabták meg. A kvóta tehát a dualizmus időszakában többször változott, kezdetben az Osztrák Császárság és a Magyar Királyság közötti arány 70 : 30 % volt. 1907 és 1917 között az arány 63,6 : 36,4 %-ra változott. 1917-ben 20 évre állapították meg a kvótát oly módon, hogy az 5 éves ciklusokkal módosuljon. Az első 5 éves ciklusban — amelynek csak az elejét élte meg a dualista államalakulat — Magyarország aránya 35,4 % volt.⁸

Az Osztrák-Magyar Monarchiában és a közös ügyeken belül is a haderő tekintélyes szervezet volt. Az uralkodónak pedig kitüntetett jogosultságai voltak a működtetésében, hiszen a közös ügyi minisztereket önállóan nevezte ki és azok az államfő személyének tartoztak politikai felelősséggel. A közös szervezetek azonban csupán addig

nyújtózkodhattak, amekkorára a két országgyűlés a takarójukat szabta. Ebben a közegben a rendszer szerves részeként működött az Evidenzbüro.

Az Evidenzbüro első vezetője KALIK Anton őrnagy volt, aki 15 éven át vezette a szervezetet. Őrnagyi rangban került az Evidenzbüro élére és a feladatkört tábornokként adta át az utódjának. Lényegében a szervezet az ő irányításával épült ki, bár az utódok is lényeges változtatásokat hoztak létre. Az Evidenzbüro a főbb hadműveleti irányok nagyobb belföldi városaiban — általában a hadsereg-, vagy a hadtest-parancsnokságok székhelyein, azok vezérkarainak részlegeként — úgynevezett felderítő főállomásokat hoztak létre, amelyek az érintett hadműveleti irányban az ügynöki munkát irányították. A célországokba úgynevezett „ágens”-eket telepítettek, akik a vezetésükkel működő kémszervezeteket (rezidentúrákat) hoztak létre. Voltak olyan titkos ügynökök, akik hazafias megfontolásból cselekedtek. Őket „bizalmi embereknek” nevezte a korabeli szakzsargon. Az állandóan külföldön tartózkodókat „megbízottnak” hívták, végül pedig a központ közvetlen irányítása alatt álló és esetenként külföldre utazók korabeli elnevezése a „hírszerző” volt. A „bizalmi emberek” kivételével a felderítésben résztvevők anyagi javadalmazásban részesültek.⁹

Az Osztrák-Magyar Monarchiában a haderő kötelékében működő Evidenzbüro volt az egyetlen felderítő szervezet. Ez azonban nem zárta ki azt, hogy más — nem a felderítésre szakosodott — szervezetek ne végezzenek hírszerzést vagy ne segítsék a felderítő munkát. A XIX. század hatvanas éveiben állították rendszerbe a dunai monarchia katonai attasé szolgálatát. E bocsztásokba általában a haderő kiváló képességű vezérkari tisztjeit helyezték, akik a helyi viszonyokat kitűnően ismerték és a nyelvet is tökéletesen beszélték. Feladatukat alkotta az állomáshelyük országa haderejének megfigyelése és a feltárt információk nyilvántartása. 1860-tól a dunai monarchia katonai attaséi Európa jelentősebb államai és a szomszédos országok fővárosaiban is jelen voltak.

A katonatisztek számára is igyekeztek lehetőséget biztosítani arra, hogy tanulmányokat valósítsanak meg külföldön. Igyekeztek a külállamokkal olyan szerződéseket is létrehozni, amelynek keretében az Osztrák-Magyar Monarchia tisztjeit a fogadó ország hadereje akár egy éves tanulmányútra is fogadta. Ilyen lehetőség volt például az 1890-ben kötött megegyezés, amely szerint az oroszországi Kazany-

ban az orosz hadsereg évente 2 tisztet fogadott az Osztrák-Magyar Monarchia haderejéből.¹⁰

Az Osztrák-Magyar Monarchia diplomataképzésének tananyagába katonai ismereteket is felvettek. A diplomataképzést folytató Keleti Akadémián katonai tantárgyakat is hallgattak a tanulók.¹¹

A felderítés a közigazgatás közreműködésére is számíthatott. 1878-ban a közös hadügyminiszter tervezetet juttatott el az uralkodó katonai irodájához, amelyben a közigazgatás célszerű teendőit vázolta a hírszerzés terén. A tervezet tartalma különböző szabályozásokban öltött testet úgy a béke mint a fegyveres konfliktus időszakára vonatkozóan.

A felderítést a korabeli szakmai vezetés nem szűkítette le a haderőre, annak szervezetére, létszámára, kiképzési és utánpótlási rendszerére, fegyverzetére, elhelyezkedésére, a különböző hadműveleti tervek és kiképzési anyagok megszerzésére. Az Evidenzbüro jóval tágabb körben valósította meg a felderítést és nem csupán a személyi állománya tagjainak az igénybe vételével, hanem a közigazgatás és a polgári lakosság tagjainak a segítségével is.

Már békeidőben fel kellett deríteni a célterület közlekedési és hírközlési infrastruktúráját, annak fejlesztéseit, a raktárak elhelyezkedését és befogadóképességét, a fegyvert és lőszert, valamint egyéb felszereléseket gyártó kapacitásokat és vásárlásokat.

A mozgósítást követően a személyi mozgások korlátozása, a híryananyagok tartalmának a felügyelete, hadianyagok, lovak és élelem külföldre szállításának a leállítása, a közlekedési eszközöknek a határonkon belüli koncentrálása, a hírközlés és a szállítás területén dolgozók közül a megbízhatatlan személyek eltávolítása, az idegenek figyelemmel kísérése vált közvetlenül megvalósítandó feladattá.¹²

A szakmailag indokolt koncepció azonban számos olyan elemet tartalmazott, amely kívül esett a polgári demokrácia korabeli bevett határain. E téren véleménykülönbség alakult ki a magyar kormány és a haderő vezetése között. A hadvezetés egyre sürgetőbben lépett fel a téma magyarországi törvényi szabályozása érdekében.

A XIX. század utolsó negyedében Európa államai egymást követően hozták létre az úgynevezett kivételes hatalom időszakára vonatkozó törvényeket. E jogszabályoknak az volt a lényege, hogy a szabadságjogokat háború időszakára — a fegyveres konfliktus eredményes megvívása érdekében — mérsékeltek. A kivételes hatalomról szóló törvények két típusa jött létre. Az angolszász típus szerint a kivételes

időszak speciális hatalmi jogosultságai a polgári közigazgatást illeték meg. A német minta szerint viszont ezen jogosultságokat — alapvetően a szolás, gyülekezés és mozgás korlátozása — a haderőhöz telepítették.¹³

Az Osztrák-Magyar Monarchia két társorszáágában nem azonos típusú törvényt hoztak a kivételes hatalomról. Az Osztrák Császárságban a német mintát követték és a magyarországi kivételes törvényt évtizedekkel megelőzve hozták létre a kivételes hatalomról szóló törvényüket, melyet több esetben módosítottak.

Ezzel szemben a Magyar Királyságban az angol mintát követték és 1912-ben — az osztrák féllal, illetve a haderő vezetésével való hosszas egyeztetés nyomán — hozták létre a kivételes hatalomról szóló törvényt. A magyar kormány a háború alatt is ragaszkodott a törvénybe iktatott azon felfogásához, hogy a kivételes hatalmat a Magyar Szent Korona alá eső területeken nem a haderő, hanem a polgári közigazgatás gyakorolja. Ezen felfogását a gyakorlatban is meg tudta valósítani.¹⁴

Az eltérő szabályozás azonban nem jelentette azt, hogy nem volt összhang a magyar hatóságok és a hadsereg között a feladatok végrehajtásában, ennek részeként a felderítő tevékenység megvalósításában. „Csupán” arról volt szó, hogy a kivételes hatalom gyakorlásával járó teendők terén a Magyar Királyságban a vezető szerep a polgári közigazgatást illette meg.

Ez alól kivételt a hadműveleti területek jelentettek, amelyeken a haderő vezető szerepe egyértelmű volt.

Szükség is volt a közigazgatással a hatékony együttműködésre, mivel az Evidenzbüro költségvetése nem volt magasnak tekinthető. Részletes adatok ugyan nem állnak a rendelkezésünkre, mivel a tevékenység lényegéhez tartozott a vizsgált időszakban is a titkosság. A Német Császárság Felderítő Irodájánál, a Nachrichtenbureau-nál ezt oly módon tökéletesítették, hogy a szakterületek felelős tisztjei egy zsebben elhelyezhető szabvány füzetben rögzítették a kiadásokat. Ezt a császár időnként átnézte, majd engedélyezte a megsemmisítésüket. Ily módon nem maradt nyom arról, hogy mikor, kinek és miért fizettek, mivel az átvett összegekről elismervényt sem kértek.¹⁵

Annyi azonban bizonyos, hogy a Nachrichtenbureau költségvetése 1912-ben 400 000 márka körüli lehetett. Ebben az időben az orosz felderítés költségvetése 13 000 000 rubel körüli volt. Nagy Britanniá-

nak és Franciaországnak a felderítésre fordított költségvetése minden bizonnyal nem maradt el az oroszokétól.¹⁶

Ezzel szemben az Evidenzbüro költségvetése a Nachrichtenbureau-t sem érte el. Valószínűleg 200 000 forintnak megfelelő korona értékű lehetett. 1913-ban — forintértéken számolva — a közös költségvetés összege mintegy 181 250 000 forint volt, melynek 95 %-át alkotta a hadügyi költségvetés összege 172 187 500. Ennek alkotta 0,11 %-át 200 000 forintos összeggel az Evidenzbüro költségvetése. Ez abban az esetben is szerénynek tekinthető, ha figyelembe vesszük, hogy a felderítő szervezetek költségvetése sohasem nyílt teljes egészében.¹⁷

A Német Császárság és az Osztrák-Magyar Monarchia felderítése oly módon is takarékoskodott, hogy rendszeresen kicserélték híryanagaikat. 1910-ben a két felderítő szervezet memorandumban foglalta össze az együttműködésük lényegét és elveit.¹⁸

Az Evidenzbüro a polgári hatóságokkal a Magyar Királyságban a legintenzívebben minden bizonnyal a határmenti területeken működött együtt, elsősorban a határőrizeti szervezetekkel.

A közös haderő hazai területen működtetett felderítő főállomásai — a honvédelmi tárca vezetőjének a beleegyezésével — felderítő mellékállomásokat is felállíthattak a honvédparancsnokságokon, illetve a belügyi tárca vezetőjének a hozzájárulásával a csendőr kerületparancsnokságokon. A magyar határőrizeti szervezetek a felderítő főállomásokkal álltak kapcsolatban. Elsősorban a határszéli csendőrség, melyet a Magyar Királyi Csendőrség részeként 1891-ben állítottak fel¹⁹ és a Magyar Királyi Határrendőrség, melyet 1903-ban alapítottak ugyan, azonban a működését csak 1906-ban kezdte el.²⁰

A két magyar határőrizeti szervezet több irányban is együttműködött az Evidenzbüro-val.²¹

Szükség esetén biztosítaniuk kellett, hogy a határon titokban átmutatni kívánt személyek számára olyan „folyosót” nyissanak, amelynek a használata biztonságos.²²

A magyar határőrizeti szervezeteknek működési területükön figyelemmel kellett kísérniük az idegenek mozgását és kapcsolataikat, még a postagalamb-tartókat is.²³

A határszéli csendőrségnek, illetve a Magyar Királyi Határrendőrségnek a társhatóságok, vagy az Evidenzbüro által jelzett gyanús személyeket a határforgalomban való felbukkanása esetén megfigyelés alá kellett helyezni és továbbutazásuk esetén a megfigyelést az or-

szág belsejében működő szervezeteknek átadni. Kiutazásuk esetén pedig a társhatóságok kérésének megfelelően eljárni, azaz ezen személyeket feltartóztatni vagy a határon átgépedni.²⁴

A határmenti hatóságoknak fel kellett deríteniük a határ túloldalán található közlekedési és hírközlési infrastruktúra elhelyezkedését, teherbírását és sebezhető pontjait. A túloldali határmenti azon épületeket, amelyek nagyobb létszám elhelyezésére vagy anyagraktár kialakítására alkalmasak voltak szintén ismerniük kellett. Ugyancsak konkrét ismeretekkel kellett rendelkezniük a túloldali határmenti fegyveres szervezetek létszámáról, elhelyezkedéséről, felszereltségéről és e szervezetek helyei vezetőiről.²⁵

Ennek érdekében a határ túloldalán olyan hálózatot kellett létrehozniuk, amelynek a tagjai a témakörbe tartozó információkat összegyűjthették. A magyar határmenti szervezetek - hasonlóan a határ túloldalán állomásozó szomszédos állam határmenti szervezeteihez - figyelemmel kísérték a határforgalomban résztvevőket és közülük is igyekeztek beszervezni azokat, akiket a felderítésre alkalmasnak gondoltak és valamilyen gyengéjük miatt beszervezhetővé váltak.²⁶

A határőrizeti szervezetek tagjait felkészítették az operatív munka alapelveire. Ennek keretében a magyar határőrizeti szervezetek személyi állományainak azon tagjai kaptak felkészítést, akik a helyi felderítő munkát irányították, az Evidenzbüro területileg illetékes szervezetével kapcsolatban álltak. Levelezésük során kettős borítékot kellett használniuk. A külső borítékon a katonai parancsnokságot tüntették fel címzettként. A belső borítékra pedig a „Hírjelentés sajátkezü felbontásra” címezést írták.²⁷

A határőrizeti szervezeteknek az információknak a határon történő átjuttatása szempontjából kulcsfontosságú személyeket és tárgyakat nyilván kellett tartaniuk és azokat folyamatosan ellenőrizniük is kellett. Az úgynevezett „közvetítő küldönc”-ök személye is e körből került ki. Az ő feladatuk az volt, hogy az országhatáron észrevétlenül juttassanak át utasításokat, illetve információkat.²⁸

Akár a határ mellől, akár távolabbi területekről érkeztek az információk, azokat gyűjteni, rendszerezni, elemezni, értékelni kellett. Ezt a feladatkört látta el az Evidenzbüro bécsi elhelyezésű központja. A központ szervezeti felépítése fokozatosan gyarapodott és differenciálódott. Az Evidenzbüro bécsi székhelyén 1914-ben 42 tiszt dolgozott a segédszemélyzetet nem számítva. Ez nem tekinthető jelentős létszámnak, mivel a német Nachrichtenbureau tiszti személyzete eb-

ben az időben 80 fő volt. Az Evidenzbüro központjában számos osztály, csoport működött. Ilyenek voltak az olasz, orosz, balkáni és az erődítési, tüzérségi stb. részlegek. Az Evidenzbüro azonban nem mondott le a nyílt úton beszerezhető információkról sem. Az Evidenzbüro bécsi székhelyére — az Osztrák-Magyar Monarchiában megjelenő kiadványokon kívül — naponta 70 külföldi periodika érkezett, amelynek a feldolgozását is ott valósították meg.²⁹

Az Osztrák-Magyar Monarchia hadereje felderítésének a stílusa némileg eltért az ANTANT-nál szokásostól. A dunai monarchia ugyanis nem alkalmazta a lakosság tömeges befolyásolásának módszerét. Külföldi folyóiratok, hírlapok megvételét, anyagi támogatását már gróf ANDRÁSSY Gyula visszafogta a külügyministersége idején. A szomszédos országok lakosságának a kormányuk elleni uszítása vagy a területi épségük megkérdőjelezése nem tartozott az Osztrák-Magyar Monarchia bevett módszerei közé.³⁰

A kiegyezés előtt a külföld véleményének a befolyásolására törekvés, valamint a hazai másként gondolkodók tetteinek és kapcsolatainak a figyelemmel kísérése nem volt idegen a hatalmat gyakorlók-tól. A kiegyezéssel azonban azok a szervezetek bomlottak meg, amelyek e tevékenységek kivitelezésére voltak hivatottak.³¹

A kiegyezéssel a dunai birodalom egészére kiterjedő államrendőrség egységes jogosultságait a két kormány, illetve azok szakminisztériumai vették át. A közös külügyhöz került a megszűnő birodalmi hatóság speciális része, nevezetesen a titkos információhálózat irányítása és a sajtó befolyásolására hivatott rendelkezési alap. E feladatok ellátását végezte a közös külügyi tárca Informationsbüro (Információ-iroda) nevű ügyosztálya. Az ügyosztályt kezdetben — a hajdani Legfelsőbb Rendőrhatalóság szellemiségét képviselő őskövület irányította és az elhelyezésük is a bécsi Herrengasse 7. szám alatti Modena-palotában volt a néhai Legfelsőbb Rendőrhatalóság székhelyén. Néhány év alatt azonban a régi-vágású munkatársakat lecserélték, az informátorok többségét pedig elbocsátották. Végül gróf ANDRÁSSY Gyula külügyminiszter — az időközben sajtóosztállyá átnevezett — szervezeti egység feladatát ártértelezte. A sajtó kiterjedt szubvencionálása helyett alapvető feladatként a miniszter tájékoztatását szabta meg.³²

Ez a feladatmódosítás jelentősen ártormálta a költségvetést is. A közös külügyi tárca — a kiegyezés előtti időkből örökölt rendszer sze-

rint — mintegy 550 000 forint összegű Rendelkezési Alap (Disposíciós-fond) felett is rendelkezett a speciális teendők (hírszolgálat, sajtótámogatás) finanszírozása céljából. Ebből az alaphoz hozzávetőlegesen 80 000 forint körüli összeget használtak diplomáciai célokra. 270 000 forintot állambiztonsági (spicli-hálózat), 200 000 forintot pedig a sajtó (újságok finanszírozása, hogy a mecénás igényének megfelelő manipulatív hírszolgálat közöljenek) céljaira fordítottak. Mindkét tételt a kvóta szerinti arányban osztották el a magyar és az osztrák kormányok között.³³

Magyar részről az összeget a belügyi tárca gyakran átszervezett államrendőrségi osztálya használta fel, amelynek feladatát a magyar állam elleni cselekmények feltárása, illetve megelőzése alkotta.

A külügyi tárca tevékenységében az informátorok tevékenységének átértékelése és a sajtótámogatás módosulása a rendelkezési alap átszabásához vezetett. A két társország kormányai az állambiztonsági tevékenységet finanszírozó forrás apadásával a hiányt a tagállami költségvetések átrendezésével pótolták.³⁴

Napjaink terminológiájával élve az állambiztonsági munkára az volt a jellemző, hogy — titkossága mellett — sem a megfigyelők, sem a megfigyelték köre nem volt széles. 1872. évi jelentés szerint — kizárólag a nemzetiségek lakta területeken — az államrendőri osztály által megfigyelt személyek száma 20 fő körüli volt. Az államrendőri osztály iratainak a kezelése céljából a Magyar Királyi Belügyminisztériumban „bizalmas rendőri irattár”-at is működtettek.³⁵

Magától értetődő volt, hogy a megfigyelés a nemzetiségek által lakott térségekre és szervezetekre irányult, mivel a HABSBERG hatalom a magyarok ellen hagyományosan a nemzetiségeket igyekezett eszközként felhasználni. A HABSBERG vezetés arra törekedett, hogy Magyarország erejét megossza a nemzetiségek által lakott területek leválasztásával, illetve a magyar forradalmak és szabadságharcok alkalmával — váltakozó sikerrel — a magyarok elleni háttámadásra buzdítsa a nemzetiségeket. Nyilvánvalóan nem lehetett e politika érdekében tevékenykedő neoabszolútizmusbeli biztonsági szervezetek tagjait alkalmazni az új magyar állambiztonsági szervezetben a Magyar Királyi Belügyminisztérium államrendőrségi osztályán. Az is nyilvánvaló, hogy a magyarok ellen bujtogatottak tevékenységét figyelemmel kellett kísérni.³⁶

Az államrendőrségi osztály a miniszterelnök számára „A helyzet képe” címmel negyedévenként igényes politikai elemzést nyújtott.³⁷

A közös külügyi tárcánál az információszerzési és a sajtófinanszírozási tevékenység átértékelése nyomán nyílt lehetőség arra — még a források mérséklését megelőzően —, hogy a külügyi tárca kisegítse a hadügyi tárcát. Nevezetesen arra került sor, hogy a külügyi rendelkezési alap jelentős részét — gróf ANDRÁSSY Gyula minisztersége idején — átcsoportosították a haderő Evidenzbüro-jához, ahol jelentős forráshiánnyal küszködtek.³⁸

Nem tartozik ugyan szorosan az Evidenzbüro témakörébe, azonban mégis említést érdemel a dunai birodalom haderejének az ügynevezett rendőrsége, hiszen ez a szervezet volt az amely a béke elhelyezési körletekben és a hadművelleti területeken diszlokáló alakulatoknál a parancsnokok alárendeltségében nem csupán a rend betartatására volt hivatott, hanem egyben az ellenséges hírszerzői akciókkal és felbujtó tevékenységekkel szemben is védelmet igyekezett biztosítani a haderő számára.³⁹ Ez a szervezet nem keverendő össze a tábori csendőrséggel, amely merőben más jellegű teendőket látott el.⁴⁰

Először Bécsben 1775-ben hoztak létre az Udvari Haditanács alárendeltségébe tartozó Militär-Polizeiwachkorps-ot (Katonai Rendőri-testületet). A bécsi testülethez hasonlókat állítottak fel Prágában, Vencében, Milánóban, majd más nagyobb helyőrségi városokban is. E testületek legfelsőbb irányító szervezetét 1794-ben bécsi székhellyel állították fel Polizei-Hofstelle (Udvari Rendőri Hivatal) elnevezéssel. Ekkor már a HABSBERG-birodalom 27 városában működött katonai rendőri testület.⁴¹

A Magyar Királyság városaiban — Buda és Pest kivételével, ahol 1785 és 1790 között átmeneti jelleggel működött Katonai Rendőrtestület — 1849-ig nem hoztak létre Katonai Rendőrtestületet. Az 1848-1849-es magyar forradalom és szabadságharc eseményei nyomán döntött úgy a birodalmi vezetés, hogy a történelmi Magyarországon nagyobb városaiban is felállítsák a Katonai Rendőrtestület szervezeteit. A Katonai Rendőrtestület — egy-egy városra és környezetére kiterjedő hatállyal működő — helyi szervezeteit Militär-Polizeiwache-nek (Katonai Rendőrtestület) nevezték.⁴²

A Katonai Rendőrtestület fő feladatának az ellenséges szervezkedések felfedését tartották. Ebből fakadóan „titkos polizei” jelleggel működött. Ez azonban nem zárta ki azt, hogy az érintett városok közbiztonságvédelmében ne vegyen részt. Alapvető feladata azonban nem ez volt, sőt még az sem, hogy a haderő tagjainak katonához méltó viselkedését elősegítse, illetve a katonák által elkövetett jogsérté-

seket feltárja. A Katonai Rendőr-testülettől azt várták el, hogy a had-erő ellen irányuló ellenséges cselekményeket megelőzze és kiderítse függetlenül attól, hogy az külső vagy birodalmon belüli indíttatású volt.

A Katonai Rendőr-testület létszáma 3412 fő volt a XIX. század ötvenes éveiben.

Az ötvenes évek végén a testületet fokozatosan leépítették ugyan, azonban nem mindenütt. A Magyar Királyságban 1861-től a korábbi törvényhatóságok által irányított rendvédelmi testületek tevékenységét állították helyre. Gallíciában és Lodomériában azonban tovább élt a Katonai Rendőr-testület akárcsak Leichbachban és Krakkóban, sőt 1893-ban új Katonai Rendőr-örhelyet is felállítottak Przemysl-ben.⁴³

Végezetül felmerülhet a kérdés, hogy mi volt az Evidenzbüro és magyar szervezetnek lehet-e tekinteni? A válasz egyértelmű.

Az Osztrák-Magyar Monarchia egyetlen felderítő szervezete volt, amely — a birodalmi hagyományokból fakadóan — a haderő részeként fejlődött és működött.

Nem volt ugyan magyar szervezet, de osztrák szervezetnek sem tekinthető. Nyilvánvalóan a két társország a Magyar Királyság és az Osztrák Császárság közös haderejének alkotta a részét. Így tehát közös szervezet volt. Nem véletlenül őrzik iratanyagát az Osztrák-Magyar Monarchia megbonthatatlan irattári gyűjteménye részeként Bécsben. A dunai monarchia valamennyi utódállamának felderítő testülete joggal tekintheti elődének, hiszen valamennyiük közös hazája az Osztrák-Magyar Monarchia közös érdekeit szolgálta a kor színvonalának élvonalában, mégpedig nem a diktatúra elnyomásának eszközeként — mint a későbbi korok szovjet puffer-államainak szervezetei — hanem az alkotmányos monarchia polgári demokrácia viszonyai között, bár a szervezet kialakulásának a kezdete kétség kívül a neoabszolutizmus időszakára esik. A szervezetben felhalmozott ismeretbázis és tapasztalatanyag vált az utódállamok hasonló szervezeteinek kiinduló alapjává. A testület szakemberei pedig a trianoni békdiktátum által megcsontított Magyar Királyság hasonló szervezetének a kialakításában tevékenyen részt vettek. Az Evidenzbüro tehát ebben az értelemben magyarnak is tekinthető, nem vitatva el azonban az elődszervezet szerepet a többi közép-európai utódállam felderítő testületeitől sem.

Jegyzetek:

- ¹ 1867/XII.tc.
- ² PILCH I. köt. : 319-320.p.
- ³ GALÁNTAI : 89-91. és 120-121.p.
- ⁴ Loc.cit. 100-110.p.
- ⁵ Loc.cit.
- ⁶ Loc.cit.
- ⁷ Loc.cit. 111-114.p.
- ⁸ Loc.cit. 115-118.p.
- ⁹ PILCH I. köt. : op.cit. 320-321.p.
- ¹⁰ Loc.cit. 322.p.
- ¹¹ Loc.cit. 323.p.
- ¹² Loc.cit. 324.-327p.
- ¹³ MEZEY
- ¹⁴ 1912/LXIII.tc.
- ¹⁵ PILCH: op.cit. II.köt. 24.p.
- ¹⁶ PILCH: loc.cit. II.köt. 14.p.
- ¹⁷ PARÁDI: Az Evidenzbüro.
- ¹⁸ Loc.cit.
- ¹⁹ PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti szolgálata.
- ²⁰ PARÁDI: A Magyar Királyság határrendőrsége.
- ²¹ PARÁDI: Az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Királyságának határszéli csendőrsége.
- ²² PARÁDI: A csendőrség teendői Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Királysága külső határainak őrzetében.
- ²³ PARÁDI: Rendőrség a magyar határőrizetben.
- ²⁴ PARÁDI: A Magyar Királyi Határrendőrség.
- ²⁵ PARÁDI: A határszéli csendőrség állambiztonsági feladatai.
- ²⁶ PARÁDI: A Magyar Királyi Határrendőrség, a magyar határőrizet szakmai vezető testülete.
- ²⁷ PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti feladatai 1891-1914.
- ²⁸ PARÁDI: A polgári magyar állam első határőrizeti szakszerve a Magyar Királyi Határrendőrség 1906-1914.
- ²⁹ PARÁDI: Az Evidenzbüro. : op.cit.
- ³⁰ RESS
- ³¹ DEÁK: Államrendőrségi információs hálózat Magyarországon 1849-1867.
- ³² RESS : op.cit.
- ³³ Loc.cit.
- ³⁴ Loc.cit.
- ³⁵ Loc.cit.
- ³⁶ DEÁK: Államrendőrség és besúgóhálózat Magyarországon egy rendszerváltás fordulatos hónapjaiban 1860-1861. ; DEÁK: Egy régi politikai rendszerváltás és az államrendőrség.
- ³⁷ 1871 utolsó negyedévében készített „A helyzet képe” tárgykörei voltak: 1. a politikai pártok állása, célja és tevékenysége; 2. nemzetiségi mozgalmak általában; 3. szerb mozgalom; 4. rutén mozgalom; 5. pánszláv mozgalmak; 6. román mozgalom;

7. határőrvidéki kérdés; 8. horvátország állapota; 9. köztársasági agitációk; 10. munkásegyletek; 11. katolikus ügy; 12. nevezetesebb államrendőri események.

RESS : op.cit.

³⁸ Loc.cit.

³⁹ ZACHAR

⁴⁰ SZAKÁLY : 13-19.p.

⁴¹ ZACHAR : op.cit.

⁴² Loc.cit.

⁴³ Loc.cit.

Jelmagyarázat:

Loc.cit. (Loco citato)

ugyanott
idézett mű

p (pagina) = oldal

op.cit. (opus citatum)

Jegyzetekben alkalmazott rövidítések:

MONOGRÁFIÁK

GALÁNTAI

— GALÁNTAI József: *A Habsburg-monarchia alkonya. Osztrák-magyar dualizmus 1867-1918.* Budapest, 1985, Kossuth, 387 p. HU-ISBN 963 09 2589 3.

PILCH

— PILCH Jenő: *A hírszerzés és kémelhárítás története.* Budapest, 1936, Franklin. I-III.köt.

SZAKÁLY

— SZAKÁLY Sándor: *A magyar tábori csendőrség története 1938-1945.* Budapest, 2000, Ister, 173 p. HU-ISBN 963 92 4324 8.

TANULMÁNYOK

DEÁK: Államrendőrség és
bestűgőhálózat Magyaror-
szágon egy rendszervál-
tás fordultós hónapjai-
ban 1860-1861.

— DEÁK Ágnes: Államrendőrség és bestűgőhálózat Magyarországon egy rendszerváltás fordultós hónapjaiban 1860-1861. *Századok*, CXL.évf. (2006) 6.sz. 1551-1574.p. HU-ISSN 0039-8098.

DEÁK: Egy régi politi-
kai rendszerváltás és
az államrendőrség.

— DEÁK Ágnes: Egy régi politikai rendszerváltás és az államrendőrség. *Történelmi Szemle*, L.évf. (2007) 3.sz. 351-372.p. HU-ISSN 0040-9634.

DEÁK: Államrendőrsé-
gi információs hálózat
Magyarországon 1849-
1867.

— DEÁK Ágnes: Államrendőrségi információs hálózat Magyarországon 1849-1867. 81-89.p. In CSÓKA Ferenc (szerk.): *Szakszolgálat Magyarországon, avagy tanulmányok a hírszerzés és titkos adatgyűjtés világából 1785-2011.* Budapest, 2011, Nemzetbiztonsági Szakszolgálat. 497 p. HU-ISBN 978 963 08 3211 3.

MEZEY

— MEZEY Barna: A kivételes hatalom. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, IV.évf. (1994) 5.sz. 4-6.p.

HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1993. szeptember 29-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „*Háború, forradalom, trianon*” című V. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI: A polgári ma-
gyar állam első határőri-
zeti szakszerve a Ma-
gyar Királyi Határrend-
őrség 1906-1914.

— PARÁDI József: A polgári magyar állam első határőrizeti szakszerve a Magyar Királyi Határrendőrség 1906-1914. *Haditörténelmi Közlemények*, CI.évf. (1986) 3.sz. 541-570.p. HU-ISSN 0017-6540.

PARÁDI: A Magyar Kirá-
lyi Csendőrség határőri-
zeti feladatai 1891-1914.

— PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti feladatai 1891-1914. *Haditörténelmi Közlemények*, CIII.évf. (1988) 1.sz. 56-92.p. HU-ISSN 0017-6540.

PARÁDI: A Magyar Kirá-
lyi Határrendőrség, a ma-
gyar határőrizet szakmai
vezető testülete.

— PARÁDI József: A Magyar Királyi Határrendőrség, a magyar határőrizet szakmai vezető testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, III.évf. (1993) 4.sz. 21-50.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1992. szeptember 29-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „*A dualista Magyarország rendvédelme*” című IV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI: A határszéli
csendőrség állambizton-
sági feladatai.

— PARÁDI József: A határszéli csendőrség állambiztonsági feladatai. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, XI.évf. (2005) 14.sz. 91-94.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata — német nyelven — 2002. februárjában Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett tudományos szimpozion-sorozatnak a „*Csendőrség Magyarországon*” című II. szimpozionján. A publikált tanulmány az előadás javított bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI: A Magyar Királyi Határrendőrség.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Határrendőrség. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, XII.évf. (2007) 15.sz. 139-159.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2004. áprilisában, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Rendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett Szemere Beszélgetések szimpozion-sorozat rendezvényén a Rendőrség Tudományos Tanácsának a közreműködésével. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI: Rendőrség a magyar határőrizetben.

PARÁDI József: Rendőrség a magyar határőrizetben. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, XV.évf. (2008) 18.sz. 89-97.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2004. október 14.-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „*Karhatalmi feladatok a bűnmegelőzés és a békfenntartás szolgálatában Európában a XIX-XX. században*” című XVIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI: A Magyar Királyság határrendőrsége.

PARÁDI József: A Magyar Királyság határrendőrsége. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, XIX.évf. (2010) 21.sz. 101-116.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2007. október 5.-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „*A rendvédelem fejlődése a XIX-XX. században*” című XXI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti szolgálata.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti szolgálata. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, XIX.évf. (2010) 22.sz. 77-91.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2008. október 10.-én, Budapesten hang-

zott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „*Másfél évszázad rendszerváltozásainak hatásai nemzeti rendvédelmünkre*” című XXII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI: A csendőrség teendői az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Királysága külső határainak őrzésében.

PARÁDI József: A csendőrség teendői az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Királysága külső határainak őrzésében. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, XXI.évf. (2011) 24.sz. 101-118.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2009. december 3.-án, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „*Csendőrség Ausztria-Magyarországon, illetve Ausztriában és Magyarországon 1849-2005*” című XXIV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI: Az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Királyságának határszéli csendőrsége.

PARÁDI József: Az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Királyságának határszéli csendőrsége. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, XXII.évf. (2012) 26.sz. 81-104.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2011. november 11.-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „*Militarizmus és demilitarizmus a XIX-XX. századi magyar állam rendvédelmében*” című XXVI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI: Az Evidenzbüro.

PARÁDI József: Az Evidenzbüro. 33-54.p. In BODA József – PARÁDI József – SIMON F. Nándor (szerk.): *A XIX-XX. századi magyar állam nemzetbiztonsági szervezetei*. Budapest, 2013, Nemzetbiztonsági Szakszolgálat. 358 p. HU-ISBN 978 963 08 5856 4. A tanulmány korábbi változata 2012. X. 27.-én, Budapesten hangzott el a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat

és a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság közös szervezésében a rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A XIX-XX. századi magyar állam nemzetbiztonsági szervezetei” című XXVII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

RESS

— RESS Imre: A kormányzati hírszolgálat átalakulása az Osztrák-Magyar Monarchiában a kiegyezés után 1867-1873. In CSÓKA Ferenc (szerk.): *Szak-szolgálat Magyarországon, avagy tanulmányok a hírszerzés és titkos adatgyűjtés világából 1785-2011.* Budapest, 2011, Nemzetbiztonsági Szak-szolgálat. 93-124.p. HU-ISBN 978 963 08 3211 3.

ZACHAR

— ZACHAR József: Az Osztrák-Magyar Monarchia örökös tartományainak rendvédelmi testületei. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordini)*, Lév. (1991) 1.sz. 17-29.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1990. április 24.-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „A magyar rendvédelmi testületek és az önkormányzati szervezetek kapcsolata 1848-1945.” című I. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

JOGSZABÁLYOK

1867/XII.tc.

— 1867/XII.tc. a magyar korona országai és az Ő Felsége uralkodása alatt álló többi országok között fennforgó közös érdekű viszonyokról, s ezek elintézésének a módjáról.

1912/LXIII.tc.

— 1912/LXIII.tc. a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről.

Jegyzetekben alkalmazott technikai rövidítések:

évf.	=	évfolyam
In	=	innen
p. (pagina)	=	lapoldal
sz.	=	szám
szerk.	=	szerkesztő
tc. (törvénycikk)	=	törvény

Mellékletek jegyzéke:

I.sz. melléklet.

Az Evidenzbüro vezetői.

II.sz. melléklet.

Az Evidenzbüro elvi vázlata.

III.sz. melléklet.

Az Evidenzbüro irányító szervezeti egységeinek diszlokálása.

I.sz. melléklet.

Az Evidenzbüro vezetői.

- őrnagy Anton Ritter von KALIK, **1850-1864***
- ezredes Georg Ritter von KEES, **1864-1866**
- ezredes Josef PELIKAN von Plauenwald, **1866-1869**
- alezredes Franz WEIKHARD, **1869-1870**
- ezredes Ludwig EDLER von Cornaro, **1870-1871**
- ezredes Rudolf Ritter von HOFFINGEN, **1871-1876**
- ezredes Adolf Ritter von LEDDIHN, **1876-1879**
- ezredes Karl Freiherr von RIPP, **1879-1882**
- ezredes Hugo Ritter BILIMEK von Waissolm, **1882-1886**
- ezredes Edmund Ritter MAYER von Wallerstein und Marnegg, **1886-1892**
- alezredes Emil Freiherr WOINOVICH von Belobreska, **1892-1896**
- alezredes Desiderius KOLOSVARY de Kolosvar, **1896-1898**
- ezredes Arthur Freiherr GIESL von Gieslingen, **1898-1903**
- ezredes Eugen HORDLICZKA, **1903-1909**
- ezredes August URBANSKI von Ostrymiecz, **1909-1914**
- ezredes Oskar von HRANILOVIC-CVETASSIN, **1914-1917**
- ezredes Maximilian RONGE, **1917-1919**
- Helyettes 1908-1912:**
- ezredes Alfred REDL, **1913** kettősügynökként leleplezve.

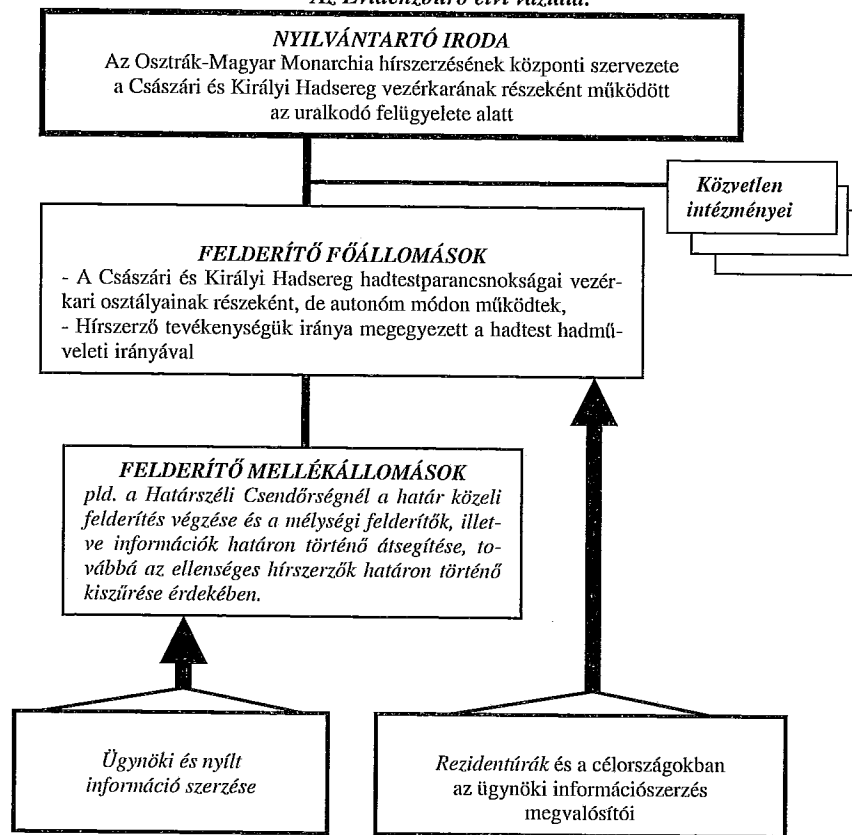
A névsorban szereplő személyek nevénél a szervezet élére kerülésükkor viselt rendfokozatuk szerepel.

* PILCH Jenő: *A hírszerzés és kémkedés története* című, Budapesten 1936-ban a Franklin kiadó által publikált három kötetes művében az Evidenzbüro első vezetőjét szisztematikusan magyar névvel, KALIK Antalként szerepelteti.

Forrás ! - MORITZ Verena - LEIDINGER Hannes - JAGSCHITZ Gerhard: *Im Zentrum der Macht. Die vielen Gesichter des Geheimdienstchefs Maximilian Ronge.* [A hatalom középpontjában. A titkosszolgálat főnökének Maximilian Ronge-nak sok arca.] Wien, 2007, Residenz-Verlag. A-ISBN 978 370 17 3038 4.

- PETHŐ Albert: *Agenten für den Doppeladler. Österreich-Ungarns Geheimer Dienst im Weltkrieg.* [A kétféjű sas ügynökei. Az osztrák-magyar titkosszolgálat a világháborúban.] Graz, 1998, Leopold Stocker Verlag. A-ISBN 370 20 0830 6.

Az Evidenzbüro elvi vázlata.

Forrás ! - GALÁNTAI József: *A Habsburg-monarchia alkonya. Osztrák-Magyar dualizmus 1867-1918.* Budapest, 1985, Kossuth. 386 p. HU-ISBN 963 09 2589 3.

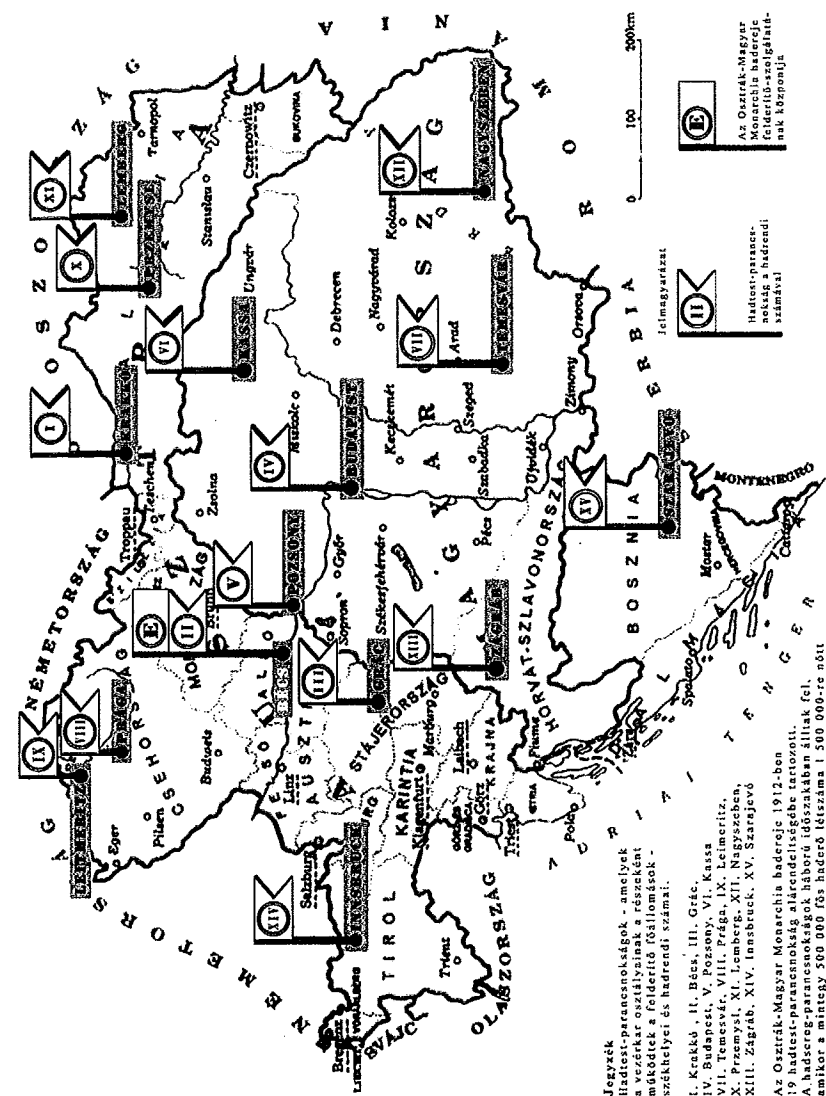
- PILCH Jenő: *A hírszerzés és kémelhárítás története.* Budapest, 1936, Franklin. I.köt. 362 p., II.köt. 395 p., III.köt. 386 p.

- *Utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára.* Budapest, 1912, s.n. Titkos Függelék.

Az elvi vázlat először megjelent:

- PARÁDI József: *Csendőrség a határőrizetben.* Budapest, 2003, Tipico Design. 186 p. HU-ISBN 963 76 2331 0. /Rendvédelem a határokon a XIX-XX. században, 2./

Az Evidenzbüro irányító szervezeti egységeinek diszlokációja

Forrás ! GALÁNTAI József: *A Habsburg-monarchia alkonya. Osztrák-magyar dualizmus 1867-1918.* Budapest, 1985, Kossuth. 386 p. HU-ISBN 963 09 2589 3. 100-110.p.

REGÉNYI Kund Miklós
A „Felderítő-szolgálati utasítás” szakmai szemmel

A „Felderítő-szolgálati utasítás”¹ 1872-ben jelent meg. Miként is nézett ki akkoriban Európa, az Osztrák-Magyar Monarchia, és a dualista állam hadereje? 1872-ben osztrák császárként huszonharmadik éve uralkodik *I. Ferenc József*, aki ekkor már „törvényes” magyar király is. Tizenhárom év telt el a szárd hadjárat óta. Időben sokkal közelebbi a német nyelvű államok körében betöltött vezető szerep végleges elvesztését hozó Königsgrätz-i csatavesztés², mely óta alig hat év telt el. Ebben a haditechnikai fölényen túl döntő szerepe volt a porosz csapatok vezetésében megmutatkozó fölénynek, mely az állandó vezérkar³ létében testesült meg, s az idősb MOLTKE szájába adott alapelvnek — *getrennt marschieren, vereint schlagen*⁴ — megfelelően fő eszköze és motorja volt annak a stratégiai erőösszpontosításnak, mellyel szemben BENEDEK tábornagy⁵ tehetetlen volt. Alig öt éve, hogy a birodalom kétközpontúvá vált: elkerülhetetlen volt a kiegyezés⁶ a magyarokkal, de a haderő, az igazi haderő ügye (ellentétben a k. k. Landwehrrel és a m. kir. Honvédséggel) közös ügy maradt, az egységes birodalom letéteményese, az uralkodó szeme fénye. Alig egy éve, hogy a porosz hadsereg ismét megmutatta, miszerint stratégiai erőösszpontosításban, precíz tervezésben és annak következetes végrehajtásában nincs párja: a példának tekintett francia hadsereget, nem utolsósorban tétovázó és megosztott vezetésének és felderítésének hibái miatt, Sedan alatt megverték az Észak-német Szövetség csapatai. Megszületett a Német Császárság és a negyedik Francia Köztársaság⁷. Még hat év telik el a berlini kongresszusig és Bosznia okkupációjáig. Még hét év, mire újra szoros szövetségessé válik a két, zömében német nyelvű birodalom.⁸

1872-ben tehát a magára hagyottság, a fenyegetettség, a szövetségesek és az orientáció keresésének pillanata, amikor parancsoló szükségként jelentkezett a haderő modernizációja, a vezérkar struktúrájának megszilárdítása, befolyásának növelése. A bizonytalan kül- (és bel-) politikai környezetben felértékelődik a felderítés (és kézenfekvő módon az elhárítás) szerepe. A vezérkar nyilvántartó osztályának — ismertebb nevén az Evidenzbüro-nak⁹ — álláspontja szerint azonban a hadsereg és a hadtest szintjén végrehajtandó, mai terminológiával élve hadműveleti szintű felderítést sem lehet már a régi mó-

don csinálni. Egységes elvekre és egységes végrehajtásra, a felderítésben pedig — legalábbis célként megfogalmazott — folyamatosságra van szükség. Ehhez nem elég a parancs: képzés kell, példa kell, erők és eszközök átadása szükséges. Ennek — valószínűleg csak egyik — letéteményese volt a „Felderítő-szolgálati utasítás”, melynek mellékes céljaként az egységesítés, a vezérkar törekvései iránti fogadókészség megteremtését is valószínűsíthetjük.

De mit lehet elmondani a szerzőkről és a felhasználókról, a közös császári-királyi hadsereg vezérkaráról? ¹⁰ Az utasítás elemzése alapján elmondható, hogy számukra evidencia volt a birodalom és a hadsereg egysége, utóbbit az előbbi letéteményesének tekintették. A Monarchiát néhány évtizeddel később szétfeszítő nemzetiségi kérdés ismeretlen volt számukra, meghatározó volt viszont a birodalom iránti hűség. Társadalomképük eléggé leegyszerűsített, hierarchikus: léteznek a társadalom irányítói, az uralkodó osztály tagjai (nem differenciáltak polgárság és nemesség között), és léteznek a végrehajtók (ehelyett sem találunk különbségtételt falusi földművelők, ipari munkások, kisiparosok, stb. között). A tisztikar természetesen a társadalom vezető erejéhez tartozik, ez igazolásra nem szorul, a pontos szakmai munka nem ok, hanem következmény. Felfogásuk szerint az uralkodó és a birodalom szolgálatában a tisztikart illeti az első hely. Irigylésre méltó, indoklásra nem szoruló küldetéstudat és felelősségérzet olvasható ki az utasítás szinte minden sorából. A XXI. századból visszatekintve szembeötlő, hogy a birodalom szolgálata — legalábbis a felderítő szolgálat esetében — nem igényli a jogszabályok aprólékos, egymásra épülő rendszerét. A papírra vetett szabályok sokaságát egyfelől a küldetéstudat, a birodalom és az uralkodó iránt hűség, másfelől a kemény és egységes képzés, szolgálatellátás, az előljáró felelősségvállalása és nevelő szerepe, azaz a mesterségbeli-szakmai tudás pótolja. Ugyancsak evidencia volt számukra, hogy a hadsereg vezető ereje a vezérkar, felderítést és a vele egységben kezelt elhárítást csak itt, szervezeten keresztül erre a helyre betagozva tudták elképzelni. (Ez a szemlélet, legalábbis a felderítés vonatkozásában, szinte változatlan formában létezik pl. az Oroszországi Föderációban.)

Felderítő szolgálat sajátosságai, törekvések és célkitűzések

A felderítő szolgálat ugyanúgy át- és átszövi a társadalmat és a birodalmat, mint a haderő maga. Már a szolgálat szervezése során is tet-

ten érhető az integrált — vagy, ami valószínűbb kevéssé specializált és differenciált, generalista — megközelítés. (A felderítő szolgálat részét képezi az erre a célra vezényelt rendőrhivatalnok¹¹, még ha katonai titkokba nem is lehet beavatni, és egyes helyiségekbe nem is teheti be a lábát.) A felderítés és az elhárítás egységes szervezetben folyik, még ha az utóbbira az utasításban csak utalásokat találunk. Nincs különbségtétel a stratégiai és taktikai felderítés között. (A példaként felhozott iratmelléletek tanulsága szerint a „hadműveleti” felderítés éppúgy támaszkodott a harmadik országon keresztül több száz kilométer távolságból érkező hírekre, mint a frontvonalról néhány kilométernyi helyekre vonatkozó tájékoztatásra.)¹² A felderítésben mindenkinek megvan a maga fontos feladata (elővédek és felderítő járőrök feladatait részletekbe menően tárgyalja az utasítás), természetesen a felderítő szolgálat irányítása, feladat-meghatározása mellett. Konkrét titkos felderítő feladatokra — a jelek szerint akár egyéb szolgálati feladataik mellett — a haderő tagjai is igénybe vehetők. A felderítő szolgálat ugyanakkor elválaszthatatlan része a vezérkarnak, általános vezérkari-hadműveleti feladatokat is ellát.

Az állandóságra való törekvés a szolgálat minden szintjén tetten érhető, de ez nem egy statikus állapot, hanem a magas szakmai színvonal alapja. Egyedül a szakmai rátermettség a döntő a felderítő szolgálat vezetőjének kiválasztása során,¹³ és mivel az illetőnek — ideális esetben — igen sokrétű ismerettel és készséggel kell rendelkeznie, ezért cseréje, legalábbis a hadjárat időtartama alatt, ellenjavallt.¹⁴ Másként fogalmazva, a döntően a szakmai gyakorlat és szolgálatellátás során kialakult készségek és az annak során végrehajtott esetleges szelekció jobban megalapozza a szakmai színvonalat, és ezért fontosabb, mint a vezénylő tábornok véleménye, szubjektív ötlete. Más helyen, más beosztások vonatkozásában is markáns hangon megfogalmazódik a változás, a személyi változtatás elkerülésének igénye. Ugyanez a szemlélet érvényesül az együttműködést vállalók vonatkozásában is. A korábbi gyakorlattal szemben, amikor is a hadjárat végeztével az együttműködők foglalkoztatása is megszűnt, az utasítás amellet érvel, hogy célszerű az együttműködőket együtt tartani, minden eszközzel, egyebek között a pénzeszközök ésszerű és bőkezű felhasználásával a szolgálatnak megnyerni, iránta elkötelezni.¹⁵ Az együttműködő tehát a felderítő szolgálat tőkéje, amit kamatoztatni, nem elherdálni kell.

A felderítő szolgálat ellátásának alapja, váza és szervező elve a jelentő-tájékoztató munka és az ahhoz szükséges nyilvántartások. Az állandó hírigények, a beérkezett ismeretek visszakereshető és kombinálható tárolását megalapozó nyilvántartások, illetve azok mintái az utasítás terjedelmileg is legnagyobb részét teszik ki. Nemcsak a már-már szörszálhasogató aprólékosság érhető tetten ezen részek tanulmányozása során. Nyilvánvalóvá válik az a szakmai hitvallás is, miszerint a nagy helyzetképet (modern terminológiával élve, a műveleti helyzetet) apró információmorzsákból kell összerakni, valamint, hogy az új ismeretek értékét és jelentőségét csak a korábbiakkal összevetve, a szintetizált nagy helyzetképhez viszonyítva lehet megállapítani. (Természetes ugyanakkor, hogy az új ismeretek is alakítják, formálják az összképet.) Kiténik az is, hogy ez a fajta értékelő munka (az utasítás rendszeresen kombinálásról beszél) fontosabb, magasabb rangú, mint az ismeretek — készen, egészben történő — megszerzése.¹⁶ (Az utasítás több helyen hangsúlyozza az információszerzés veszélyeit és korlátait, az információ továbbítása során bekövetkező torzulásokat,¹⁷ és ezzel állítja szembe a nyilvántartások, a jelentések, egyáltalán, az értékelést végző szakember kompetenciáját.)

Még egy gondolat kívánczik ide: a felderítés kiemelt célja, legalábbis az utasítás alapján, a vezérkar magas szintű és naprakész tájékoztatása a hadműveleti és stratégiai tervezés tényszerű alapokra helyezése érdekében. Ugyanakkor, ha csak csírájában is, felbukkan dezinformálás — tehát a műveleti helyzet megismerésén túl annak alakításának igénye — gondolata is.¹⁸ Nem találkozunk viszont a felderítés eszközrendszerének különleges hadviselési célzatú felhasználásával, jóllehet az ismeretek kényszer révén történő megszerzése — mely egyetlen helyen, azonban lehetséges és alkalmas opcióként szerepel az utasításban¹⁹ — ebbe az irányba mutat. Ez összhangban áll az irreguláris erők, a népfelkelés és a szabadcsapatok lebecsülésével, mely az utasításból több helyen kiténik — és egyben tükrözi az akkori hadtudomány álláspontját is.

Információszerző eszközök és módszerek szerepe

A felderítés célja döntően az ellenséges hadsereg és hadigépezet tevékenységének, mozgásának (különös hangsúllyal vasúton történő helyváltoztatásának), elhelyezkedésének megismerése. Az utasítás több esetben utal arra, hogy ez a fajta aktivitás nem rejtethető el, az ész-

revehető és jól látható.²⁰ Ezzel összhangban a legfontosabb felderítési módszer az, amit szemrevételezésnek, személyes felderítésnek, vizuális megfigyelésnek nevezhetünk. Ez a tevékenység a korabeli hadsereg-, illetve felderítő szervezet minden szintjén megragadható. Ezt űzi a vezérkar főnöke (a felderítő szolgálat vezetőjének kíséretében); ezt űzik a válság elmélyülésének időszakában az ellenséges területre kiküldött hivatásos tisztek; ez az ellenséges területen tevékenykedő ügynökök elsődleges feladata. Figyelemre méltó, hogy — vélhetően a korábbi negatív tapasztalatok alapján — az utasítás a terepfelderítésre kiküldött tisztek szerepének csökkentése mellett foglal állást, ezzel párhuzamosan implicit módon felértékeli az ügynökök útján végzett információszerzést. Érdemes rámutatni, hogy a vizuális megfigyelés eredményeinek rajzban vagy térképvázlatban való rögzítését az utasítás — vélhetően biztonsági megfontolásokból — nem várja el. A technika korbéli fejlettségi foka a fényképezést pedig — legalábbis terepen, mozgásban lévő tárgyak esetében — nem tette még lehetővé.

A vizuális megfigyelés tehát alkalmas volt a hírigénybe tartozó elsődleges információk java részének megszerzésére. Uralkodó szerepe ellenére a módszer távolról sem volt kizárólagos: második helyen a nyílt információk megszerzését kell említeni. A nyílt információk gyűjtése kiterjedt első szinten a hadműveleti területen és a háttérországban megjelenő nyilvános közleményekre, falragaszokra (összeírás, sorozás, mozgósítás, lovak mozgósítása, élelmiszerek rekvirálása, felvásárlása, győzelemről vagy vereségről adott tájékoztatásra, stb.). Következő mozzanatként a sajtó kiaknázását említhetjük. A sajtó hírszerzésben betöltött szerepével külön fejezet foglalkozik.²¹ Kiemelhető, hogy megbízhatóság és hírérték szempontjából kategorizálták a sajtótermékeket. A hivatalos közleményeken túl nagy szerepet szántak a katonai-diplomáciai és a tudományos publikációknak. A sajtótermékek tanulmányozása, egyáltalán, a nyílt forrású információgyűjtés nem korlátozódik az ellenséges országra, illetve szövetségeseire: az utasítás tételesen kiemeli a környező semleges államok sajtótermékeinek hírértékét, tanulmányozásuk jelentőségét. A módszertani szempontból igen fontos mellékletekből pedig kiténik, hogy a nyílt forrású ismereteket az egyéb forrásból származó ismeretekkel együtt, azokkal összevetve, szintetizált módon használták fel. Ebből a szempontból vizsgálva is jól látható, hogy nincs kitéüntetett informá-

ciógyűjtő eszköz: a lényeg az értékelt és elemzett, összefoglalt műveleti helyzetkép, illetve az azt létrehozó szakember.

Az utasítás széles körben számol a hírigénybe tartozó ismeretek birtokosainak többé-kevésbé ellenőrzött és strukturált körülmények között történő beszámoltatásával, kikérdezésével. Ez a módszer — modern szakkifejezéssel élve, a műveleti meghallgatás módszere — az utasítás elvárásai szerint gyakorlatilag teljes körben alkalmazásra kerül az ellenséges területről bármilyen okból, céllal vagy minőségben saját területre érkező személyek vonatkozásában.²² Legyen bár dezertált vagy hadifogságba esett ellenséges katona, kereskedő, előfogathajtó kocsis, hadifogságból szerencsésen kiszabadult saját katona: az utasítás az elővédek kötelességévé teszi az ilyen személyek feltartóztatását és a felderítő szolgálathoz kísérését vagy az oda történő útbaigazítást, a felderítő szolgálat munkatársainak pedig az ily módon fellelt hírforrás gondos meghallgatását. Biztosra vehetjük, hogy a meghallgatás alanyainak nem sok választási lehetősége volt azon a téren, hogy alávetik-e magukat ennek a folyamatnak, illetve mikor és hol teszik ezt. (Ne feledjük, hogy a hadifoglyok jogait legalább papíron szabályozó nemzetközi jogi normák ekkor még nem születtek meg²³ és megszületésük távolról sem elegendő ahhoz, hogy mindig és mindenhol betartsák őket...) Velük szemben érvényesült az állam kényszerítő hatalma, azonban nemcsak az. A mintagyűjteményben olvashatunk ellenséges hadifoglyoknak az általuk adott ismeretek ellenszolgáltatásaképpen adott pénzjutalomról is — azaz itt is megragadható az utasítás egészen végigvonuló azon meggyőződés — miszerint kényszerből többet ér a meggyőzés, a fenyegetésnél az ígéret, a büntetésnél a jutalom.

A meghallgatás előrenyomulása közben is fontos rutin: nemcsak a felderítő járőrök kérdezik ki az ellenséges ország lakosait, hanem a csapattisztek is elvégzik az elfoglalt területek prominenseinek (bírák, kocsmárosok, tehetős hangadók) beszámoltatását. Fontos, hogy ez a tájékoztatási kötelezettség nem egyszeri alkalomra szól, hanem tartós jellegű — azaz, az államhatalom ilyen irányú igényét frissen — esetleg csupán időlegesen megszerzett alattvalóival szemben is érvényesítette. (Nem kell különös fantázia annak elképzeléséhez, hogyan érvényesült ez a fajta elvárás a birodalom állandó, régi lakóival szemben...)

Az előrenyomulás során nemcsak a prominens személyek beszámoltatása volt a feladat, hanem széles körű iratanyag begyűjtése is. A megszerzett, elkobzott iratok részletes vizsgálatára, kiértékelésére idő függvényében a csapatoknál vagy a felderítő szolgálatnál került sor.²⁴

Míg az előbbieken említett két információszerző módszer alkalmazása során a titkosság legfeljebb igény szintjén lehetett jelen, úgy az a most következők esetében vélhetően ténylegesen is megvalósulhatott. Folytatva az információszerző eszközök vizsgálatát, jelentőségét tekintve az úgynevezett „sötét hírszerzés” következik. A szakkifejezés azt takarja, hogy az ismereteket nem direkt módon, hanem közvetve, a közlésfolyamat többi eleme közül kiszűrve, indirekt érdeklődés, a társalkodó partner beszélgetése révén szerezhethetjük meg. Az utasítás ezt a módszert szinte tételelesen említi az ellenséges ország vasúti és távirdai/postai szakemberivel való érintkezés — és a tőlük nyerhető, nyerendő ismeretek — kapcsán.²⁵

Az irat inkább csak az utalás és a feladat-meghatározás szintjén tesz említést olyan kapcsolatokról, akik hiteles ismeretek birtokában vannak az ellenséges ország politikai-tudományos-gazdasági-katonai-hadvezetési viszonyairól.²⁶ Részleteket ezzel kapcsolatban szinte egyáltalán nem tudunk meg. Erre a körülményre három mozzanat adhat magyarázatot: egyrészt, ezekre a kapcsolatokra, ügynökökre is vonatkoznak az alábbiakban röviden bemutatott irányelvek; másrészt, feltételezhetjük, hogy az ilyen szintű, stratégiai jelentőségű hírforrások foglalkoztatását nem a hadrakelt sereg, hanem az állandó jelleggel tevékenykedő nyilvántartó iroda munkatársai végezték; harmadrészt, elképzelhető, hogy ebben az esetben a titkosság követelménye még ebben a szakmai közönségnek szánt műben is érvényesült.

Az információszerző módszerek közül hiányzik — korabeli szakkifejezéssel szólva — a levélcenzúra. Ez a körülmény annál meglepőbb, mivel a kapcsolattartás kockázatainak taglalása során egyértelmű utalások olvashatók az ellenérdekelt levélcenzúrára. Sajnálatos, hogy e téren az utasítás még spekulációkra, feltételezésekre sem ad lehetőséget. A telefonellenőrzés, rádiólehallgatás hiányára a kor technikai fejlettségének színvonala kézenfekvő magyarázatot ad.

A felderítő szolgálat ügynökei

E kérdéskör jól mutatja a klasszikus nyugat-európai és a szovjet iskola közti különbséget. Míg az előbbiben — amint arra utalás történt — az információ és az abból építkező értékelő-elemző-tájékoztató munka az elsődleges, az utóbbi kiemelt figyelmet szentel az ügynökké tevésnek, az ügynök vezetésének, ellenőrzésének, foglalkoztatásának, felhasználásának. Ez a szemléletbeli különbség az utasításban annyiban ragadható meg, hogy a hírigény-rendszer elemei és összetevői, a nyilvántartások megdöbbenő, szinte már szörszálhasogató pontossággal szerepelnek a szövegben, a felderítő szolgálat ügynökeinek fogalmi meghatározását is hiába keressük.

Annyi világos, hogy ügynökök lehetnek a haderő aktív tagjai is, akik állandó szolgálati feladataik mellett (pl. a tábori csendőrség tagjaiként), vagy azok alól mentesítve (quasi a felderítő szolgálathoz vezényelve, majd onnan semleges országba, kapcsolattartási feladatokra kihelyezve) látják el ezt a szerepet. Az mindenképpen kíváncsi, hogy a katonai rendből kerüljenek ki, vagy legalább rendelkezzenek katonai tapasztalattal. Az ügynökök önként jelentkezés vagy átvétel révén kerülnek kapcsolatba a felderítő szolgálattal: nincs adat arra vonatkozóan, hogy a szolgálat maga a saját kezdeményezésére hogyan kutatja fel, hogyan lép kapcsolatba az arra alkalmasakkal. Az alkalmas személyek forrásaként az utasítás tételesen megemlíti a diplomáciai szolgálatot és a rendőrséget, kitér a nők lehetőségeire és képességeire is.²⁷

Az ügynökök motivációját a mű — a kétosztatú társadalomkép alkalmazásával — kissé leegyszerűsítve mutatja be, ami persze a modern pszichológia megszületése előtt nem különösebben meglepő. Míg a felsőbb osztályokból származók dicsvágyból és hazaszeretetből vállalják ezt a nehéz és félreismeret szolgálatot, addig az alacsonyabb rétegekből származók esetében az anyagi szükségletek kielégítése a döntő.²⁸ Természetesen ebből nem következik, hogy előbbieket nem kell jól megfizetni (sőt, azt vagyoniuk arányában, bőkezűen kell tenni), de az sem, hogy utóbbiakat nem kell elismerésben részesíteni. Abban pedig végképp nincs különbség, hogy a felderítő szolgálatnak fel kell készülnie az ügynökökkel a későbbiekben kialakuló (jog-) vitákra, melyek elsősorban az anyagi és erkölcsi elismerés kérdéskörét érintik. Az ügynökök alkalmazásba vételének részét képezte azon is-

meretek rögzítése és mérlegelése is, mely személyükről a rendőrség rendelkezésére állt. (Későbbi korokban ezt priorálásnak nevezték.)

Az ügynök kiképzése — legalábbis az utasítás tanúsága szerint — döntően információs szempontból folyt. Az ügynökök fedőnevet, fedőidentitást használtak, fedőfoglalkozást űztek (elsősorban kereskedelmi természetűt). Rendszeresen előfordult, hogy az ezt igazoló okmányokat maguk szerezték be, ha ez nem sikerült, úgy erre a felderítő szolgálat vállalkozott.

A kapcsolattartás legfőbb eszköze a levél volt. A levelezés (ideértve a postai táviratokkal történő kapcsolattartást is) fedőnéven, fedőcímmre és/vagy közvetítő közbeiktatásával, előre egyeztetett, a fedőfoglalkozáshoz illő, első olvasásra ártalmatlan szövegek közlésével, vagy pedig vegytintával folyt. Személyes kapcsolattartásra, beszármoltatásra is sor került, ennek színhelye — meglepő módon — lehetett akár a felderítő szolgálat elhelyezési körlete is.²⁹ A kapcsolattartás, illetve az ismeretek rögzítése során ügyeltek a helyes metaadatokra, úgymint észlelés ideje, rögzítés ideje, észlelés forrása, észlelés és értékelés elkülönítése.³⁰

Az ügynökök ellenőrzése a kapcsolattartásba építve folyt. Az információ megerősítése érdekében előfordult, hogy több ügynököt bízta meg azonos útvonal bejárásával, azonos célok felderítésével, úgy, hogy azok nem tudtak egymásról.³¹ Az ügynök jellemére, személyiségére vonatkozó következtetések forrása az volt, hogy az mennyiben hajtottá végre a kapott feladatot, mennyire volt őszinte vagy kreatív a kapott pénzüsszegek felhasználása során.

Az ügynökök javadalmazása pénzben történt. A kiadásokat rendkívül precízen tartották nyilván, a kifizetések során törekedtek arra, hogy az lehetőleg két ember jelenlétében történjen. Az ügynök javadalmazása lényegében három elemből tevődött össze: útiköltség, napidíj és a küldetés teljes körű teljesítése esetén kilátásba helyezett jutalom. Ezek összegének meghatározása során az ügynök társadalmi állása és vagyona képezte az elbírálás alapját, s ehhez képest másodlagos jelleggel vették számításba a küldetés veszélyességét és időtartamát. A csatolt minták tanulsága szerint előfordult, hogy a kilátásba helyezett jutalmat nem, vagy nem teljes mértékben fizették ki — a feladat-végrehajtás minősége, az utasítások teljesítése és az elszámolás terén megmutatkozó kreativitás függvényében. A pénzeszközök felhasználása során is jelen volt a nagyvonalúság, a bőkezűség, mely

nem jelentett egyéni nyereszkesedést, sem pedig parttalan pénzszerzést.³²

Az ügynökök nyilvántartása során tudatosan szétválasztották az ügynök személyére, az általa használt fedőnevekre és címekre, a neki kiadott feladatokra és azok végrehajtására, a neki kifizetett pénzeszközökre vonatkozó adatokat a tényleges feladat-végrehajtás révén keletkezett ismeretektől. Az előbbieket ügynökönként elkülönítve tartották nyilván. Utóbbiakat úgy rögzítették, hogy valamennyi releváns információ egy helyen szerepeljen. Ebben is az értékelés szempontjai érvényesültek.³³

Az ügynököket elsősorban felderítő utakra alkalmazták. Emellett feladatuk lehetett még a közlemények továbbítása, illetve további ügynökök látókörebe hozása is.

* * *

A „Felderítő-szolgálati utasítás” minden egyes további, itt nem elemzett sorából is a professzionalizmus, a küldetéstudat és az önbi-zalom olvasható ki. Egészében véve egy olyan szolgálat képe bontakozik ki a szemlélő előtt, mely reálisan és objektíven látta a világot, de kereste és örömmel használta a modern idők adta lehetőségeket. A felderítő és nyilvántartó szolgálat, de a monarchia egész hadereje is nemcsak haszonélvezője, de védelmezője és motorja volt annak a példátlan gazdasági-társadalmi-kulturális fellendülésnek, mely a bevezetőben leírtaknak megfelelően jellemezte a kort. Jelen utasítás alapján nemcsak e korszak egésze iránt érezhetünk némi édes-bús nosztalgiát, de büszkén nézhetünk fel elődeinkre, a monarchia katonáira is.

Jegyzetek:

¹ *Anleitung zum Kundschaftsdienste*. [Felderítő-szolgálati utasítás]

A fordító megjegyzése: A mű kulcsfogalma a címben is szereplő „kundschaften” ige és képzett alakjai, melyet a korban „hírt szerez”-ként magyaráztak, jelentésébe pedig beleértették mindazon katonai jellegű információgyűjtő, értékelő-elemző, nyilvántartó és tájékoztató tevékenységet, melyet ma csapatfelderítésnek, hadszíntér-felderítésnek, hadműveleti felderítésnek és (katonai-politikai) hírszerzésnek nevezünk. Ezzel párhuzamosan a „hírszerzés” és a „hírszerző” jelentése szűkül, ma elsősorban leplezett politikai-stratégiai információgyűjtést értünk alatta, aki pedig ezt a tevékenységet műveli (a hírszerző), az az információgyűjtő eszközök és módszerek teljes skáláját alkalmazó, hivatásos (de nem feltétlenül és talán nem elsősorban katonai) szakember. Figyelembe véve, hogy a fordítás a jelen szakmai olvasóközönségéhez szól, az a döntés született, hogy a „kundschaften” igét, képzett és toldalékolt alakjait a „felderít” igével, és értelemszerűen képzett és toldalékolt alakjaival fordítjuk magyarra.

² HOLMES : 101.p. ; ZEINER : 358-359.p.

³ HOLMES : op.cit. : 108.p.

⁴ Azaz „külön menetelni, egyesülve csapást mérni.” (A szerző fordítása.)

⁵ ZEINER : op.cit. 351.p.

⁶ ROMSICS : 13-23.p.

⁷ HOLMES : op.cit. : 102-103.p. ; HANS-DIETER : 138.p.

⁸ HILGEMANN — KINDER : 359.p. + 361.p.

⁹ ARTNER ; PETHŐ ; SZABÓ.

¹⁰ ZEINER : op.cit. 397-511.p. + 405-406.p.

¹¹ - „A hadsereg körletébe belépő személyek megfelelő ellenőrzése és ebből adódóan a határos belföldi és szövetséges rendőrhatalóságok felé való közvetítés érdekében általában sor kerül egy, a hadszíntér földrajzi és politikai viszonyait és személyiségeit jól ismerő rendőrhivatalnok főhadiszállásra történő vezénylésére.”

Anleitung zum Kundschaftsdienste. [Felderítő-szolgálati utasítás] 66§.

- „A rendőrhivatalnak nem tartózkodhat a felderítő-szolgálat körletében.”

Loc.cit. 72§.

¹² „Minden beérkező közleményből és összegyűjtött hírből (a felderítő-szolgálat útján keletkezett ismeretek; illetve a csapat-, elővéd-, járőr- és őrző-jelentések; továbbá az ellenségtől átállók, az ellenséges hadifoglyok, az ellenséges területről érkező utazók, az ottani lakosok kihallgatásainak eredménye; az elfogott táviratok és levelezések; az újságokban olvasható híradások és jegyzetek, stb.) kritikus vizsgálatot és kombinációt követően naponta felderítési-, illetve nyilvántartási jelentést kell összeállítani a XII. számú minta szerint.”

Loc.cit. 87.§.

¹³ „annak kiválasztása során a legnagyobb gondossággal kell eljárni, és ezt a tisztet rangra és fegyvernemre való tekintet nélkül a hadsereg egészéből kell felkutatni.”

Loc.cit. 11.§.

¹⁴ „Egy rendezett felderítő szolgálatához feltétlenül szükséges továbbá: [...] 2. Jól szervezett, feszes és állandó szolgálatellátás, melynek vezetése a hadjárat közben személycserével semmi esetre sem zavarható meg.”

Loc.cit. 3.§.

¹⁵ „Általában teljesen megszabadulnak azoktól a kipróbált felderítőktől, akiknek szolgálataira pillanatnyilag nincs igény. Mozgalmas és vészterhes időkben helyett

arra kell törekedni, hogy más, méltó helyet biztosítsunk számukra, hogy ezáltal maradandó módon az állam ügyéhez kössük őket. [...] Mindez nem csupán az emberiség parancsa, hanem a bölcs és előre gondolkodó politikáé is, mivel ezáltal olyan hírbé hozhatjuk magunkat, mely segít céljaink elérésében és a szükség idején biztosítja a megfelelő készséget.”

Loc.cit. 26.§.

¹⁶ „Világos, hogy önmagukban a felderítőktől — legyenek mégoly hüek és megbízhatók — nem várható pontos, félig-meddig kielégítő tájékoztatás és ismeretek mindarról, amit az ellenségről szükséges tudni, különösen, ha a felderítők nem rendelkeznek katonai képzettséggel. Szerencsés esetben kiindulási pontként használható dolgokat kapunk, melyeket a felderítő-szolgálat vezetője gondos értékeléssel, értelmezéssel és kiegészítéssel tehet kellően világossá és gyakorlatban használhatóvá.”

Loc.cit. 8.§.

¹⁷ „A felderítőktől származó ismeretek felhasználása során nem lehetünk eléggé óvatosak, mivel az embert könnyen becsapják, vagy magunkat csapjuk be. Különös bizalmatlansággal kell fogadnunk minden számot és számszerű adatot, egyáltalán, a számokban, tűnjenek bár mégoly valószínűnek, soha nem bízhatunk meg teljesen.”

Loc.cit. 9.§.

¹⁸ „A felderítő szolgálat vezetőjének tehát nemcsak azokra az eszközökre kell gondolnia, melyek révén állandóan tájékoztatva van az ellenségnél lezajló folyamatokról és az ott uralkodó viszonyokról, hanem meg kell ragadnia a kínálkozó alkalmat arra, hogy saját szándékainkról és mozgásainkról hamis hírek révén félrevezesse az ellenséget, ellene hatva ügynökeinek és felderítőinek. Az effajta álhíreket nemcsak az előőrsök vonalát átlépő járőrök és őrzáratok révén terjeszthetünk a lakosság körében. Az ellenség és ügynökei félrevezetésére a körülményeknek megfelelően igénybe vesszünk jelentéktelen táviratokat, melyeket a hírügynökség, illetve ügyünkhez hű nagy újságok révén elterjesztünk. Ugyanebben a szellemben hathatunk ügyesen irányított hírlapi tudósítók által írt cikkek révén. Végezetül, az ellenséget félrevezethetjük úgy is, ha tervezetten és ügyesen eljutattunk hozzájuk kitalált táviratokat, leveleket és parancsokat.”

Loc.cit. 42.§.

¹⁹ „Rosszindulatú vagy az ellenség hívei által rettegésben tartott vidéken bizonyos körülmények között a lakosság megfélemlítése — fenyegetéssel, a csomópontok és az ellenségnek menedéket nyújtó helyiségekből szedett tűszokkal és óvadékkal — alkalmas eszköz lehet arra, hogy erőszakkal híreket szerezzünk az ellenség mozgásáról és elősegítsük a saját csapataink előtti fegyverletételt.” Rosszindulatú vagy az ellenség hívei által rettegésben tartott vidéken bizonyos körülmények között a lakosság megfélemlítése — fenyegetéssel, a csomópontok és az ellenségnek menedéket nyújtó helyiségekből szedett tűszokkal és óvadékkal — alkalmas eszköz lehet arra, hogy erőszakkal híreket szerezzünk az ellenség mozgásáról és elősegítsük a saját csapataink előtti fegyverletételt.”

Loc.cit. 45.§.

²⁰ „Mikor megkezdődik az ellenséges hadsereg mozgósítása, számos, azzal összefüggő eseményt és intézkedést nem lehet tovább titokban tartani, azok nyíltan napvilágra kerülnek.”

Loc.cit. 5.§.

²¹ „XXIII. Újságok felhasználása a felderítő-szolgálatban”

Loc.cit. XXIII. számú minta 86.§.

²² „6. Az ellenséges oldalról átálló, az egyes hadifoglyok és az ellenséges területről érkező utazók megfelelő kikérdezés céljából haladéktalanul eljuttatandók a felderítő-szolgálat vezetőjéhez, így minden további nélkül közvetlenül a megfelelő főhadiszállásra küldendők.”

Loc.cit. 49.§.

²³ *Genfi Egyezmény.*

²⁴ „4. Részleges vagy általános előrenyomulás esetén, közvetlenül az éjjelezési körletbe való bevonulás és az őrszemek felállítása után minden első vonalbeli csapatot (hadosztályok, dandárok és önálló részlegek) a parancsnokhoz rendeli a falu előljáróit, a kocsmák tulajdonosait vagy más említésre méltó személyiségeket, aki egyesével és külön-külön kikérdezi őket az ellenséges oldallal kapcsolatos újdonságokról, a lakosság hangulatáról, stb., melynek során szép szóval, ígéretekkel és fenyegetéssel általánosságban kötelezi őket valamennyi további, az ellenségről tudomásukra jutó hír közlésére. [...] 8. Ellenséges területen a járőrök, őrzáratok és előőrsök parancsnokai valamennyi helységben, ahova eljutnak, azonnal lefoglalják a postán található újságokat és leveleket, a táviróhivatalban a beérkező és elküldött sürgönyök jegyzékét, a polgármesteri hivatalban a legújabb ügyiratokat, valamint, ha hasznosnak tűnik, egyes kiváló lakók levelezését és újságjait. Ha van rá idő, az említett parancsnokok nézzék át a lefoglalt papírokat, válasszák ki azokat, melyek fontosnak tűnnek, és küldjék el azokat a tábori hadsereg parancsnokságára, a maradékot pedig adják vissza. Ha nincs erre idő, úgy valamennyi lefoglalt papíron fel kell tüntetni tulajdonosa nevét, és el kell küldeni a tábori hadsereg parancsnokságára.”

Anleitung zum Kundschafsdienste. [Felderítő-szolgálati utasítás] 49.§.

²⁵ „Az ellenséges tábori hadsereg hátában tartózkodó állandó tudósítók észleléseit az alábbi forrásokból merítik: [...] 5. Katonatisztekkel és a hadsereg egyéb tagjaival, továbbá távirai- és postai személyzettel fenntartott érintkezésből, beszélgetésből. Idejekorán fel kell venni velük a kapcsolatot, és állandóan jelen kell lenni azokon a helyeken, ahol összegyűlnek.”

Loc.cit. 36.§.

²⁶ „Ha a körülmények megnehezítik katonai rendből származó vagy katonai képzettséggel rendelkező férfiak felkutatását a felderítő szolgálatra, úgy ahhoz kell folyamodni, hogy más rendekből nyerünk elegendő számú intelligens és határozott embert, és kiképezzük őket erre a célra. E célra a leghatékonyabb eszköz politikai pártok és híveik megnyerése belföldön és külföldön, már békében, különösen pedig a háborúra történő átmenet időszakában, a politikai viszonyok hajlékony beállítása és kiaknázása révén.”

Loc.cit. 13.§.

²⁷ „Mihelyt a háború lehetségessé vagy valószínűvé válik, mind az ellenséges országban, mind a semleges szomszédos országokban haladéktalanul kapcsolatba kell lépni megbízható személyekkel, melyek között nőneműek is lehetnek, és politikai barátokkal is kapcsolatban vannak, abból a célból, hogy a mozgósítás, illetve háború esetére biztosítsuk a hírek megbízható továbbítását az ellenség hátában és semleges területen. E célból igénybe vehetjük a diplomáciai szervek hely- és emberismeretét, ha azonban nem állnak máris rendelkezésre megbízható bizalmi személyek, úgy a

diplomáciai szervek kompromittálódását elkerülendő, az általuk megbízhatónak jellemzett személyekkel történő kapcsolatfelvételtől, a megállapodás megkötéséről — levélben, de inkább szóban — magunk gondoskodunk külön e célból beküldött talpraesett ügynökünk révén.”

Loc.cit. 5.§.

– „Ha magunk nem találunk megfelelő számú felderítőt, igényben kell vennünk a rendőrhatalóságok segítségét, melyek vagy fizetnek már effajta egyéneket, vagy a személyekre és viszonyaikra vonatkozó ismereteiknek köszönhetően ajánlhatnak ilyeneket.”

Loc.cit. 13.§.

²⁸ „Az első osztályba tartoznak mindazok, akik a jó ügy iránti odaadásból, hazaszeretéből, meglehet, egy kitüntetés iránti becsvágyból szentelik magukat eme veszélyes szolgálatnak, és általában a felsőbb rendekhez tartoznak. [...] A felderítők másik osztályába tartoznak azok, akik egyéb pénzkereset híján, kapzsiságból vagy más alantas okból ajánlják fel szolgálataikat, akkor is, ha — mint az mindig előfordul — nemesebb indítékokat színelnek. Az effajta egyének általában az alsóbb osztályokba tartoznak, mindig és mindenütt megtalálhatók, ...”

Loc.cit. 14.§.

²⁹ „A felderítő-szolgálat ellátásához ki kell utaltatni egy elkülönített körletet a hadművelleti részleg közelében, annak érdekében, hogy a beérkező és útnak induló felderítőket ne égessük ki, ne legyenek túlságosan ismertek, illetve, hogy ne kerüljenek olyan helyzetbe, hogy összebeszéljenek, vagy hogy a főhadiszálláson kószálva, fecseggve megismerjék az ott zajló folyamatokat.”

Loc.cit. 72.§.

³⁰ „A felderítőknak különös szigorral kell eszébe vésni, hogy minden jelentésen és közleményen tüntessék fel, vajon a leírtakat saját szemükkel látták-e vagy csupán hallomásból értesültek-e róla, továbbá, hogy mikor (nap, óra) történtek az észlelt vagy hallomásból ismert események.”

Loc.cit. 32.§.

³¹ „Lehetőség szerint meg kell akadályozni, hogy a felderítők ebbéli minőségükben ismerjék egymást. Egyikük se ismerje a másik személyét, se feladatát, nehogy kölcsönösen összebeszéljenek egymással. Útvonalaitak úgy alakítsuk ki, hogy különböző irányokba keresztezzék egymást, annak érdekében, hogy több helyiségben legyenek egyszerre vagy egymás után, ezáltal kölcsönös és megbízható kontrollt tarthassunk fent, mivel a felderítők nincsenek annak tudatában.”

Loc.cit. 20.§.

³² Loc.cit. 24.§.

³³ „2. Az előjegyzési-, illetve felderítési jegyzőkönyv (IV. sz. minta) egyfajta naplóként szolgál a hadszíntérre vonatkozó felderítési- és újságértesülések gyűjtésére. E könyvbe jegyezzük fel az össze felderítési értesülést, valamennyi érdekes eseményt, a fontos politikai mozzanatokot, az ellenség had- és flottaügyében bekövetkezett szervezeti változásokat, a hadszínté sajátosságaira és az ellenség által megszállt helyekre vonatkozó híreket, stb. E jegyzőkönyv tartalmazza a bekísért és kihallgatott ügyfelek, hadifoglyok, dezertőrök, elbocsátott előfogat-hajtók és követek, az ellenséges oldalról érkező utazók, stb. által elmondottakat is.[...] 4. A küldetési regiszterben (VI. sz. minta) tartjuk nyilván az ügynököket és a felderítőket, nevüket, jellemzésüket, a ve-

lük kötött megállapodásokat, a részükre meghatározott titkos feladatokat és utasításokat, röviden, küldetésük történetét. Ennek egyik célja, hogy kellőképpen felügyeljük a kiadott feladatok végrehajtását. Másik célja, hogy amikor a bevetett felderítőket és ügynököket politikai vagy egyéb vádak érnék, vagy ha a megszokott, igazolásokra és díjazásra vonatkozó utólagos kérelmeik beérkeznének, hiteles bizonyítékokkal és felvilágosítással szolgálhassunk.”

Loc.cit. IV. + VI. számú minta 59.§.

A hivatkozásokban alkalmazott jelölések:

op.cit. (*opus citatum*) = idézett mű

p. (*pagina*) = oldal

Loc.cit. (*loco citato*) = ugyanott

Jegyzetekben alkalmazott rövidítések:

MONOGRÁFIÁK

HILGEMANN — KINDER — HILGEMANN Werner — KINDER Hermann: *Div-Atlas zur Weltgeschichte, Karten und chronologischer Abriss. Von der französischen Revolution bis zur Gegenwart*. II.köt. [DTV – Világtörténelmi atlasz. Térképek és időrendi vázlatok a francia forradalomtól napjainkig.] München 1994²⁸, Deutscher Taschenbuch Verlag. 387 p. DE-ISBN 978 342 30 3001 4.

HOLMES — HOLMES Richard (szerk.): *A háborúk világtörténete. Katonai újtások, melyek megváltoztatták a történelem menetét*. Ford.: FÉLIX Pál [The world atlas of warfare] Budapest, 1992, Corvina. 303 p. HU-ISBN 963 13 3761 8.

ROMSICS — ROMSICS Ignác: *Magyarország története a XX. században*. Budapest, 2000² (javított kiadás), Osiris. 662 p. HU-ISBN 963 37 9797 7. /Osiris tankönyvek, 7./ HU-ISSN 1218-9855.

ZEINER — ZEINER Hubert: *Geschichte des österreichischen Generalstabes*. [Az osztrák vezérkar története.] Wien, 2006, Böhlau Verlag. 868 p. A-ISBN 3-205-77415-9

Világhálón:

<http://books.google.hu/books?id=QGGuQsTM8LCMC&printsec=frontcover&hl=hu#v=onepage&q&f=false>

Letöltés ideje: 2013. XI. 26.

TANULMÁNYOK

ARTNER — ARTNER Ramona: *Hírszerzés a dualizmus kori Magyar Királyságban. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXII.évf.

(2012) 26.sz. 19-26.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2011. november 11.-én, Budapesten hangzott el, a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Militarizmus és demilitarizmus a XIX-XX. századi magyar állam rendvédelmében*” című XXV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PETHŐ — PETHŐ Albert: *Agenten für den Doppeladler. Österreich-Ungarns Geheimer Dienst im Weltkrieg*. [A kétféjű sas ügynökei. Osztrák-magyar titkosszolgálat a világháborúban.] Graz, 1998, Leopold Stocker Verlag. 875 p. A-ISBN 3 205 77415 9.

SZABÓ — SZABÓ Szilárd: Redl emberei. *Kommentár*, VIII.évf. (2013) 2.sz. HU-ISSN 1787-6974
Világhálón:
www.kommentar.info.hu/iras/2013_2/redl_emberei
Letöltés ideje: 2013. XI. 11.

LEXIKONOK

HANS-DIETER — HANS-DIETER Otto: *Katonai tévedések lexikona. A szalamiszi csatától az iraki háborúig*. Nagykanizsa, 2005, Canissa. 336 p. HU-ISBN 963 93 7952 2.

SZABÁLYZATOK

Anleitung zum Kundschaftsdienste. [Felderítő-szolgálati utasítás.] Ford.: REGÉNYI Kund. Bécs, 1872, Császári-királyi Udvari- és Állami Nyomda.

NEMZETKÖZI EGYEZMÉNYEK

Genfi Egyezmény. — - 1954/32.tvr. (1954. XI. 26.) a háború áldozatainak védelmére vonatkozóan Genfben, az 1949. évi augusztus hó 12. napján kelt nemzetközi egyezményeknek a Magyar Népköztársaságban való törvényerejéről

Magyar Közlöny, X.évf. (1954)

- 2000/18. (2000. IX. 16.) Nemzetközi Szerződés a külügyminisztertől.

Magyar Közlöny, LVI.évf. (2000) 112.sz. HU-ISSN 0076-2407.

Világhálón:

http://kum.gov.hu/NR/rdonlyres/5C904372-DB17-495F-8C80-4A027DA7F81E/0/GENF3

_hu.pdf

Letöltés ideje: 2013. XI. 10.

Felderítő-szolgálati utasítás

Bécs

Császári-királyi Udvari és Állami Nyomdából
1872

Előszó

Jelen „Felderítő-szolgálati utasítás”-nak nemcsak az a célja, hogy általánosságban terjessze a felderítő-szolgálatokkal kapcsolatos ismereteket és előremozdítsa azok megértését, hanem az is, hogy biztosítsa ezen szolgálat lehető legegységesebb gyakorlását a császári és királyi hadseregben.

Miután egyfelől csak kevesen voltak abban a helyzetben, hogy gyakorlati ismereteket szerezzenek a felderítő szolgálatról, mivel ezen fontos szolgálati ág gyakorlása háborúban szűk körre korlátozódik, békében pedig arra egyáltalán nem nyílik lehetőség; másfelől éppen e területen a katonai szakirodalomban is érezhető űr tátong, így ehelyütt mindent összegyűjtöttünk és feltüntetünk, amit a felderítésről tudni érdemes; ezáltal alaposan tájékozódhat mindenki, aki eme, a hadműveletek irányításában különösen fontos szolgálati ág gyakorlására vagy irányítására hivatott, s így, némi elmeéllel, a megfelelő eredmények eléréséhez szükséges biztonsággal járhat majd el.

I.

A felderítő-szolgálat általános célja és eszköze

1.§

A felderítő-szolgálat célja az ellenség szüntelen megfigyelése és fűrészése, annak érdekében, hogy helyesen ítélhessük meg és vehessük számításba fegyveres erejét, hogy megismerjük mozgását, harckészültségét, terveit és szándékait, megerősített helyeinek és egyéb katonai intézményeinek állapotát, a népesség politikai hangulatát, a hadszíntéren, illetve az azzal határos területeken lejátszódó folyamatokat, azaz általában olyan hírek szakadatlan beszerzése az ellenfél helyzetéről, melyek saját hadműveleteink megfelelő vezetéséhez szükségesek.

2. §

Egy felderítő szolgálat megalapítása csak akkor érhető el biztonsággal és a siker reményében, ha az idegen seregek sajátosságait minden egyedi jellegükkel egyetemben a vezérkarnál már békeidőben szakadatlan tanulmányozzák és gondosan nyilvántartják, mivel csak az ellenfél szervezetének legalaposabb ismerete révén ítéltető meg meg lehetséges biztonsággal, hogy az mennyi idő alatt lehet hadrafogható, és milyen erőkkel és eszközökkel léphet fel. Ebből felismerhető, minde-

nekelőtt milyen észleléseket és megfigyeléseket kell tennünk, hogy megteremtjük a megalapítandó felderítő szolgálat helyes alapjait.

Az ellenséges hadsereg szervezetének pontos ismerete révén ezen túlmenően abba a helyzetbe kerülünk, hogy idő és tér tekintetében helyesen tudjuk megítélni és kiszámítani az ellenséges fegyveres erők és hadieszközök változó állapotát a hadműveletek alatt, továbbá helyesen tudjuk felfogni és értelmezni a beérkező felderítési- és egyéb híreket.

3. §

Egy rendezett felderítő szolgálatához feltétlenül szükséges továbbá:

1. Az ellenfél és a hadszíntér politikai viszonyainak pontos ismerete.
2. Jól szervezett, feszes és állandó szolgálatellátás, melynek vezetése a hadjárat közben személycserével semmi esetre sem zavarható meg.
3. Számos intelligens, megbízható, kitartó ügynök és felderítő.
4. Jól szervezett és jól vezetett felderítő és biztonsági szolgálat az előcsapatoknál.
5. Jól szervezett tábori rendőrség.
6. Bőséges pénzeszközök és azok értő, körültekintő, de nem szűkmarkú felhasználása.
7. Intelligencia, józan megfontolás, biztos módszerek és szívós következetesség ezen fontos szolgálati ág vezetésében.

II.

A felderítő szolgálat lényegi sajátossága

4.§

A felderítő szolgálat lényege tulajdonképpen az értő és éles elméjű kombináláson alapszik. Ehhez mindenekelőtt helyes alapra, azaz pozitív adatok halmazára (2. §) van szükség, gondos mérlegelés után ehhez illesztjük a felderítőktől érkezett, az újságokból kiemelt és más módszerekkel gyűjtött híreket. Helyes pozitív alapok nélkül nemcsak képtelenek lennének a körülményekhez igazodó feladatokat adni a felderítők számára, hanem jelentéseik a hamisság és a zavarodottság labirintusába juttatnának.

5. §

A felderítő-szolgálatot békében sem kellene teljesen szem elől téveszteni, mégis hosszantartó béke idején nem volna lehetséges, esetenként nem is volna célszerű a felderítőket és az ügynököket fizetni és beosztásban tartani, így, ha közeleg a háború, a felderítő-szolgálatot általában teljesen újra kell szervezni.

A felderítő-szolgálatban három fázist érdemben meg kell különböztetni:

1. A háború valószínűvé válásának időszaka
2. Az ellenséges mozgósítás időszaka
3. A szorosan vett háború időszaka

A háború valószínűvé válásának időszakában, amíg még fennállnak a diplomáciai kapcsolatok, az ellenséges országba irányuló személyforgalom – jóllehet szigorú ellenőrzés alatt – zavartalanul fennáll. Ezt az időszakot habozás nélkül ki kell használni elegendő számú alkalmas tiszt gyors kiküldésére, akik túristaként vagy üzletemberként nem csupán szemügyre veszik és felderítik a stratégiai fontosságú pontokat, fő hadművelleti vonalakat, folyami átkelőket és hágókat, erődítményeket stb., hanem megfigyelik a háborús felkészülést, az ellenséges sereg hangulatát, fegyelmét és tevékenységét. Nem szükséges, hogy támadási területet adjanak, elég, ha arra összpontosítanak, ami minden utazó számára jól látható, így személyüket semmilyen formában veszély nem fenyegeti.

A tisztek kiküldése nemcsak azzal a haszonnal jár, hogy látják és legalább részben megismerik az ellenséges országot, hanem azzal az előnnyel is, hogy ők mindent katonai szemmel néznek, így többet látnak, mint a laikusok. Az utazásokat megelőzően természetesen szükséges tanulmányozni az ellenség szervezetét, a felderítendő terepszakaszokat és –pontokat, mivel a tapasztalat azt mutatja, hogy enélkül eredményre nem vagy alig számíthatunk.

E küldetésektől azonban egy általános, utolsó szemrevételezésnél többet nem szabad várunk, és ennnyivel meg is elégedhetünk.

Mihelyt a háború lehetségessé vagy valószínűvé válik, mind az ellenséges országban, mind a semleges szomszédos országokban haladéktalanul kapcsolatba kell lépni megbízható személyekkel, melyek között nőneműek is lehetnek, és politikai barátokkal is kapcsolatban vannak, abból a célból, hogy a mozgósítás, illetve háború esetre biztosítsuk a hírek megbízható továbbítását az ellenség hátában és semleges területen.

E célból igénybe vehetjük a diplomáciai szervezetek hely- és emberismeretét, ha azonban nem állnak máris rendelkezésre megbízható bizalmi személyek, úgy a diplomáciai szervezetek kompromittálódását elkerülendő, az általuk megbízhatónak jellemzett személyekkel történő kapcsolatfelvételtől, a megállapodás megkötéséről — levélben, de inkább szóban — magunk gondoskodunk külön e célból beküldött talpraesett ügynökünk révén.

Az ellenség hátában felállított felderítők híreinek biztonságos és gyors továbbítása, a részükre történő szóbeli feladatszabás, végül a hadszíntérre vagy az ellenséges országra vonatkozó valamennyi olyan hír összegyűjtése érdekében, melyek nem juttathatók el közvetlenül a hadrakelt sereghez vagy a felderítő-szolgálat vezetőjéhez a hadügyminisztériumba, haladéktalanul gondoskodni kell egy tiszt állomásoztatásáról a hadszíntérhez közel fekvő semleges területen, azonban olyan helyen, ahol a lakosság nem rokonszenvezik túlságosan az ellenséggel.

Ezt a tiszteket lehetőleg már néhány héttel a háború kitörése előtt el kell látni egy idegen (azaz nem osztrák) útlevéllel, és el kell küldeni a kiválasztott helyre, olyan minőségben, mely feljogosítja a huzamosabb ott-tartózkodásra és a gyakori utazásra egyaránt. Mellé adunk egy megbízható és éles eszű altisztet, aki látszólag a szolgálja lesz, valójában azonban futár- és egyéb feladatokat hajt végre.

Annak érdekében, hogy megbízható ismeretekkel rendelkezünk a politikai viszonyokról és folytatólagosan helyesen ítélhessük meg a politikai helyzetet, be kell vezetnünk, hogy a külügyminisztérium részéről valamennyi szükséges adatot és feljegyzést folyamatosan és kellő időben ismertessenek a felderítő-szolgálat vezetőjével, mindezekelőtt, ameddig ez egyáltalán lehetséges, személyesen és szóban. Mindez idővesztés nélkül kell, hogy történjen.

Mikor megkezdődik az ellenséges hadsereg mozgósítása, számos, azzal összefüggő eseményt és intézkedést nem lehet tovább titokban tartani, azok nyíltan napvilágra kerülnek. Közhírré tételük mindenfajta intézkedés, kiírják a lófelvevásárlást és –szállítást, raktárakat létesítenek, csapatokat állítanak fel és alakítanak át, sor kerül menetekre, összevonásokra, anyagok és csapatok vasúti szállítására. Az erődítményeket karba helyezik és kibővítik, újakat létesítenek.

Feltétlen szükséges, hogy elegendő, megfelelő mértékben megnövelt számú felderítőnk és ügynökünk gondosan megfigyelje a fenti folyamatokat, és jelentést tegyen azokról. A keletkezett adatok, és az

ismert szervezetek, hadrend, diszlokáció, stb. összevetésével lehetségessé válik az ellenséges mozgósítás menetének nyomon követése és meglehetősen pontossággal megítélhető, milyen időpontra válik hadrafoghatóvá az ellenséges sereg.

A mozgósítás első mozzanatait az ellenséges országban felderítési céllal tartózkodó tisztjeink is megfigyelhetik. Mivel azonban ezekben az időkben mindenütt kémeket szimatolnak, nem tanácsos tisztjeinket túl hosszan kitenni a letartóztatás veszélyének, és mindannak, ami azzal jár. Tanácsosabb a mozgósítás első jelére felderítők jól szervezett hálóját kivetni az ellenséges országra, és kizárólag ezt igénybe venni.

A mozgósítás előrehaladtával kezdetét veszi a stratégiai felvonulás, ami a felderítők tevékenységének legfontosabb pillanata. A történések viszonylag rövid időszakra tömörülnek, szinte a teljes személy-, levél- és távirati forgalom megbénul, majd teljesen leáll, lezárják a határokat, így viszonylag nagyobb számú felderítőt kell megbízni az ellenséges ország bejárásával, hogy még elegendő híradást kapjunk a mozgósítás előrehaladásáról, az ellenséges seregtest által elfoglalt irányokról és gyülekezési körletekről. Ha ezekről tudomást szerzünk, mely bizonyos elmeél birtokában nem nehéz, ezzel megelégedhetünk. Apróságokon, mint például a diszlokáció részletei, nem múlik semmi.

Mikor bekövetkezik a hadüzenet, alapvetően és hirtelen megváltozik a helyzet. A felderítők tevékenysége nagyrészt megbénul, nem utazhatnak úgy, mint korábban, nagy kerülőket kell tenniük, hogy egy bizonyos pontra eljussanak, tájékoztatást is csak kerülő utakon és közvetítők révén tudnak adni, és ezek általában késnek. Híreik az ellenséges hadsereggel kapcsolatos nyilvántartás karbantartásához felhasználhatók ugyan, pillanatnyi irányultságára, állásaira stb. vonatkozóan azonban már nem.

Mikor a felderítők jelentései megritkulnak, a felderítőszolgálatnak törekednie kell az elmaradt hírek pótlására. Erre alkalmas lehet a felderítő járőrök és őrzérek nagyobb számban történő kiküldése, a szakadatlan harcérintkezés az ellenséggel, az előőrsök jelentései, a hadifoglyok, utazók és a helyi lakosok kikérdezése.

III.

A felderítő-szolgálat szervezése

6. §

A hadsereg vezetésének a háború lehetőségessé válásakor elsőként kell gondoskodnia a felderítő-szolgálat megalapításáról. Miután a békéből háborúba való átmenet meglepően gyors lehet, és napjainkban óriási hadseregek esetében is alig telik el három-négy hét a mozgósítás megkezdésétől a hadműveletek kezdetéig; miután ezalatt a rövid idő alatt a hadrakelt sereg vezetése is a megalakulás állapotában van; továbbá, hogy — mint azaz 5. §-ból magától értetődően következik — a felderítés csak lassan szerveződik és a legnagyobb pénzügyi áldozatokkal sem lehet néhány nap alatt életre hívni; világos tehát, hogy a felderítő-szolgálat megalapítására nem kerülhet sor a hadrakelt seregnél, mivel azt működése megkezdésekor az ellenséges seregre és országra vonatkozóan nagyszámú katonai és politikai ismerettel is el kell látni.

A felderítő-szolgálat megalapítása tehát a vezérkar igazgatásának, különösképpen pedig az idegen hadseregek nyilvántartó hivatalának feladatát képezi, utóbbi központi felderítő hivatalként kezd működni. A hadrakelt sereg parancsnoka — mihelyst megalakította törzsét és megkezdte működését — innen jut az ellenség katonai helyzetére, hadrendjére, haderejére, felszerelésére, harckészültségére, az ellenséges seregtest csoportosítására, mélységi tagozódására vonatkozó pontos és megbízható ismeretre, megkapva ezzel a hadsereg felderítőszolgálatának alapjait. Ezeken túl alkalmas és kipróbált felderítőket is rendelkezésére bocsátanak.

A központi felderítő hivatal nemcsak a felderítő-szolgálatot alapítja meg, hanem tovább folytatja megkezdett működését, és ezzel tulajdonképpen nagy vonalakban el is látja a felderítő szolgálatot. Fenntartja az összeköttetést az ellenséges országban és az ellenséges hadsereg hátában található felderítőkkel. Közvetlenül, illetve a semleges területekre kihelyezett tisztjei bevonásával irányítja őket és ellátja őket feladatokkal. Új ügynököket és felderítőket küld ki. Ésszerű módon értelmezi a belföldi és külföldi újságokat, melyek napjainkban gyakran legártatlanabb tudósításaikban és cikkeikben tartalmazzák a legértékesebb híreket. Fenntartja a kapcsolatot a hazai rendőr- és határőrizeti hatóságokkal, annak érdekében, hogy ismeretekkel bírjon a birodalomban, mindenekelőtt annak határain végbemenő folyamatok-

ról, amennyiben azok katonai és politikai természetűek. Szakadatlan távirati kapcsolatban van a hadrakelt sereg felderítő-szolgálatának vezetőjével. Minden beérkező fontos hírt, továbbá az ellenséges hadsereg napi helyzetét – ahogy az a rendelkezésre álló hírek és anyagok alapján megítélhető – távirati úton megküld a hadrakelt sereg felderítő-szolgálat vezetőjének, hogy ott a helyzet tökéletes tisztázására alkalmas intézkedések tétessenek. E tárgyakban a hadsereg vezetése azonos módon tájékoztatja a birodalmi hadügyminisztériumot és a központi felderítő hivatalt.

A központi felderítő hivatal képezi tehát bizonyos értelemben a felderítő szolgálat súlypontját. A hadrakelt seregnél a felderítő szolgálat elsősorban pontosan körülírt feladattal meghatározott időre az ellenséges területre kiküldött felderítők; járőrök, őrzőjáratok és folyamatos harcérintkezés; az elővédek folyamatos hírszolgálatára révén folytatható. Mindez természetesen a központi felderítő hivataltól teljesen függetlenül történik, abba az utóbbi kiegészítőleg és támogatólag esetleg bekapcsolódhat, de irányítólag semmi esetre sem.

A viszonyulás a dolgok mai állása mellett olyannyira természetes és egyben szükségszerű, hogy az másként alig képzelhető el. A hadrakelt sereg felderítése, mely a felderítő járőrök és az elővédek által valósul meg, legtöbbször csak egyoldalúan képes tájékoztatni, mivel csak a felszín tapogatja körül, ritkán nyer bepillantást a dolgok mélyére. A hadvezérnek azonban nemcsak az ellenséges elővédek állásairól és összetételéről kell tájékoztatást kapnia, hanem valamennyi, a tulajdonképpeni hadiszíntértől távolabb zajló politikai és katonai folyamatról is. Kétség nem férhet hozzá, hogy az ellenséges országból, az ellenséges hadsereg mögöttes területeiről a hírek sokkal biztosabban és gyorsabban jutnak el Bécsbe, mint a birodalmi határon vagy azon túl hadműveleteket folytató hadsereghez; továbbá, hogy az utóbbitól naponta beérkező hírekre is támaszkodva a központi felderítő hivatal Bécsben teljesebb képet tud összeállítani az ellenség általános helyzetéről, mint az a hadműveletek közben a mozgásban lévő tábori hadseregnél lehetséges.

A központi felderítő hivatal működése tehát nagy, esetenként felbecsülhetetlen haszonnal járhat a tábori hadsereg vezetése számára. Terhére azonban soha nem lehet, hiszen, ha tevékenységétől teljesen el is tekintünk, a tábori hadsereg felderítése még akkor is úgy működik, mint ahogy minden körülmények között működhet és működnie kell.

IV.

A felderítő-szolgálat vezetése

7.§

Nincs még egy olyan szolgálati ág, melyet a háború előtt és alatt annyira kivételezett és összpontosított módon kellene kezelni, mint a felderítő-szolgálat. Ezért tehát senki nem avatkozhat be a felderítő-szolgálat vezetésébe, senki nem láthat el egyéb feladatai mellett, mellesleg felderítő szolgálatot, mivel a tapasztalat azt mutatja, hogy abból csak hasztalan és eredménytelen zűrzavar keletkezik. Semmi sem bosszulja meg magát érzékenyebben, mint a felderítő-szolgálat ügyetlen, zavarodott és tervszerűtlen vezetése és adminisztrációja.

8.§

Világos, hogy önmagukban a felderítőktől — legyenek mégoly hűek és megbízhatók — nem várható pontos, félig-meddig kielégítő tájékoztatás és ismeretek mindarról, amit az ellenségről szükséges tudni, különösen, ha a felderítők nem rendelkeznek katonai képzettséggel. Szerencsés esetben kiindulási pontként használható dolgokat kapunk, melyeket a felderítő-szolgálat vezetője gondos értékeléssel, értelmezéssel és kiegészítéssel tehet kellően világossá és gyakorlatban használhatóvá.

Ebből adódóan az is világos, hogy a felderítő-szolgálatban nem remélhetünk kedvező eredményeket pusztán nagyszámú felderítő és ügynök toborzásától, sem pedig könnyelmű pénzköltéstől, azokat sokkal inkább a tervszerű, tevékeny, értő és céltudatos vezetés révén érhetjük el.

A tapasztalat gyakran bebizonyította, hogy az ilyen jellegű vezetés hiánya nem egyenlíthető ki sem a felderítők, sem a pénzeszközök bőkezű felhasználása által.

9. §

A felderítőktől származó ismeretek felhasználása során nem lehetünk eléggé óvatosak, mivel az embert könnyen becsapják, vagy magunkat csapjuk be. Különös bizalmatlansággal kell fogadnunk minden számot és számszerű adatot, egyáltalán, a számokban, tűnjenek bár mégoly valószínűnek, soha nem bízhatunk meg teljesen.

10.§

Mivel a felderítő-szolgálat részére nem lehetséges kimerítő, minden esetre kiterjedő előzetes intézkedéseket adni, így a felderítő szolgálat

vezetőjéül kiválasztott tisztre kell ruházni az önálló döntést a szolgálat előkészítésére, eszközeire, szervezésére és működésére vonatkozóan, kellő módon figyelembe véve a politikai-katonai helyzetet, a hadművelet célját, a hadiszintér sajátosságait és a népesség jellemét.

V.

A felderítő-szolgálat vezetésével megbízott tiszt szükséges tulajdonságai

11.§

A felderítő-szolgálat célratörő és ügyes vezetése jelentős és ritka szellemi adottságokat követel. Mindenekelőtt a következők tartoznak ide: a hadműveleti szolgálat alapos ismerete; a politika magas szintű értése; az ország és lakosság viszonyainak teljes körű ismerete; a helyi és regionális körülmények átfogó ismerete; az újabb kori történelem pontos ismerete; a jelenkortörténet és a teljes napisajtó teljes körű ismerete; emberismeret; szilárd és energikus jellem; éles ész, okosság és ravaszság; átfogó nyelvi ismeretek.

A felderítő-szolgálat vezetőjének érteni kell ahhoz, hogy a legkülönbözőbb híreket, adatokat és feljegyzéseket éles ésszel értelmezve helytállóan rekonstruálja az ellenséges erőcsoportosítások, csapatmozgások és tervek valós összefüggéseit, annak érdekében, hogy mesteri módon a vezérkar főnökének keze alá dolgozhasson.

Szüntelenül azon kell fáradoznia, hogy új eszközöket találjon és használjon fel az ellenség kifürkészésére, továbbá azon, hogy az ily módon nyert ismeretek a lehető leggyorsabban felhasználásra kerüljenek

Ezen tulajdonságok mellett, melyek a felderítő-szolgálat tényleges eredménye szükséges előfeltételeinek tekintendők és melyeket okvetlenül meg kell követelni e szolgálat vezetőjétől, annak kiválasztása során a legnagyobb gondossággal kell eljárni, és ezt a tisztelet rangra és fegyvernemre való tekintet nélkül a hadsereg egészéből kell felkutatni.

VI.

A felderítők kiválasztása

12.§

Vállalkozó szellemű és találékony felderítőket elsősorban olyan férfiak között kell keresnünk, akik a katonai rendhez tartoztak vagy tartoznak, mivel mindenekelőtt ők azok, akik katonai ismeretekkel bírnak, ezért könnyebben feltalálják magukat ezekben a kérdésekben, így képesek az ellenség, az ellenséges harcokészültség és egyéb viszonyok helyes megfigyelésére, észlelésére és megítélésére.

A felderítő szolgálatban az a hadsereg jár a legjobban, aki felderítőit saját soraiból képes kiválasztani és a hadiszintér nyílt vagy titkos felderítésére felhasználni, különösen, ha a lakosság is vele rokon-szenvezik.

Azok, akik elég bátrak és szilárd akaratúak ahhoz, hogy szülőházukat és legfelsőbb hadurukat e nagyon veszélyes és a tudatlan tömegek előítéleteitől sújtott irányban szolgálják, azok hű, lojális és becsületes férfiak, gyakran tőlük függ az állam biztonsága és a katonai döntések helyes meghozatala. Így magától értetődik, hogy e férfiak méltóak a feltétlen bizalomra és alkalmasságuknak megfelelően igénybe veendő az effajta küldetésekre.

Az effajta szolgálatot nem lehet eléggé értékelni, az – a vele járó nehézségek és veszélyek, az általa előidézett katonai sikerek függvényében – méltó az elismerésre és a jutalomra, ugyanúgy, mint a többi, az ellenséggel szemben végbevitt hősi és érdemdús tett.

13.§

Ha a körülmények megnehezítik katonai rendből származó vagy katonai képzettséggel rendelkező férfiak felkutatását a felderítő szolgálatra, úgy ahhoz kell folyamodni, hogy más rendekből nyerünk elegendő számú intelligens és határozott embert, és kiképezzük őket erre a célra.

E célra a leghatékonyabb eszköz politikai pártok és híveik megnyerése belföldön és külföldön, már békében, különösen pedig a háborúra történő átmenet időszakában, a politikai viszonyok hajlékony beállítása és kiaknázása révén. Ezen túlmenően pedig a felderítők tapintatos, méltányos és humánus kezelése, szolgálataik arányos elismerése és méltatása avagy teljesítményük illő és nagyvonalú ellentételezése megfelelő formában, mely azonban nem fajulhat mértéktelen pénzszerűséggé.

Ha magunk nem találunk megfelelő számú felderítőt, igénybe kell vennünk a rendőrhatalóságok segítségét, melyek vagy fizetnek már effajta egyéneket, vagy a személyekre és viszonyaikra vonatkozó ismereteiknek köszönhetően ajánlhatnak ilyeneket.

14.§

Az emberei tettek hajtórugói között köztudottan a hazaszeretet, a becsvágy és a kapzsiság a leghatalmasabbak, az anyagi javak szükségsege pedig a legmegszokottabb. A felderítőket ezen hajtórugók, továbbá társadalmi állásuk és képzettségük alapján két osztályba sorolhatjuk, melyek mindegyike külön bánásmódot követel.

Az első osztályba tartoznak mindazok, akik a jó ügy iránti odaadásból, hazaszeretetből, meglehet, egy kitüntetés iránti becsvágyból szentelik magukat eme veszélyes szolgálatnak, és általában a felsőbb rendekhez tartoznak. Az effajta egyének nagy hasznára vannak a felderítő-szolgálatnak, ha rendelkeznek a szükséges intelligenciával és a szolgálatra fizikailag is alkalmasak, azonban igen nehéz őket feltalálni. Ebben az osztályban kell keresni az állandó felderítő ügynököket, akiket a háború kitörése előtt alkalmas pontokra — az ellenséges tábori hadsereg hátába vagy a hadműveleti térség közvetlen közelébe, semleges területre — állítunk fel, ellátjuk őket megfelelő pénzeszközökkel és különleges intézkedésekkel, hogy onnan figyeljék meg az ellenséget, vagy a hadműveletek menetében újabb kapcsolatok bevonására használjuk fel őket.

A felderítők másik osztályába tartoznak azok, akik egyéb pénzkereset híján, kapzsiságból vagy más alantas okból ajánlják fel szolgálataikat, akkor is, ha — mint az mindig előfordul — nemesebb indítékokat színelnek. Az effajta egyének általában az alsóbb osztályokba tartoznak, mindig és mindenütt megtalálhatók, és — mivel igénytelenek, a nehézségekkel és a szükséggel szemben érzéketlenek — használható alapanyagot szolgáltatnak veszélyes küldetésekre és az ellenség kifürkészésére.

15.§

Előfordul, hogy a felderítők mindkét háborús félnek hasznára kívánnak lenni. Ilyen egyéneket általában a kapzsiságból szolgálók között találhatunk, és könnyen felismerhetjük őket rámenősségükről és gatlástalanságukról, ahogy — mint állítják — bármilyen veszélyes küldetésre vállalkoznak, továbbá arról, ahogy alkudoznak szolgálataik jutalmáról, mely sohasem lehet eléggé magas. Amennyiben az ellenség megismerése vagy félrevezetése érdekében igénybe kívánjuk venni,

úgy ezt a fajta felderítőt valódi szándékainkat és kívánságainkat érintően alaposan félre kell vezetni, be kell csapni és a legnagyobb óvatossággal kell kezelni.

Csak az effajta jellemtelen, megvetésre érdemes egyedek érdemlik meg a kém nevet annak sajátos jelentésében. Legjobb, ha semmit nem kezdünk velük, és a lehető leggyorsabban ártalmatlanná tesszük őket, mivel csak azt várhatjuk tőlük, hogy félrevezessenek, becsapjanak és eláruljanak minket.

16.§

A felderítő-szolgálatra önként ajánlkozó egyéneket látszólagos bizalommal kell fogadni. Nyugodt lélekkel fogadhatjuk azon egyéneket, akik szolgálataikkal már képet adtak megbízhatóságukról és használhatóságukról. Mindenki mást azonban a szükséges óvatossággal, próbaképpen használhatunk csak fel, vagy ha nem használhatjuk fel őket azonnal, akkor jó szándékukat elismerve későbbi időpontot, más alkalmat kilátásba helyezve bocsássuk el őket.

17.§

Mint már említettük, a felderítő-szolgálatra való alkalmasság csak próbák révén, gyakran csak ismételt igénybevétel során deríthető ki. Mivel azonban nem mindenki, sőt, talán csak igen kevesek bizonyulnak majd alkalmasnak, nagyobb számban kell kiküldeni őket, és ebből kell azután a kiválasztást elvégezni.

VII.

A felderítők felhasználása

18.§

Állandó felderítő ügynököket csak nagyobb városokba szabad telepíteni, ahol ott-tartózkodásukat elegendő számú hihető okkal indokolhatjuk, mivel a tapasztalat azt mutatja, hogy különben gyorsan elhasználdnak, azaz hamar ismertté válnak, gyanút keltenek, megfigyelés alá vonják őket, s ezzel megbénítják működésüket. A kisebb helyeken ezért a felderítők csak átutazóként jelenhetnek meg, de még így sem térhetnek vissza gyakran, egyáltalán, ugyanazt az útvonalat sem vehetik ismételten igénybe.

19.§

Hogy fenntartsuk a felderítő-szolgálat zavartalan működését, mindig nagyobb számú felderítőt kell alkalmaznunk mivel, ha kevesen van-

nak, legyenek mégoly ügyesek is, fent nevezett okokból gyorsan elhasználnának.

20. §

Lehetőség szerint meg kell akadályozni, hogy a felderítők ebbéli minőségükben ismerjék egymást. Egyikük se ismerje a másik személyét, se feladatát, nehogy kölcsönösen összebeszéljenek egymással. Útvonalaitak úgy alakítsuk ki, hogy különböző irányokba keresztezzék egymást, annak érdekében, hogy több helyiségben legyenek egyszerre vagy egymás után, ezáltal kölcsönös és megbízható kontrollt tartsunk fent, mivel a felderítők nincsenek annak tudatában.

VIII.

A felderítők kezelése

21. §

A felderítők kezelése és célszerű felhasználása feltételezi az alapos emberismeretet, a hadiszintér helyi viszonyai közötti tájékozottságot, észességet, talpraesettséget, rendszerességet. E tulajdonságokat általában csak a hosszabb gyakorlat alakítja ki.

22. §

A feladat-meghatározás során kezeljük a felderítőket — egyáltalán mindenkit, akit szándékunkban áll alkalmazni a felderítő szolgálatban — méltányosan, udvariasan és következetesen, vegyük figyelembe társadalmi helyzetüket, képzettségük fokát, képességeiket és annak mértékét, ahogy ügyünknek használni kívánnak. Mutassunk feléjük mindig jó szándékot, mely nem zár ki némi bizalmat, mivel ez az egyszerű embert is magasabbra emeli és megerősíti színvonalas szolgálatteljesítésre irányuló buzgalmát. A bevezetni kívánt intézkedések vonatkozásában soha ne legyen észrevehető rajtunk a legkisebb bizonytalanság sem, mivel ez megingatná a felderítők bizalmát és bátorságát egyaránt.

Törekedjünk felderítőink ügybuzgalma mögött meghúzódó valódi okok megismerésére és szem előtt tartására, mivel ezáltal tevékenységüket és személyes kívánságaikat hihető módon összhangba hozva buzgalmukat tartósan biztosíthatjuk a magunk számára.

23. §

A felderítők kiválasztása és felhasználása során tanúsított túlzott aprólékosság, teljesítményükkel való rendszeres elégedetlenkedés, szel-

lemi és fizikai adottságaikhoz nem illő, teljesíthetetlen elvárások, szolgálataik rendszertelen, hangulatfüggő ellentételezése általában oda vezet, hogy elkedvetlenedve elfordulnak ügyünkől, és — ha anyagi szükségből választották ezt a szakmát — felajánlják szolgálataikat az ellenségnek.

Az effajta viselkedés miatt a fontos pillanatokban nem áll rendelkezésre szükséges számú odaadó felderítő, és elegendő ellenőrzés híján arra kényszerülünk, hogy a megmaradtakban jobban megbízzunk, mely minden körülmények között káros.

24. §

A felderítőket sohasem szabad azelőtt kifizetni, hogy feladatukat hiánytalanul végrehajtották volna. Bőségesen el kell viszont látni őket a feladatuk végrehajtásához szükséges úti- és egyéb pénzekkel, ha maguk nem rendelkeznek az ehhez szükséges eszközökkel. Ennek során nem szabad aggodalmaskodnunk és kicsinyeskednünk, még akkor sem, ha az érintett egyén megbízhatóságát még nem tettük próbára.

A szolgálatteljesítés díját a felderítőknak feladataik végrehajtását követően, a kiállott veszélyek és a beküldött vagy behozott hírek értékének figyelembe vételével, esetről esetre határozzuk meg és fizetjük ki, úgy, hogy szolgálataikat figyelembe véve fokozatosan emeljük díjazásukat, ezzel is e fontos szolgálathoz kötve őket.

Általánosságban a következő eljárás tanácsolható:

A felderítővel megállapodunk:

1. Napidíjban, figyelembe véve az érintett társadalmi állását;
2. Az útiköltségek megtérítésében;
3. A szolgálat teljesítése után járó díjazásban, melynek összege soha nem állandó; kilátásba helyezzük a kifizethető legmagasabb összeget, és fenntartjuk magunknak a jogot, hogy a díjazás mértékét a teljesített szolgálathoz viszonyítva magunk határozzuk meg.

Hogy elébe menjünk az utólagos követeléseknek és igényeknek, melyek gyakran előfordulnak, a megállapodást feljegyezzük a küldetési regiszterben.

Hogy a pénzek utánküldését elkerüljük, mely mindig feltűnő és gyanút keltő, elegendő előleget adunk a felderítőknak azon útszakaszokra, melyeken nem lehetséges az utalás. Az előleget az útvonalhoz és a menetidőhöz igazítjuk, azonban, mint mondtuk, nem szűkmarkúan.

Visszatérését követően a felderítőnek úti kiadásait igazolnia kell és számot kell adnia azokról. Utóbbit nem egyfajta revízió, vagy a

számszerű pontosság igényével, hanem menetvonala egyfajta ellenőrzéseként, főleg pedig jelleme megítélése érdekében. Ha a számla arcátlanul, túlságosan magas, akkor is szó nélkül hagyjuk, de alacsonyabbra vesszük a díjazást és megjegyezzük magunknak az embert.

Ha a felderítő önhatalmúlag eltér a számára meghatározott feladattól, úgy felelősségre kell vonni. Díjazását érintően ezen esetekre különleges feltételeket kell szabni.

25.§

Amennyiben a folyamatok rendezett és korrekt módon zajlanak, úgy biztosítjuk a szolgálatra jelentkezők bőséges számát, és több hetes gyakorlatot követően elegendő számú gyakorlott és vállalkozó kedvű felderítő felett rendelkezhetünk.

26.§

Általában teljesen megszabadulnak azoktól a kipróbált felderítőktől, akiknek szolgálataira pillanatnyilag nincs igény. Mozgalmas és vészes időkben ehelyett arra kell törekedni, hogy más, méltó helyet biztosítsunk számukra, hogy ezáltal maradandó módon az állam ügyéhez kössük őket. Erre különösen abban az esetben kell sort keríteni, ha társadalmi előítéletek és politikai üldöztetés miatt hazájukban nincsenek abban a helyzetben, hogy polgári keresetet biztosítsanak maguknak.

Mindez nem csupán az emberiség parancsa, hanem a bölcs és előre gondolkodó politikáé is, mivel ezáltal olyan hírbe hozhatjuk magunkat, mely segít céljaink elérésében és a szükség idején biztosítja a megfelelő készséget.

27.§

A felderítők nevét titokban kell tartani a felderítő-szolgálat vezetője előtt, és csupán azoknak a legfőbb parancsnokoknak és törzsfőnökeiknek szabad — kérésükre — megnevezni őket, akiket erre beosztásuk feljogosít.

28.§

Azon felderítők részére, akik bizonyíthatóan felderítő szolgálatuk ellátása során vagy annak szoros következményeként testi épségükben vagy vagyonukban szerencsétlenség ért, továbbá a szolgálatellátás közben az ellenség kezétől halt felderítők családja részére a rokkantság fokának, a társadalmi állásnak és a teljesített szolgálatnak megfelelő ellátást biztosítunk.

IX.

A felderítők eligazítása

29.§

A felderítő-szolgálat vezetőjének kötelessége a felderítők figyelmét felhívni a veszélyes küldetésekkel járó nehézségekre és a szükséges elővigyázatossági intézkedésekre, továbbá őket minden tekintetben alaposan eligazítani.

30.§

Annak érdekében, hogy a felderítőket gyorsan és azonos módon igazítsuk el és az egyenkénti eligazítással ne vesztegezzük az időt, esetről esetre javasolt egy, az adott viszonyokhoz igazított irányvonal összeállítása és sokszorosítása, mely tartalmazza a felderítők általános viselkedését, a rájuk vonatkozó különleges tudnivalókat, továbbá az ellenséges ország postai-, vasúti-, útlevélyügyi-, rendőrségi- és egyéb viszonylatban tudni érdemes ügyeit. Továbbá, mivel a tapasztalat azt mutatja, hogy a felderítők jelentései zavarosak és jórészt használhatatlanok, ha legalább általános ismeretekkel nem rendelkeznek az ellenséges hadsereg szervezetéről – rendszerint ez a legritkább eset – így e tekintetben is célszerű előre gondoskodnunk egy tömör és naprakész áttekintés összeállításáról és sokszorosításáról.

Ezzel az irányvonallal és áttekintéssel megtörténik a felderítők eligazítása. Ezeket elutazás előtt emlékeztetükbe kell vésniük, és csak olyan kivonatokat másolhatnak át jegyzetfüzeteikbe vagy más helyre, melyek teljesen ártatlanok. Az irányvonalat és az áttekintést semmi esetre sem vihetik magukkal, célszerű és tanácsos azokat az elutazás előtt óvatosságból visszavenni tőlük.

31.§

A felderítés tárgyának vonatkozásában a felderítőket szóban kell eligazítani. A felderítő-szolgálat vezetőjének meg kell bizonyosodni arról, hogy ezt jól értették és felfogták.

A felderítőknek mindig tényszerű feladatot kell szabni. Soha nem szabad általános feladatot (pl. az ellenség szándékainak kikémlelése) adni nekik, mivel ezzel csak összezavarjuk emberünket, zűrzavart keltünk a fejében és hazugságra késztetjük vagy veszélybe sodorjuk.

Soha ne követeljünk többet a felderítőktől, mint amennyi józan és ésszerű módon teljesíthető. Elvárásaink csak olyan dolgokra terjedhetnek ki, mely mindenki számára szemmel látható és füllel hallható.

Szigorúan megkövetelhetjük viszont, és meg is kell követelnünk, hogy a jelentések hűiek legyenek a valósághoz. Ha saját felderítőnkől kevés, de megbízható adatot kapunk, akkor — ha kellő számban alkalmazzuk azokat — mindig elegendő anyag áll majd rendelkezésre a helyes kombinációhoz.

32.§

A felderítőknek különös szigorral kell eszébe vésni, hogy minden jelentésen és közleményen tüntessék fel, vajon a leírtakat saját szemükkel látták-e vagy csupán hallomásból értesültek róla továbbá, hogy mikor (nap, óra) történtek az észlelt vagy hallomásból ismert események.

33.§

Minden felderítőnek nagy vonalakban fel kell vázolnunk utazásának fő irányát, a főbb pontokat, melyeket útja során érintenie kell, illetve utazásának körülbelüli időtartamát, annak érdekében, hogy ne tévedjen olyan tájra, ahol ellenségnek színét sem látja, és ne a hallomásból ismert vagy kitalált dolgokra hagyatkozzon.

34.§

Amennyiben a felderítőnek az ellenséges területre irányuló küldetése során át kell haladnia az elővédek vagy az előőrsök vonalán, úgy, amennyiben lehetséges, célszerű őket feltűnés nélkül oda- és átkísérni. Amennyiben ez bizonyos okokból nem célravezető, és az előbbieik érdekében átlépési jegyeket adunk ki a felderítőknek, úgy személyes biztonságuk érdekében szigorúan meg kell nekik hagyni, hogy ezeket haladéktalanul semmisítsék meg, mihelyst átjutottak a hadsereg által közvetlenül megszállt területen, egyáltalán hagyjanak hátra minden feljegyzést és papírdarabot, mely személyüket gyanúba keverhetné vagy veszélybe sodorhatná.

X.

Megfigyelés tárgya az ellenség első vonalaiban

35. §

Az ellenség első vonalaiban tartózkodó felderítőink főként személyes észlelés, ha ez semmiképpen sem lehetséges, úgy az ellenséggel jelenleg vagy korábban közvetlen érintkezésben lévő egyének óvatos kipuhatolása által keressék a választ az alábbi kérdésekre:

A. Az ellenséges csapatok létszáma, tagozódása és ereje vonatkozásában:

1. Minden észlelt csapattest és katonai intézmény esetében:

a, A zászlóaljok, lovasosztályok, lövegek száma, vagy az ezredek és az ütegek száma, vagy a dandárok és hadosztályok száma, mindegyik esetben megnevezésük és hadrendi számuk.

b, A teljes egységek vagy az egyes alegységek létszáma (harcos és ló).

c, Az egészségügyi-, élelmezési-, lőszer- és utászoszlopok megnevezése, a kocsik száma.

d, A parancsnokok neve és rendfokozata.

2. Érkeztek-e újabb csapatok, ha igen, milyen létszámban, mikor, illetve várhatók-e ilyenek¹.

B. A csapatok diszlokációja vonatkozásában:

1. Mely terepszakaszok és helyiségek vannak megszállva, illetve elfoglalva és milyen mértékben.

2. A csapattestek és katonai intézetek elhelyezkedése. (Leírásuk az A 1. pont szerint.)

3. A csapatok mezei táborban vagy laktanyában [cantonieren] vannak-e elszállásolva.

4. A tábori hadsereg-, hadtest-főparancsnokságok és hadosztály-törzsek elhelyezkedése

5. A tüzéségi-, hidász- és ellátóoszlopok elhelyezkedése.

6. A tábori kórházak és egészségügyi intézetek elhelyezkedése.

7. Melyek azok a látszólag vagy tényleg fontos pontok (crődítványok, nagyobb hidak, utak (?), magaslatok, helyiségek) melyeket az ellenség nem szállt meg.

8. Változik-e a diszlokáció, illetve a közeljövőben kell-e számolni a változásával.

C. A menetben lévő csapatok vonatkozásában:

1. A menetoszlop összetétele (Leírásuk az A.1. pont szerint.)

2. A menet kiindulási helye, iránya, uticélja. A menettel elérni kívánt általános célok.

¹ A jelentéseket lehetőség szerint táviratban kell továbbítani, melyeket jelen utasítás 50. §-a szerint kell megszerkeszteni.

3. Érkezik-e további csapattestek, ha igen, mikor és honnan, és melyek azok, amik már előrevonultak.

D. A csapatok állapotának vonatkozásában:

1. A legénységi- és lóállomány fizikai állapota. Hogyan tűrik az időjárást és a kimerültséget. Általános egészségügyi helyzet. Leggyakoribb megbetegedések.

2. A ruházat és a felszerelés általános állapota, különös tekintettel a lábbelikre és a lovak patkolására.

3. Az ételmezés általános állapota, illetve, hogy erre rendezetten és rendszeresen kerül-e sor.

4. Fegyelmi helyzet különös tekintettel a menetfegyelemre. A csapatoktól lemaradók és a betegek számaránya.

5. A csapatok és a katonai intézetek szolgálatellátása, különös tekintettel a biztonsági szolgálatra.

6. Előfordul-e dezertálás, és ha igen, milyen mértékben.

7. A tisztek és a legénység általános hangulata és kedélye. Bíz-e a háború szerencsés kimenetelében és önmagukban, vagy levertség és háborús fásultság érzékelhető.

8. Hogyan beszélgetnek, hogyan alkotnak ítéletet az események menetéről, illetve a magasabb parancsnokokról.

9. Minkét fél jövőbeli hadműveleteiről a csapatoknál terjedő híresztelések és feltételezések.

E. A terep vonatkozásában:

1. Sor került-e erődítésekre, ha igen, hol, milyen terjedelemben, és milyen munkaerővel. Jelenleg folyó erődítések.

2. Az utakon és a vasutakon előfordulnak-e új építkezések vagy feltűnő javítások és bővítések, ha igen, hol és milyen mértékben.

3. Mely hidak lerombolására vagy robbantásra előkészítésére került sor, és melyiké van folyamatban.

4. Történtek-e intézkedések árasztásra vagy áradás elleni védekezésre, ha igen, hol és milyenek. (Vízben gazdag területen.)

F. Raktárak, lerakatok és mindenfajta készlet-felhalmozás vonatkozásában:

1. Kíráásra kerültek-e természetbeni szállításra (bor, takarmány, stb.) vonatkozó kötelezések. Mikor, hova, mennyit kell szállítani.

2. Sor került-e rekvirálásokra, ha igen, hol.

3. Halmaznak-e fel élelmiszert, ha igen, hol és mennyit.

4. Került-e, kerül-e sor lőszer-, anyag-, egészségügyi- és ellátási raktárak kialakítására, ha igen, hol.

5. Berendeztek-e, készenlétben tartanak-e nagyobb kórházakat, ha igen hol; ezen túlmenően

6. minden, ami kicsit is feltűnőnek vagy említésre érdemesnek tűnik.

G. A közlekedés vonatkozásában:

1. Hol, milyen távolságra, milyen irányokban szabad a közlekedés.

2. A vasútvonalakon és a pályaudvarokon tapasztalható mozgások. Katonai vonatok közlekedése, honnan, hova, milyen időközönként, milyen számban, milyen összeállításban, milyen terheléssel.

3. Összegyűjtötték-e valahol a mozdonyokat és a vagonokat, ha igen, hol és mi célból.

4. Összegyűjtötték-e valahol a fogatokat és a lovakat, ha igen, hol és mi célból.

5. Összegyűjtötték-e valahol egy folyón a vízi járműveket, fát és más anyagot, vagy, ellenkezőleg, került vagy kerül-e sor ilyen anyagok elszállítására vagy megsemmisítésére.

6. Bekövetkezett-e, és ha igen, milyen mértékben, az idegenrendészeti gyakorlat és az útlevélyügy megszigorítása.

7. Hogyan kezeli a tábori hadsereg a tábori rendészet kérdéskörét.

H. A lakosság vonatkozásában:

1. A lakosság hangulata és szellemisége mind a városokban, mind pedig vidéken. Lelkesek és bizakodók-e, vagy levertek és érdektelenek.

2. A lakosság körében hadműveletekről vagy különleges vállalkozásokról terjedő híresztelések és feltételezések.

XI.

Az ellenséges tábori hadsereg hátában tartózkodó tudósítók megfigyelésének tárgyai

36.§

Az ellenséges tábori hadsereg hátában tartózkodó állandó tudósítók észleléseiket az alábbi forrásokból merítik:

1. Valamennyi katonai és politikai folyamat aprólékos megfigyeléséből.

2. Valamennyi, közvetlenül vagy közvetve a háborúra vonatkozó hivatalos rendelet és hirdetmény nyomon követéséből, melyeket a kormány, valamint a körzeti és helyi hatóságok bocsátanak ki.

3. A jobb újságok aprólékos, figyelmes és folyamatos olvasásából, melynek során semmi esetre sem szabad átsiklanunk a vidéki lapok felett. Megfelelő figyelmet kell fordítanunk a hirdetési részekre, ezek nagy számban tartalmaznak hivatalos felszólításokat és hirdetményeket, melyekből megbízható következtetések vonhatók le.

4. Katonatisztekkel és a hadsereg egyéb tagjaival, továbbá távír-dai- és postai személyzettel fenntartott érintkezésből, beszélgetésből. Idejekorán fel kell venni velük a kapcsolatot, és állandóan jelen kell lenni azokon a helyeken, ahol összegyűlnek.

5. Azokból a magánjellegű híradásokból, melyek az ellenséggel harcérinkezésben álló tábori sereg katonáitól származnak és a lakosság körében terjednek.

6. Katonai és politikai szempontból érdekes helyekre tett, különleges és ritka alkalmakhoz kötődő kisebb utazások során tett megfigyelésekből és észlelésekből.

37.§

A megfigyelés tárgyai a következők:

A. A hadrakelt sereg vonatkozásában.

1. Minden, ami közvetlenül vagy közvetve annak hadrendjére, harcrendjére és harcerejére vonatkozik. A fontosabb személyi változások. A főhadiszállások elhelyezésének változása. Az elszenvedett veszteségek, tábornokok és magasabb rangú tisztek esetében név szerint, a többi tiszt és a legénység összegezve, csapattestekként. (A hivatalos veszteséglisták eredetije a lehető leghamarabb megküldendő.)

2. Minden különleges expedíció, nagyobb őrzőjárat és hasonló, mely folyamatban vagy előkészítés alatt van. Ezek összetétele, parancsnoka, hadművelleti célja és rendeltetési helye.

3. A csapatok fizikai és erkölcsi állapota, kitartása, ellenálló ereje, hangulata (bizakodó vagy fásult). Előfordul-e önkényes eltávozás vagy dezertálás.

4. Az ellátás és a felszerelési anyag állapota, nevezetesen az egészségügyi-, hírász- és ellátási szolgálatnál.

5. A befejezett, illetve küszöbön álló hadműveletekről, vállalkozásokról és összeapásokról, valamint az egyes csapattestek tetteiről szóló valamennyi hír és tudósítás. A hadseregparancsok és –

jegyzékek. Hogyan ítéli meg a közvélemény az egyes magasabb parancsnokokat. Kinek tulajdonítják az érdemeket a sikerekben, a vétket a kudarcokban.

6. Mindkét oldal hadműveleteinek jövőbeli alakulására vonatkozó általános nézetek és feltételezések.

B. A hadrakelt sereg személyi utánpótlása és a hadászati tartalékok vonatkozásában.

1. Különböző lerakatok csapattesteinek létszáma. Mely évi sorványhoz tartoznak. Hogy halad a kiképzés. Újabb újonkontingensek behívása.

2. Új vezetési törzsek felállítása. Csapattestek át- vagy újraszervezése. A hely, ahol és az időpont, amikor ez történik.

3. Népfölkelés, nemzetőrség, milícia, stb. mozgósítása. Kötelékeik, harcképességük, harcerejük, rendeltetésük.

4. Különböző erődcsoportok összeállítása.

5. Önkéntes csapattestek megalakítása. A keret létszáma. Emberanyag (tisztek és legénység). A megalakítás helyszíne. Hogy halad a kiképzés. A csapattest rendeltetése.

6. Újabb sorozások. Terjedelme, előrehaladása, eredménye, várható befejezésének időpontja.

7. A hadrakelt sereg személyi utánpótlása. A póttestek ereje, felszerelése és rendeltetése.

8. Friss csapattestek útbaindítása a hadrakelt sereghez. A csapattest ereje és rendeltetése.

9. Csapattestek és keretek kivonása, sebesültek és betegek érkezése, egyáltalán, minden, ami visszatér a hadrakelt seregtől, számszerűen, fegyvernemenként összesítve.

10. Zavarkeltési vagy mellékes hadművelleti céllal, szárazföldön vagy tengeren megindított különleges expedíciók felszerelése, létszáma és rendeltetése.

11. Hadi- és szállítóflották megalakítása. A flották vagy egyes hajók kifutása, uticéljuk és rendeltetésük.

12. A fontosabb személyi változások.

13. Idegen segédcsoportok felbukkanására vonatkozó tényszerű értesülések vagy hírsztelések. Hadműveletekben vesznek-e részt vagy bizonyos tartományok megszállására érkeztek. Minden ezzel összefüggő feltételezés és ezzel bármilyen módon összefüggő tény.

14. Minden sajtó útján vagy más módon megtevesztési céllal szándékosan közzé tett álhír csapaterősítésekről, csapatok felállításáról, mozgásáról, stb. (Minden jelentéktelennek tekintett szenzációs híresztelést azonnal meg kell cáfolni vagy helyre kell igazítani.)

C. A felszerelés, élelmezés és egyéb anyagok utánpótlásának biztosítása vonatkozásában.

1. Lovak szállítása, - vásárlása, - kényszerállítása. Számuk és leadási helyük. Melyik fegyvernem részére (lovasság, tüzérség, vonat). Lótelepek létesítése. A lóutánpótlás jellege és rendeltetési helye.

2. Húsrá, gabonára, takarmányra, borra, konzervekre, továbbá bármilyen nyers vagy feldolgozott hadianyagra vonatkozó szállítási kiírások. Mennyiség, a leadás helye és ideje, további rendelkezések

3. Élelmiszer-raktárak létesítése. A helyek, ahol erre sor kerül. Pénzügyi ellátásuk, ideértve a már meglévőket is. Raktárak áttelepítése más helyekre. Az áttelepítések okai.

4. Ellátási cikkek, élő vágóállatok utánpótlása, szállítási módja, rendeltetési helye.

5. Nehéz- és ostromlővegparkok felállítása. Lőszerutánpótlás, annak rendeltetési helye.

6. Egyéb hadianyag, mint például hadihídanyag, szétszedhető hajók, egyéb műszaki és hidászati szakanyagok kiutalása és kiküldése.

7. Kórházak létesítése és áttelepítése. Az okok, amiért erre sor kerül. Befogadóképesség.

D. Az ország katonai előkészületei és intézkedései vonatkozásában.

1. Új erődítések létesítése. A nagyobb városokban és erődökben lejátszódó különösebb katonai események. Erődművek, völgyhidak és hidak robbantásra előkészítése, illetve robbantása.

2. Távközlési vezetékek, utak, vasutak, hidak és egyéb folyóátek-lő eszközök építése vagy lerombolása. Gátak átvágása, nagyobb területek elárasztása.

3. Az országos járművek összeírása és összegyűjtése. Ennek rendeltetése és célja.

E. A politikai viszonyok vonatkozásában.

1. Az események hatása az ország hangulatára. Hogyan ítéli meg a lakosság az egyes hadi eseményeket, és milyen következtetéseket von le azokból.

2. Katonai-politikai, pénzügyi vagy közigazgatási természetű kormányzati intézkedések, melyek a háború folytatására vagy befejezésére, illetve a katonai erőfeszítések fokozására, vagy, ellenkezőleg, csökkentésére irányulnak. Nyugtató vagy gyújtó hatású kormánykiáltványok. A fegyveres népfelkelés vagy a forradalmi vezérelvek szellemiségének megidézése.

3. Az egyes országrészekben tapasztalható kormányellenes megmozdulások, méretük és irányultságuk. Esély ezek elharapozására, valamint sikerükre. Elnyomó intézkedések.

4. A hadifoglyok sorsa általában, elhelyezésük és a velük való bánásmód.

F. A vasutak vonatkozásában.

1. Élelmiszer-, takarmány-, lőszer- és anyagtartalékok felhalmozása bizonyos állomásokon vagy egész vonalakon.

2. Mozdonyok és vasúti kocsik összegyűjtése, utóbbiak uralkodó jellege, azaz, hogy túlnyomórészt emberek, lovak, fogatok vagy vágóállatok szállítására vannak berendezve.

3. A személyi állomány létszámának növelése; mely vonalon, milyen mértékben és milyen időtartamban.

4. A menetrend változásai. A teher- vagy a személyforgalom részleges vagy teljes leállítás. Utóbbi időtartama.

5. Rendkívüli beruházások a pályaudvarokon és a vonalakon, úgymint rakodórampák, fordító- és emelőberendezések kialakítása, jelentősebb igény kielégítésére alkalmas víztárolók létesítése, új állomások létesítése, második sínpar lefektetése a kitérőkön, az állomásokon és a pályaudvarokon, vagy nagyobb vonalszakaszokon. Minden további, a vasútüzem bővítésére irányuló előkészület vagy munkát.

6. Katonavonatok közlekedése, mely vonalon, annak mely szakaszán. Bizonyos időközön belül hány ilyen közlekedik. A jellegzetes katonavonat összeállítása gépek és kocsik (tengelyek) szerint.

XII.

A felderítő-szolgálat semleges területre közvetítési céllal felállított tisztjeinek kötelezettségei

38.§

Ezen tiszt rendeltetését általánosságban már említettük az 5. szakaszban. Különös kötelezettségeit jelen fejezet alábbi szakaszaiban fejtjük ki.

Az a tiszt, akit erre a fontos küldetésre kiválasztottak, pontosan fel kell hogy fogja a felderítő szolgálat lényegi sajátosságait és szellemét. Képesnek kell lennie arra, hogy a felderítő-szolgálat vezetőjével a legbelsőbb lelki és szellemi összhangban cselekedjen és tevékenykedjen. Ismernie kell, és szakadatlanul nyilván kell tartani az ellenséges hadsereg szervezetét, hadrendjét, felállítását, stb.

Pontosan el kell sajátítania azon országok postai előírásait és formáit, amelyekkel és melyekben levelez, nehogy megsértsen egyet is közülük, és ezzel gyanút keltsen. El lesz látva egy rejtjelkulccsal, a gyorsított ütemű, de feltűnésmentes távirati forgalmazáshoz szükséges jelzésekkel, továbbá a közvetlen kapcsolatfelvételhez szükséges címekkel, valamint a titkosíráshoz szükséges vegyszerekkel, melyek használatát készség szinten el kell sajátítania.

Tájékoztatót kap a vele kapcsolatban álló felderítők nevéről, társadalmi helyzetéről, különleges jellemvonásairól. Ezzel együtt arra kell törekednie, hogy a lehető legpontosabban, mélységében kutassa és ismerje meg a felderítők — illetve valamennyi forrás, melyből információt merít és kap — jellemét, erkölcsi értékét, képességeit és megbízhatóságát, annak érdekében, hogy helyesen meg tudja ítélni a beérkező hírek viszonylagos értékét.

A levelezés közvetítése

39.§

A kihelyezett tisztnek mindenekelőtt arról kell gondoskodnia, hogy a felderítőktől hozzá érkező leveleket a lehető leghamarabb kézbesítsék neki. E leveleket el kell olvasnia, ki kell választania belőlük azokat a híreket, melyek lehető leggyorsabb továbbítása szükségesnek látszik, és azokat a rejtjelkulcs vagy a megbeszélt jelzések igénybevételével távirati úton meg kell küldenie a meghatározott címekre, az eredeti iratot pedig a legközelebbi postával kell továbbítani.

A felderítő szolgálat vezetőjétől érkező, és a felderítőknek szánt leveleket a lehető leggyorsabban tovább kell küldenie. Ha e levelek nem volnának lezárva, úgy tartalmukat előbb meg kell ismernie.

Feladat-meghatározás a felderítők részére

40.§

Mivel nem mindig célszerű és biztonságos az első vonalakban vagy az ellenséges sereg háta mögött működő felderítőknek levélben meg-

küldeni az új vagy módosított feladat-meghatározásokat, melyek a felderítő-szolgálat vezetője előtt még ismeretlen körülmények miatt módosításokat igényelhetnek. Időrabló és veszélyes volna továbbá feladat-meghatározás céljából visszarendelni a felderítőket a szolgálat központjába. E a feladatok meghatározása ezért a semleges területre kihelyezett tisztre hárul, melynek ellátása során a legnagyobb figyelemre és óvatosságra van szükség.

A felderítők eligazításának főbb szempontjait esetről esetre a felderítő szolgálat vezetője közli a kihelyezett tiszttel, vagy ezeket maga meríti saját helyzetismeretéből, helyzetmegítéléséből, illetve a hadszíntéren bekövetkezett eseményekből és változásokból. Utóbbi esetben képesnek kell lennie arra, hogy saját megfontolása alapján, kétség, tévovázás és időveszteség nélkül döntsön és cselekedjen.

Amennyiben szükségessé válik a felderítővel való találkozó, úgy ezt mindig semleges területen kell tartani. A találkozóra rendszerint a felderítő szolgálat vezetője ad utasítást. A kihelyezett tiszt feladata, hogy ennek körülményeit úgy határozza meg, hogy félreértésekre ne adjon módot, zavaró közjátékokra ne kerüljön sor, melyek révén nemcsak saját személye kompromittálódhatna, hanem további tartózkodása is megkérdőjeleződhetne.

Az események saját erőből történő megfigyelése

41.§

A dolgok természetéből fakad, hogy a semleges területre kihelyezett tiszt tevékenysége nem korlátozódhat a felderítő-szolgálat vezetője és a felderítő közötti közvetítésre. Ellenkezőleg, e tiszt előretolt őrhelyként kell, hogy tekintsen magára — katonai és politikai értelemben egyaránt —, akinek nemcsak a hadszíntér eseményeit, hanem a háborúval kapcsolatban és összeköttetésben álló valamennyi politikai megnyilvánulást és publicisztikai közleményt figyelemmel kell kísérnie és követnie. E révén képes lesz egyfelől a beérkező felderítő jelentéseket kommentálni és helyesbíteni, másfelől önálló közleményeket készíteni.

Figyelmesen és gyorsan át kell olvasnia a legkitűnőbb napilapokat, és azokat is, melyek a hadszíntérről helyszíni tudósításokat és közleményeket közölnek, és a bennük talált fontos híreket és megjegyzéseket távirati úton közölnie kell a felderítő szolgálat vezetőjével. A kizárólag távirati úton továbbítandó megjegyzések közé tartoz-

nak azok is, melyek az ellenséges tábori hadseregek és hadtestek főhadiszállásának áthelyezésére vonatkoznak.

Ugyanilyen figyelemmel kell olvasnia a hadtudományi lapokat és azon nagyobb politikai folyóiratokat, melyek a hadiszíntéren külön tudósítókkel rendelkeznek, hogy azokból a hadműveletekre, kiemelt személyiségekre, veszteségekre és szervezeti változásokra vonatkozó hasznos és megalapozott híradásokat merítsen, melyek más-ként sem a felderítő szolgálatnál, sem pedig a tábori hadsereg főhadiszállásán – ahol a napi események minden figyelmet lekötnek – nem állhatnak rendelkezésre.

Végül pedig sokféleképpen kiaknázzható a társasági érintkezés a politikai élet mértékadó személyiségeivel, különösen azokkal, akik a hadiszíntérről érkeztek, illetve ott családi vagy üzleti kapcsolattal rendelkeznek.

Különös figyelmet kell fordítani a közvéleményre és a lakosság hangulatára. A hadiszíntér szomszédságában az érinkezés gyakoribb, az események iránti érdeklődés élénkebb, mint másutt, így a benyomások sokkal nagyobb mértékben hasonlítanak ahhoz a hangulathoz, mely az ellenséges hátszágban uralkodik és a katonai események előhírnökeként vagy utóhatásaként kiemelt figyelmet érdemel. Név szerint a csüggedés vagy a fokozott győzelmi remény tünetei azok, melyek egy esemény bekövetkeztét követően leginkább észlelhetők.

A megfigyelés tárgyát illetően, mely a semleges területre kihe-lyezett tiszt tájékoztatási tevékenységének alapját képezheti, minden szükségesség utalás megtörtént a 35.-37.§-ban.

XIII.

Különleges segédeszközök a felderítő szolgálatban

42.§

A háborúban semmi sem ártalmasabb a passzivitásnál és az ellenségnek hátrányt okozó eszközök kiválasztása során tanúsított túlzott ag-gályoskodásnál, mivel ezáltal lemondunk a kezdeményezésről, átengedve az ellenségnek az abból adódó előnyöket.

A felderítő szolgálat vezetőjének tehát nemcsak azokra az eszkö-zökre kell gondolnia, melyek révén állandóan tájékoztatva van az el-lenségnél lezajló folyamatokról és az ott uralkodó viszonyokról, ha-nem meg kell ragadnia a kínálkozó alkalmat arra, hogy saját szándé-

kainkról és mozgásainkról hamis hírek révén félrevezesse az ellensé-get, ellene hatva ügynökeinek és felderítőinek.

Az effajta álhíreket nemcsak az előőrsök vonalát átlépő járőrök és őrzáratok révén terjeszthetünk a lakosság körében. Az ellenség és ügynökei félrevezetésére a körülményeknek megfelelően igénybe ve-szünk jelentéktelen táviratokat, melyeket a hírügynökség, illetve ügyünkhöz hű nagy újságok révén elterjesztünk. Ugyanebben a szel-lemben hathatunk ügyesen irányított hírlapi tudósítók által írt cikkek révén. Végezetül, az ellenséget félrevezethetjük úgy is, ha tervezetten és ügyesen eljutattunk hozzájuk kitalált táviratokat, leveleket és pa-rancsokat.

43.§

A háború, illetve a hadművelleti célok elérésnek elősegítése érdekében soha nem szabad figyelmen kívül hagyni a hadiszíntér és a hátszág lakosainak lelkére történő folyamatos és érzelmi jellegű ráhatást. Erre nemcsak a politikai hatóságok megfelelő közreműködését, hanem az újságok és a napilapok befolyását is igénybe kell venni.

44.§

Az ellenség felderítésének nem lényegtelen segédeszköze az ellenség-től átállók, a hadifoglyok, az ellenség által előfogat-hajtóként igénybe vett, majd elbocsátott parasztok, az ellenséges területről érkező uta-zók, stb. kihallgatása. Ezeket haladéktalanul továbbítani kell a felderí-tő-szolgálat vezetőjének megfelelő vizsgálat céljából. Ugyanígy el kell juttatni hozzá a postai küldeményeket, levelezést és táviratokat is, hogy átnézhesse és esetlegesen hasznosítsa azok tartalmát.

45.§

Rosszindulatú vagy az ellenség hívei által rettegésben tartott vidéken bizonyos körülmények között a lakosság megfélemlítése – fenyege-téssel, a csomópontok és az ellenségnek menedéket nyújtó helyisé-gekből szedett túsokkal és óvadékkal – alkalmas eszköz lehet arra, hogy erőszakkal híreket szerezzünk az ellenség mozgásáról és előse-gítsük a saját csapataink előtti fegyverletételt.

XIV.

Tisztán katonai természetű intézkedések
a felderítő-szolgálat támogatására

46.§

Az ellenséges csapatmozgásokra vonatkozó hírek gyűjtésére, valamint az egymással szemben álló elővédek között található helyiségekben történő kapcsolatépítésre nézve hasznos intézkedés olyan találékony vezérkari tisztek ideiglenes vezénylese, melyek az ellenséghez legközelebb álló dandárokhoz vagy kikülönített csapattestekhez tartoznak és akiket a felderítő-szolgálat vezetője külön utasításokkal lát el.

Ezek a tisztek közvetlen kapcsolatban vannak a tábori hadsereg felderítő szolgálatának vezetőjével, ellátják őket a felderítők kiküldéséhez szükséges pénzeszközökkel, és a körülményekhez mérten rendelkezésükre bocsátanak a vidék viseletébe öltözött tábori csendőröket vagy őslakos felderítőket.

Amennyiben ezek a tisztek a hadiszintér lázongó, felkelő párthívekkel zsúfolt vidékein végeznek személyes terepfelderítést, úgy biztonságuk érdekében a legközelebb található csapat-parancsnokság megfelelő kíséretet biztosít számukra, melynek érdekében nyílt parancscsal látandók el.

47.§

Általános visszavonuláskor lovasosztásokat kell visszahagyni a főerők által kiürített táborhelyek közelében az előrenyomuló ellenség megfigyelésére, ellátva azzal az utasítással, hogy lehetőleg csak akkor vonuljanak hátra, ha felmérték az ellenség érkezését, erejét és szándékait, észleléseikről azonban a lehető leggyorsabban és szükség szerint gyakorisággal tegyenek jelentést az utóvéd parancsnokának.

Ilyen esetben kiváló szolgálatot tehetnek a vezérkari- vagy más tehetséges tisztek által vezetett járőrök. Feladatuk az, hogy a tábori csendőrök vagy a nagyobb áteresztő- és csomópontokra küldött felderítők által szállított híreket fogadják és a körülményekhez mérten további intézkedéseket tegyenek e felderítés érdekében, hogy ily módon a lehető leggondosabban felderítsék a saját csapataink által kiürített területet.

Ily módon többszörösen is képesek leszünk azt a látszatot kelteni, hogy folyamatos érintkezésben vagyunk az ellenséggel, és kellő idő-

ben a legrövidebb úton kézzelfogható jelentéseket küldhetünk a felderítő-szolgálat vezetőjének az ellenség szándékáról és mozgásáról.

E járőrök jól használhatók álhírek terjesztésére, az ellenség félrevezetésére, vállalkozásainak felkutatására, különösen szövetségi vagy más kis háborúban, így jelentősen hozzájárulhatnak az elővédek kíméléséhez és biztosításához.

48.§

A felderítő-szolgálat támogatása és saját biztonságunk érdekében sürögősen szükséges, hogy valamennyi, előrs-vonalaink átlépésére feljogosító jegyet vagy igazolványt a felderítő-szolgálat vezetője adjon ki vagy legalábbis láttamozza és ellenjegyezze azokat. Az átlépők és irataik ellenőrzése érdekében külön tájékoztatót kell készíteni az igazolványokról a VIII. sz. minta szerint.

XV.

A csapatok tájékoztatása a felderítő-szolgálat támogatása érdekében

49.§

A felderítő-szolgálat támogatása érdekében egy háború kitörésekor a csapatokat a körülményeknek megfelelő tájékoztatásban kell részesíteni az ellenséges hadsereg sajátos harcmodoráról, jellegzetes szokásairól és sajátosságairól, legcélszerűbb módon nyomtatott formában, olyan méretben, hogy beférjen a szokásos jegyzetfüzetbe vagy levéltárcába, és akkora mennyiségben, hogy minden tisztnek jusson egy példány. Ebben a tájékoztatóban a különös rendelkezéseken túl minden esetben emlékeztetni kell arra, hogy:

1. Senki sem lépheti át a saját vonalakat átlépőjegy nélkül, melyet igazolványok kiállításával megbízott, név szerint megemlített törzstiszt ír alá.

2. Azoknak, akik bizalmi személyként vagy felderítőként igazolják magukat, szükség esetén támogatást és védelmet kell nyújtani.

3. Aki az ellenséges területről érkezik és magát bizalmi személyként vagy felderítőként igazolja vagy annak nevezi, a szükséges óvatossággal, de a legkisebb késedelem nélkül, kihallgatást vagy kikérdezést mellőzve eljuttatandó ahhoz a katonai hatósághoz, amely megbízását vagy azonosító okmányát kiállította, vagy ahova el kíván jutni.

4. Részleges vagy általános előrenyomulás esetén, közvetlenül az éjjelezési körletbe való bevonulás és az őrszemek felállítása után minden első vonalbeli csapattest (hadosztályok, dandárok és önálló

részlegek) a parancsnokhoz rendeli a falu előljáróit, a kocsmák tulajdonosait vagy más említésre méltó személyiségeket, aki egyesével és külön-külön kikérdezi őket az ellenséges oldallal kapcsolatos újdonságokról, a lakosság hangulatáról, stb., melynek során szép szóval, ígérekkel és fenyegetéssel általánosságban kötelezi őket valamennyi további, az ellenségről tudomásukra jutó hír közlésére.

5. Az ellenséggel érintkező valamennyi csapatparancsnokság, a kiküldött részlegek és a vezérkar hozzájuk rendelt szervei kötelesek felderíteni az ellenséget és buzgón gyűjteni a rá vonatkozó híreket. Amennyiben a körülmények nem teszik lehetővé járőrök kiküldését, úgy e célra kiküldhetnek olyan felderítőket akikben bíznak, és ezeket teljesítményükhöz mértén méltányos díjazásban is részesíthetik. E kiadásait a felderítő-szolgálat vezetője kézipénztárából megtéríti.

6. Az ellenséges oldalról átálló, az egyes hadifoglyok és az ellenséges területről érkező utazók megfelelő kikérdezés céljából haladéktalanul eljuttatandók a felderítő-szolgálat vezetőjéhez, így minden további nélkül közvetlenül a megfelelő főhadiszállásra küldendő.

7. Az elővédek haladéktalanul és a legrövidebb úton kötelesek jelenteni az előjáró parancsnokságnak az ellenség állásairól, mozgásáról és bármiféle, vele kapcsolatos folyamatról hozzájuk eljutó híreket.

8. Ellenséges területen a járőrök, őrzőparancsnokok és előőrsök parancsnokai valamennyi helységben, ahova eljutnak, azonnal lefoglalják a postán található újságokat és leveleket, a távíróhivatalban a beérkező és elküldött sürgönyök jegyzékét, a polgármesteri hivatalban a legújabb ügyiratokat, valamint, ha hasznosnak tűnik, egyes kiváló lakók levelezését és újságjait. Ha van rá idő, az említett parancsnokok nézzék át a lefoglalt papírokat, válasszák ki azokat, melyek fontosnak tűnnek, és küldjék el azokat a tábori hadsereg parancsnokságára, a maradékot pedig adják vissza. Ha nincs erre idő, úgy valamennyi lefoglalt papíron fel kell tüntetni tulajdonosa nevét, és el kell küldeni a tábori hadsereg parancsnokságára.

XVI.

Levélforgalom megfigyelése a felderítő szolgálatban

50.§

A felderítő szolgálatnál a levelezés során a következő általános óvatossági rendszabályokat kell betartani:

1. A leveleket folyamatos sorszámozással kell ellátni, hogy azonnal észrevegyük, ha egy levél eltűnik.

2. A biztonság érdekében a felderítők részére meghatározott feladatokat és a tőlük érkezett jelentéseket vegytintával kell írni. E célból normál tintával egy semmitmondó levelet írunk, melynek tartalma azonban mindig összhangban kell, hogy legyen a címzett jellemzőivel, a titkos megbízásokat vagy jelentéseket pedig vegytintával írjuk a sorok közé vagy az üresen maradt laprészekre.

3. Ha a leveleket esetleg felnyitják, az aláírás nem vezethet nyomra, ezért a leveleket kitalált névvel kell aláírni. Előre meg kell állapodni abban a névben, amivel az egyes felderítő aláír.

4. A felderítőknek minden levelezésbe – előre meghatározott belső vagy egyéb helyre – vegytintával be kell írni azt a helyet és napot, mikor részükre postai úton eljuttathatók az esetleges feladatok.

5. A legitimitás és a látszat megerősítése érdekében a felderítőknek időről időre igazolványukba foglalt jellemzőiknek megfelelő üzleti leveleket kell küldeni. Magától értetődő, hogy ezeket semmiféle vegyi kezelésnek nem szabad alávetni. Meg kell állapodni az effajta levelek jelölésében.

6. Amennyiben egy helységből több levelet adunk fel, a boríték formáját és a címzéseket változtatni kell.

7. A felderítők a hozzájuk érkezett leveleket vegyileg kezelik, tartalmukat tudomásul veszik, majd ezt követően azonnal megsemmisítik.

8. Annak érdekében, hogy a felderítők fontos híreket táviratilag is továbbíthassanak, megfelelő számú jelkulcscsal kell rendelkezniük, melyeket a I. számú minta szerint, a körülményeknek és a viszonyoknak megfelelően kell összeállítani.

XVII.

A levelek továbbítása és közvetítése a felderítő szolgálatban

51.§

A levelek továbbítása és közvetítése vonatkozásában a következőkre kell tekintettel lenni:

1. A felderítő-szolgálat vezetőjének meg kell ismernie az ellenséges ország és a vele határos semleges országok postaügyét, annak érdekében, hogy ügynökeinek és felderítőinek megfelelő eligazítást adhasson, hogy semmi ne forduljon elő, ami feltűnést vagy gyanút kelthet.

2. Amíg az ellenséges ország határa nyitva van és a forgalom szabad és zavartalan, addig a leveleket a megszokott postai úton továbbíthatjuk.

3. Ajánlott levelek küldése, illetve a „postán maradó” címzés nem javasolt, mivel általuk a felderítő személyes érintkezésbe kerül a postai szervekkel, és a legtöbb országban igazolvány felmutatásával kell igazolni jogosultságát. A felderítő-szolgálat és a felderítő személyes biztonsága érdekében viszont mindkét mozzanat kerülendő. Legcél-szerűbb, ha a leveleket, ahol csak lehet, bélyeg nélkül adjuk fel.

4. Amikor a közvetlen postai forgalom bizonytalanná válik, a levelek továbbítása közvetítők beiktatásával, semleges területen keresztül kell, hogy történjen.

Az ellenséges területen több közvetítőt is meg kell nyernünk. Kizárólagos feladatuk a nekik címzett levelek haladéktalan továbbítása a boríték belső oldalán vagy másutt feltüntetett címre. A vegytinta használata természetesen ismeretlen kell hogy maradjon számukra.

A közvetítők teljességgel elengedhetetlenek az ellenséges tábori hadsereg műveleti területén tartózkodó felderítőkkal történő biztonságos levelezéshez. Az onnan Ausztriába címzett leveleket valószínűleg fel sem vennék, a hadszíntérről közvetlenül semleges területre irányuló levelek valószínűleg hamarosan gyanút keltenének és vissza lennének tartva. Ha viszont a leveleket a hadiszíntérről egy távoli, de a kiválasztott útvonalon fekvő helységbe címzik, és ott a közvetítő más címre, semleges országba továbbítja azokat, úgy ennek felfedezése és zavarása nem könnyű feladat. Természetesen a fordított irányba, a felderítőknek címzett levelekkel is ugyanez a helyzet.

5. Ha a postai forgalom bizonytalanná vált vagy megszűnt, de a határforgalom még nincs teljesen lezárva, leveleink továbbítására fel-

használhatjuk a határkörzet megbízható lakóit, akik átviszik a leveleket a határon, és ott adják postára azokat.

6. Annak érdekében, hogy a kihelyezett tisztek és felderítők jelentései gyorsabban beérkezzenek, a megfelelő postai utak mentén, a határ közelébe tiszteket állomásoztathatunk, akik fogadják és áttekin-tik a leveleket, és tartalmukat – ha az kellően fontos – táviratban megküldik a felderítő-szolgálat vezetőjének, a leveleket pedig eredet-ben továbbítják.

7. A felderítőknek szánt pénzküldemények lehetőleg soha ne adjuk fel közvetlenül, azt mindig kerülő úton, megbízható közvetítők révén vagy ártatlan váltó kiállításával eszközöljük.

8. A felderítőktől és közvetítőktől érkező levelek fogadása érde-keben a felderítő-szolgálat vezetője kellő számú címet készít elő, hogy a felderítőknek legalább egyet-egyet rendelkezésére bocsáthas-son. Női nevek a címzésen különösen javallottak.

Amennyiben a címek kitaláltak, úgy a levelek átvétele érdekében szükséges egyetértésre jutni a postai igazgatással.

Ugyanígy kell eljárni a távirda-igazgatással a beérkező (jelkulcs-) táviratok vonatkozásában.

XVIII.

Szükséges elővigyázatosság
a felderítők és utazó ügynökök útlevelei tekintetében

52.§

Mikor valószínűvé vagy lehetségessé válik a háború kitörése, a bel-földi útlevelek külföldön gyanút keltenek, az ellenséges országban pedig teljességgel használhatatlanok. Ezért törekedni kell arra, hogy még időben kellő mennyiségben rendelkezésre álljanak a szomszédos semleges országok, lehetőség szerint az ellenséges ország útlevelei és egyéb személyazonosító okmányai a felderítők és utazó ügynökök el-látása érdekében.

Effajta papírok beszerzésében eredménnyel kérhetjük a rendőrök segítségét, ha más, közvetlen úton nem juthatunk kellő számú ok-mányhoz, vagy ha a felderítők nem tudják beszerezni maguknak a szükséges külföldi személyazonosító okmányokat.

53.§

Ha a felderítőket és utazó ügynököket belföldi útlevéllel látjuk el, úgy e célra lehetőleg tartományi útleveleket kell felhasználni, a tartomá-

nyok kiválasztásánál pedig kellő mértékben figyelembe kell venni az uralkodó politikai viszonyokat.

Az útleveleket korábbi időpontra állítsuk ki, hogy ne tűnjenek vadonatújnak; állítsuk ki őket két-három éves időtartamra, hogy ismételten felhasználhassuk azokat, ha a körülmények engedik.

54.§

Ha valakinek álnévre állítunk ki útlevelet, ügyeljünk arra, hogy a felvett név kezdőbetűi megegyezzenek a testi fehérneműbe hímzett monogramokkal.

55.§

Minden kiállított útleveletről teljes kivonat készítendő, mely az érintett személy visszatérésig megőrizendő. Annak érdekében, hogy az útlevel tulajdonosát esetleges kifogások, rendőrségi vagy bírósági megkeresések esetén minden további nélkül azonosíthassák, a belföldi útlevelek kiállításáról az úrlap megfelelően kitöltött részének leválasztásával és megküldésével értesítjük a tartományi hatóságokat. Ügyeljünk a kiállítás dátumának feltüntetésére.

56.§

Küldetésük befejeztével mindenkitől vissza kell venni a részére kiállított igazolványokat.

XIX.

A felderítő-szolgálat ellátáshoz szükséges tárgyak

57.§

A felderítő-szolgálat ellátásához szükség van az alábbi tárgyakra, melyeket az idővesztés és a késlekedés elkerülése érdekében időben be kell szerezni, a szükséges mennyiséget pedig készleten kell tartani.

Levelezéshez:

1. Különböző formátumú levélpapírok, melyek alkalmasak a vegytintával és a normál tintával való írásra.
2. Különböző méretű, formájú és jellegű borítékok.
3. A titkosíráshoz szükséges vegyszerek.
4. Számos különböző pecsét és bélyegző.
5. Több különböző rejtjelkulcs.
6. Több megbízható módszer a titkos levelezésre.
7. A feltűnésmentes távirati érintkezéshez szükséges jelkulcsok.

A felderítők eligazításához:

8. Az ellenséges hadügy tömör vázlata a feladathoz külön hozzáigazítva.

9. Utasítás a felderítő-szolgálatban szükséges magatartási és óvatossági szabályokról általában és a fennálló sajátos viszonyok vonatkozásában.

10. Utasítás az ellenséges ország és a szomszédos semleges országok posta- és igazolványügyéről.

11. A megfigyelés tárgyairól és szempontjáról szóló utasítás.

12. Általános utasítás a felderítő szolgálat levélbeli közléseiről, a levelek továbbításáról és közvetítéséről.

A felderítők felszereléséhez:

13. Külföldi és belföldi útlevelek, igazolványok, személyazonosítási okmányok, lakcímbjelentők és vándorkönyvek.

14. Hazai és külföldi gyártó- és kereskedelmi cégek szóróanyagai, árjegyzékei, körlevelei és címei.

15. Komplet civil öltözetek, városiak és vidékiek egyaránt.

A szolgálatellátáshoz:

16. A szükséges nyomtatott vagy nyomatos úrlapok a 60 §.-ban leírt táblázatokhoz és a saját vonalakon való átjutáshoz szükséges átlépőjegyekhez a II. sz. minta szerint.

XX.

A felderítő-szolgálat ellátásához szükséges jegyzőkönyvek, táblázatok, előjegyzések és hasonlók

58.§

A korrekt és eredményes ügymenetet csak valamennyi adat, hír, jegyzet és segédanyag rendszerszerű gyűjtésére, rendszerezésére és összehasonlító értékelésére alapozhatjuk. Egyedül a különféleképpen beérkezett régebbi és újabb információk rendezett nyilvántartása, szakadatlan kritikus vizsgálata és kombinációja révén lehet a szolgálatban elérni azt a bizonyosságot, belső összhangot és egymásra épülést, ami révén a szolgálat a lehető leginkább függetlenedhet a vezetésében részt vállaló személyek esetleges cseréjétől, továbbá, ami biztosítja az újabb kombinációk szilárd alapját.

Ha elhanyagoljuk a szolgálat ezen formális oldalát, úgy lassacskán megfosztjuk azt stabil alapjától, jóvátehetetlen bizonytalanságot

és zűrzavart okozunk a felderítő szolgálatban és hátrányt a hadművelati tervezésben. Ezzel szemben a hiányos és látszólag jelentéktelen hírek ésszerű felhasználásával, helyes értelmezésével, a korábban gyűjtött adatokkal való értő összevetésével olyan következtetésekre nyílik lehetőség, melyek megbízhatósága semmiféle kívánnivalót nem hagy maga után és hiteles segédanyagként fontos vállalkozások alapjául szolgálhat.

59.§

Ezen rendszerszerű gyűjtőmunka érdekében a következő szolgálati könyveket kell felfektetni és gondosan vezetni:

1. Nyilvántartási jegyzőkönyvben (a hadrend alapkönyve, III. sz. minta) történik a kiemelkedő katonai személyiségek nyilvántartása, ideértve az elismerésre méltó hadvezéreket jellemző megjegyzéseket; itt kell gondoskodni továbbá az ellenséges hadsereg minden csapat-este, azaz a hadszíntéren megjelenő valamennyi ezred, önálló zászlóalj, üteg és tartalékos katonai intézmény mindenkori felállítási helyére, veszteségek következtében csökkenő vagy személyi utánpótlás miatt növekvő erejére, parancsnokaira, hadrendben elfoglalt helyére, raktáira és telephelyeire vonatkozó feljegyzések nyilvántartásáról.

A nyilvántartási jegyzőkönyv biztosítja az alapokat a felkészülésre vagy háborús időszakban felállítandó kombinációkhoz az ellenséges hadsereg térben, időben és számban rendelkezésre álló erőiről.

Valamennyi ellenséges állam hadszíntéren megjelenő tábori hadseregéről külön-külön kell a nyilvántartási jegyzőkönyvet felfektetni, mely magában foglalja az ellenség hadrendjének és haderejének részletes nyilvántartását. A nyilvántartási jegyzőkönyv vezetésével külön vezérkari tiszteket kell megbízni, akit ettől a feladattól a hadjárat időtartama alatt nem szabad elvonni.

2. Az előjegyzési-, illetve felderítési jegyzőkönyv (IV. sz. minta) egyfajta naplóként szolgál a hadszíntérre vonatkozó felderítési- és újságértesülések gyűjtésére.

E könyvbe jegyezzük fel az össze felderítési értesülést, valamennyi érdekes eseményt, a fontos politikai mozzanatokat, az ellenség had- és flottaügyében bekövetkezett szervezeti változásokat, a hadszínté sajátosságaira és az ellenség által megszállt helyekre vonatkozó híreket, stb. E jegyzőkönyv tartalmazza a bekísért és kihallgatott ügyfelek, hadifoglyok, dezertőrök, elbocsátott előfogat-hajtók és köve-tek, az ellenséges oldalról érkező utazók, stb. által elmondottakat is.

A könnyebb áttekinthetőség érdekében, mint ahogy az a mintában is látható, e jegyzőkönyv tartalmát elválasztó vonalakkal források és témák szerint tagoljuk.

3. A levelezési jegyzőkönyvben (V. sz. minta) jegyezzük fel a felderítő szolgálatot érintő valamennyi levelezést a polgári hatóságokkal, a tartományi csendőrséggel, a felderítő ügynökökkel és felderítőikkel, stb.

4. A küldetési regiszterben (VI. sz. minta) tartjuk nyilván az ügynököket és a felderítőket, nevüket, jellemzésüket, a velük kötött megállapodásokat, a részükre meghatározott titkos feladatokat és utasításokat, röviden, küldetésük történetét. Ennek egyik célja, hogy kellőképpen felügyeljük a kiadott feladatok végrehajtását. Másik célja, hogy amikor a bevetett felderítőket és ügynököket politikai vagy egyéb vádak érnék, vagy ha a megszokott, igazolásokra és díjazásra vonatkozó utólagos kérelmeik beérkeznének, hiteles bizonyítékokkal és felvilágosítással szolgálhassunk.

Ezen jegyzőkönyvek pontos vezetése a szolgálat formális alapjának tekintendő. Ehelyütt tároljuk azon tanulmányok és számítások alapanyagait, melyek az ellenség helyzetére, számbeli viszonyaira, tér és idő szerint tekintett esetleges mozgásaira, a hadszíntér topográfiai viszonyaira és távközlési eszközeire vonatkoznak. Ezzel egyidejűleg eszközki kínál a beérkező értesülések felületes és rapszodikus, pillanatnyi benyomásokon és ötleteken alapuló értékelésének elkerülésére vagy legalábbis az ilyen értékelések korrekciójára.

Ezen túlmenően az előzőekben említett jegyzőkönyvek természetes segítséget nyújtanak a hadművelati összegzések tökéletesítéséhez, valamint szükséges segédletként, forrásként szolgálnak a katonai történelemkutatás és -történetírás számára.

A felderítő-szolgálat ellátásához tartozik még:

5. A pénztárkönyv (VII. sz. minta), melynek korrekt vezetéséért a felderítő-szolgálat főnöke személyesen felel.

6. Az igazolványok nyilvántartása (VIII. sz. minta), az igazolvány-ellenőrzések és az elővédvonalakat átlépő egyének folyamatos figyelemmel kísérése céljából. E nyilvántartás vezetése általában a főhadiszállásra vezényelt rendőrhivatalnak kötelessége.

60.§

Az ellenség harckészültségéről és haderejéről készített összeállításhoz a következő táblázatos sablonokat használjuk:

1. Az ellenséges tábori hadsereg vagy annak egyes részei hadrendjéhez, harcértékéhez és elhelyezéséhez a IX. sz. mintát.

2. Az ellenség és szövetségesei több hadműveleti körzetben megtalálható seregtesteinek összesített áttekintéséhez a X. sz. mintát.

3. A hadszíntéren alkalmazásra kerülő seregtestek idő és térszempontjából vizsgált összpontosítási és felvonulási készségének ábrázolására a XI. sz. mintát, hogy időbeli számítást végezhesünk valamennyi egységes felépítésű seregtest vonatkozásában, feltüntetve a térbeli mozgáshoz rendelkezésre álló szállítóeszközöket mind a hadműveletek kezdetén, mind pedig annak menetében.

E táblázat arra is szolgál, hogy kimutathassuk az ellenséges tábori hadsereg azon egységeit, melyek a hadszíntér megerősített helyeinek vagy fontos pontjainak megszállására tartósan hátrahagytak, így a harcselekményekben közvetlenül megjelenő erőkből le kell számítani azokat.

XXI.

Felderítő-szolgálat egy tábori hadsereg főhadiszállásán

61.§

Egy hadműveleti tevékenységet folytató tábori hadsereg felderítő-szolgálatát vezetőjének a hadsereg vezérkari főnöke határozza meg a feladatot. Személyesen felel a felderítő-szolgálat célszerű vezetéséért és kifogástalan szolgálatellátásáért.

62.§

A rendelkezésére bocsátott személyi állomány általában három-négy vezérkari századosból vagy vezérkari szolgálatot teljesítő tisztből áll, akik ügyesek, lehetőleg jártasak a hadszíntér nyelvén, jól kiismerik magukat az ellenséges hadszervezetben, jellemük szilárd, nem fecsognak és jó emberismerettel rendelkeznek.

Kíváncsi továbbá, hogy a felderítő-szolgálat irányítására beosztott tisztek egyike képes legyen tökéletes francia nyelvű iratokat készíteni. Altisztek a felderítő-szolgálat irányításába nem oszthatók be.

63.§

A felderítő-szolgálat vezetője a részfeladatokat alárendelt tisztjeire delegálja. Alkalmazza és eligazítja a rendelkezésre álló titkos ügynököket; felderítőket és fűrészszeket küld ki; kapcsolatot épít. Rendelkezik a felderítő-szolgálatra kijelölt tábori csendőrök felett. A hadsereg főparancsnokának vagy a vezérkar főnökének erre vonatkozó irányel-

veinek megfelelően elszámol a felderítők és fűrészszek díjazásával, egyáltalán, a felderítő-szolgálat ellátáshoz szükséges pénzeszközökkel. Szakadatlanul gondoskodik ezen fontos szolgálati ág eredményes feladatellátásához szükséges alkalmas eszközök igénybe vételéről.

64.§

Mint már a 6. §-ban említettük, a vezérkar idegen hadseregeket nyilvántartó hivatalának kötelessége, hogy a tábori hadsereg főhadiszállása felderítő-szolgálatának vezetőjét ellássa a szükséges tájékoztató segédletekkel az ellenség katonai helyzetéről, hadrendjéről, az ellenséges seregtestek harcértékéről, harckésztségéről és felszereléséről, röviden, hogy ellássa a tábori hadsereg felderítő szolgálatát tényszerű alapokkal és lehetőleg rendelkezésére bocsásson kipróbált felderítőket is. A hadtestek vezérkari részlegei felderítő-szolgálatának vezetőit viszont a tábori hadsereg felderítő-szolgálat vezetőjének kell ellátnia a felderítő szolgálat alapjait képező segédletekkel.

65.§

A felderítő-szolgálat vezetőjének — a főhadiszálláson található tábori csendőr-részleg — megfelelő számú tábori csendőrt bocsát a rendelkezésére. E csapat lehetőleg ismerje a hadszíntér nyelvét és a helyi viszonyokat, annak érdekében, hogy számíthassunk rájuk a környékét ismerő vezetők és fogatok rendelkezésre állításában, a községi előljárókkal, vadászokkal, fuvarosokkal és csempészekkel való kapcsolat kiépítésében, egyáltalán mindennemű titkos küldetésben.

A tábori csendőrök fűrészszeként, illetve tulajdonképpeni felderítési feladatokra történő igénybevétele során óvatosan járjunk el, hogy ne veszélyeztessük ezeket az embereket, akik általában nem eléggé ügyesek az effajta feladatokhoz. Ha csak egy mód van rá, az ilyen igénybevételtől teljesen tekintsünk el.

66.§

A hadsereg körletébe belépő személyek megfelelő ellenőrzése és ebből adódóan a határos belföldi és szövetséges rendőrhatalóságok felé való közvetítés érdekében általában sor kerül egy, a hadszíntér földrajzi és politikai viszonyait és személyiségeit jól ismerő rendőrhivatalnak főhadiszállásra történő vezénylésére. A felderítő szolgálat vezetőjének fenn kell tartania e rendőrhivatalokkal a megfelelő egyezséget.

67.§

A felderítő szolgálat vezetője betekintésre a lehető leghamarabb meg kell hogy kapja a hadműveleti részleghez befutó valamennyi jelentést az ellenség állásairól, harcerejéről és mozgásáról. Meg kell kapnia továbbá a felderítő útról tett jelentéseket, a járőrparancsnokok jelentéseit, az elővédek jelentéseit, az elkobzott (faisiert) leveleket, postai és távirtdai iratokat, levelezéseket, újságokat, stb. is, annak érdekében, hogy összehasonlíthassa őket a beérkező hírekkel, észlelésekkel vagy kombinációkkal, ennek révén felismerve az ellenség viszonyai és mozgásai közötti összefüggést.

68.§

A felderítő szolgálat vezetője azonban nem elégedhet meg a beérkezett felderítő úti jelentéseknek és az elővédek tájékoztatásainak és jelentéseinek összegyűjtésével, felhasználásával és értékelésével. Hasznos, ha tőle indulnak ki azok a kezdeményezések, melyek az ellenséggel való érintkezés felvételére vagy fenntartására, annak helyére és jellegére irányulnak, továbbá, melyek azok a felderítő szolgálat számára hasznos vállalkozások, melyek végrehajtásra érdemesek. Az effajta fontosabb vállalkozásokba személyesen is kapcsolódjon be, lehetőség szerint maga is vegyen részt felderítő utakon.

69.§

Haladéktalanul a felderítő-szolgálat vezetője elé kell vezetni valamennyi, az ellenségtől visszatérő saját erőt; minden gyanús egyént, akit a csapatok, a tábori csendőrök vagy a főhadiszállás őrsége elfogtak; az ellenséges oldalról érkező utazókat, előfogathajtó parasztokat, követeket, stb.; egyesével az ellenséges hadifoglyokat és dezertőröket, annak érdekében, hogy kellőképpen megvizsgálhassa és esetleg felhasználhassa őket.

70.§

A felderítő-szolgálat irányításába beosztott tiszteknek ismerniük kell azokat a megfigyelési témákat, melyekre nézve ki kell kérdezni a vizsgálat alá vont feleket, és azokat is, melyek kutatása bizonyos körülmények között különös jelentőséggel bír a hadműveleti részleg számára.

71.§

Minden kihallgatás során törekedni kell a tényleges észlelés időpontjának meghatározására, mivel ez logikai következtetések és számítások

sok alapját képezi. Figyelemre méltóak a kihallgatottak által választott útvonalak is, amennyiben vállalkozásokat készítenk elő.

72.§

A felderítő-szolgálat ellátásához ki kell utaltatni egy elkülönített körletet a hadműveleti részleg közelében², annak érdekében, hogy a beérkező és útnak induló felderítőket ne égessük ki, ne legyenek túlságosan ismertek, illetve, hogy ne kerüljenek olyan helyzetbe, hogy összebeszéljenek, vagy hogy a főhadiszálláson kószálva, fecsegve megismerjék az ott zajló folyamatokat.

73.§

A felderítő-szolgálat vezetéséhez beosztott tisztek közül időszakos vezénylés alapján egy megszakítás nélkül, éjszaka is a körletben tartózkodik, hogy az érkező személyeket kihallgathassa, majd a sürgősség és a fontosság meghatározását követően az elmondottokról jelentést tegyen a felderítő-szolgálat vezetőjének vagy a vezérkari főnöknek.

Az effajta szolgálatot teljesítő tiszt minden pillanatban tisztában van az ellenfél nyilvántartóban szereplő viszonyaival, hadrendjével, felállítással, és képes erre vonatkozóan felvilágosítással szolgálni. Ha külön parancs értelmében el kell kísérnie a tábori hadsereg parancsnokát vagy a vezérkari főnökét felderítő útra vagy az elővédek szemléjére, illetve ha máshova kell hosszabb időre eltávoznia, úgy magától értetődik, hogy a szolgálatot azonnal átveszi egy másik tiszt.

74.§

A további szolgálati és irodai előírásokat az „Ügymenet tábori hadseregek magasabb parancsnokságai és törzsei számára” tartalmazza.

XXII.

Felderítő-szolgálat egy hadtest főhadiszállásán

75.§

Egy hadtest felderítő-szolgálatának célja ugyanaz, mint egy tábori hadseregé, megegyeznek az eszközeik is, utóbbiak felhasználása azonban korlátozottabb, az a hadtest többé-kevésbé önálló vagy elválasztott helyzetének, a hadseregen belül elfoglalt hadműveleti felelősségi körzetének megfelelően alakul.

² A rendőrhivatalnak nem tartózkodhat a felderítő-szolgálat körletében.

76.§

A hadtest felderítő szolgálatának belső felépítése azonos elveken nyugszik, mint a tábori hadsereg felderítő szolgálatáé, a különbség csak az eszközök szerényebb mivoltából adódik, melyek a vezérkar számára a tevékenység alárendelt jellegéből következően rendelkezésre állnak. Mindebből következik a tevékenység egyszerűbb jellege.

77.§

A hadtest felderítő szolgálatát a vezérkari főnök személyesen irányítja, a szolgálatot egy vezérkari százados látja el. Figyelembe véve, hogy az ő feladata a hadművelleti napló vezetése is, a felderítési (előjegyzési) jegyzőkönyv vezetésére egy további tiszt kirendelésére kerülhet sor.

78.§

Ezen tisztek természetesen bírják a hadszintér nyelvét és jól tájékozottak az ellenséges hadsereg alakulat- és állományviszonyaiban, egyáltalán, minden olyan tulajdonsággal rendelkeznek, mint amilyeneket a tábori hadsereg felderítő szolgálatának vezetésébe beosztott tisztektől az előző fejezetben megköveteltünk.

79.§

A hadtest vezérkari részlege a 65.§-ban említett feladatok ellátására megfelelő számú tábori csendőrt különít ki.

80.§

A felderítő szolgálat ellátásához szükséges pénzeszközöket a kiadások maximumát jelentő összegekben havonta folyósítja a hadsereg-főparancsnokság. Felhasználásukkal a vezérkari főnök számol el a VII. számú minta segítségével felfektetett pénztárkönyv segítségével.

81.§

Az ellenség harceszközeinek, kötelékeinek, harckészültségének, az egyes csapattestek fegyverzetének és erőviszonyainak stb. megismeréséhez szükséges segédleteket a tábori hadsereg parancsnoksága lehetőleg már a háborút megelőzően – nem pedig a hadműveletek közben, mikor azokra oly nagy szükség van – eljuttatja a hadtest vezérkarához.

82.§

Az előző fejezetekben leírtak érvényesek a felderítők kiválasztására és felhasználására; valamennyi bejövő értesülés feljegyzésére; a bekísért ellenséges dezertőrök, hadifoglyok, felderítők és egyéb feltartoz-

tatott egyéneinek vizsgálatára és kihallgatására; a hadtest főhadiszállásáról induló, az elővédek vonalát átlépő személyekre, röviden valamennyi, saját biztonságunk fenntartására és az ellenség megismerésére irányuló intézkedésre.

83.§

A IV számú minta szerint felfektetett felderítési (előjegyzési) jegyzőkönyv vezetésével megbízott tiszt valamennyi, az ellenség viszonyairól gyűjtött értesülés felhasználásával maga készítsen szakaszonként egy kombinált áttekintést a jegyzőkönyvbe, és mutassa meg azt betekintésre a vezérkar főnökének. Ő gondoskodik arról, hogy az ebből készített kivonatok, továbbá az ellenség erejére, állásaira és harckészültségére vonatkozó ismeretek – jelentőségük értékelését követően – tájékoztatásra a lehető leggyorsabban eljussanak a hadseregparancsnokhoz.

84.§

A tábori hadseregek főhadiszállásához közeli hadtest-parancsnokságokon nincs szükség a bekísért ellenséges hadifoglyok, átállók és más, az előőrsök által elfogott idegen személyek részletes kihallgatására, az elmondottak írásba foglalására. Az említett személyeket ne tartsuk fel, hanem szükségű kikérdezést követően küldjük őket a tábori hadsereg főhadiszállására.

Kiküldött vagy a hadsereg főparancsnokságától távol lévő hadtestek esetében készüljenek írott kivonatok az elfogott személyek kihallgatási jegyzőkönyvéből, melyeket a vonatkozó jelentésekkel együtt kell eljuttatni a tábori hadsereg parancsnokságára.

85.§

Mint ahogy a 40.§-ban elmondtuk, nem szabad kihallgatni vagy feltartóztatni azokat a személyeket, akik magukat a hadsereg-főparancsnokság által kiküldött bizalmi személyeknek vagy felderítőknek mondják, tekintet nélkül arra, hogy tudják-e igazolni magukat. Ehelyett a legnagyobb mértékben támogatni kell őket abban, hogy eljussanak a tábori hadsereg főhadiszállására.

XXIII.

Újságok felhasználása a felderítő-szolgálatban

86.§

Manapság, mikor a nyilvánosság minden tekintetben igen kiterjedt, az újságok fontos forrását képezik a mindenkori politikai helyzet meg-

ítélésének és katonai vonatkozású feljegyzések gyűjtésének, ebből adódóan a felderítő szolgálatnak gondos figyelemmel kell felhasználnia azokat.

Az e célra felhasznált lapokat nagy gonddal, az európai újságíráshoz hasonlóan vonatkozó pontos ismeretekre támaszkodva, a politikai viszonyokat kellő mértékben figyelembe véve kell kiválasztani.

Nem hiányozhatnak a hadviselő nemzetek, a hadszíntérrel határos és egyéb semleges országok félhivatalos lapjai, melyek saját haditudósítókkal rendelkeznek vagy vezető szerepet játszanak, mivel gyakran tartalmaznak a hadszíntérre vonatkozó táviratokat, közleményeket és levelezéseket. Ezek alkalmasak a felderítő szolgálat híreivel való összevetésre és kombinálásra, és érdemben hozzájárulhatnak a hadszíntér katonai helyzetének, továbbá az ellenséges hadrakelt sereg hátsó részében fennálló politikai és katonai viszonyok tisztázásához. Nem szabad figyelmen kívül hagyni a napi kérdéseket tárgyaló röpiratokat sem.

Az újságok áttekintése, a kiemelkedő és a fennálló viszonyokra tekintettel fontos cikkek, oldalak és feljegyzések megjelölése nem mindennapi ügyességet követel, így az ezzel a feladattal foglalkozó személyek cseréjét lehetőleg kerüljük.

A figyelemre méltó helyeket a megfelelő módon színes írókkal jelöljük meg azon személyek számára, akiket az érint. Fordítsunk figyelmet a hirdetési részekre is.

Ahol szükséges, kézírással vezessünk fel kulcsszavakban megfogalmazott széljegyzeteket. Az ellentmondásokat külön ki kell emelni.

A hadvezetésre vonatkozó híreket és feljegyzéseket kellő értékelést követően, a felderítő-szolgálat értesüléseihez hasonlóan be kell vezetni a feljegyzési jegyzőkönyvbe.

A tábori hadsereg főhadiszállásán valamennyi lap kivonatolásával, kulcsszavak vagy kivágások formájában naponta össze kell állítani egy sajtótükröt a hadvezér és a vezérkar főnöke részére, mely tömörsége ellenére hűen tükrözi az általános politikai helyzetet. Ezen személyeknek a tekintélyes lapok kiemelkedő színvonalú és fontos cikkeit külön be kell mutatni.

XXIV.

A felderítési- illetve nyilvántartási jelentések összeállítása

87.§

Minden beérkező közleményből és összegyűjtött hírből (a felderítő-szolgálat útján keletkezett ismeretek, illetve a csapat-, elővéd-, járőr- és őrzési jelentések; továbbá az ellenségtől átálló, az ellenséges hadifoglyok, az ellenséges területről érkező utazók, az ottani lakosok kihallgatásainak eredménye; az elfogott táviratok és levelezések; az újságokban olvasható híradások és jegyzetek, stb.) kritikus vizsgálatot és kombinációt követően naponta felderítési-, illetve nyilvántartási jelentést kell összeállítani a XII. számú minta szerint. Ezt nemcsak a központi felderítő hivatalban kell megtenni, hanem a hadsereg főparancsnokságán is, illetve mindenütt, ahol önálló felderítő szolgálat tevékenykedik.

E jelentéseket el kell látni a felderítő szolgálat vezetőjének írásos (vagy ha a körülmények megkövetelik, szóbeli) magyarázatával. Ezt követően a központi felderítési hivatal átküldi a jelentést betekintésre Ő Császári Felsége katonai irodájára, a birodalmi hadügyminisztériumba, a hadrakelt sereg vezérkari főnökségére, ami pedig továbbítja a tábori hadseregek parancsnokainak. Utóbbi két kategória a tudomásulvételt a jelentés külsején aláírásával igazolja.

Miután a hadműveleti részleg felhasználta a jelentést, azt rendszeres mellékletként át kell adni a hadműveleti napló vezetésével megbízott tisztnak, ahol bizonyító mellékletként kronologikus rendben meg kell őrizni azokat.

A felderítő jelentések összeállítása nincs időponthoz kötve, azonban minden 24 órában egyszer el kell végezni, továbbá azonnalosan minden olyan alkalommal, amikor a legutolsó jelentést új hírek helyesbítik vagy kiegészítik.

A könnyebb áttekinthetőség érdekében a jelentéseket folyamatos sorszámozással kell ellátni, és fel kell tüntetni rajtuk az összeállítás időpontját.

XXV.

A felderítési iratok megőrzése

88.§

Különbségtétel nélkül valamennyi felderítési irat (az alapvető segédletek, a különböző hadműveleti ciklusokhoz és mozzanatokhoz készített összesített kimutatások, az ellenséges haderő készségi fokáról, harcértékéről, hadrendjéről készített kombinációk, stb.) a hadtörténelem-kutatás és -írás fontos és szükséges forrásának tekintendő és a tábori iratokkal együtt a hadilevéltárban helyezendő el.

A küldetési regisztereket a levéltár igazgatója zár alatt tartja.

Mellékletek – Minták I. - XII.

I. sz. minta

Jelkulcs a feltűnésmentes távirati forgalmazáshoz

1. Nevek cseréje

Megnevezés

Ludwig

Peter

Johann

stb.

ügynök

Ludwig börendje

--,,-- ládája

--,,-- kezításkája

--,,-- csomagja

stb.

Stettin

Berlin

Basel

Hamburg

stb.

2. Jelzések

A távirat

Szívélyes üdvözlés a

születésnapj ünnepséghez.

Szeretnék (Dátum)-án (Hely)-re utazni, hogy tájékozódjak az üzlet felől.

Küldjék meg nekem a

fennmaradó (Szám)

guldent/tallért/frankot.

(Hely)-ből egyelőre semmi hír.

A (Hely)-ből érkező váltót már

megkaptam.

(Név) börendje meg kellett, hogy érkezzon(Hely)-re.

(Név) ... sz., (Hely)-en elveszett börendje (Hely) -ben megkerült. Én hírek nélkül várakozok (Hely)-en.

Képviselje érdekeimet (Hely)-ben.

(Szám) alatt ne adjon el.

Lépjen kapcsolatba (Hely)-jel.

Jelentése

N. N. (egy kiemelkedő ellenséges tábornok neve)

--,,--

--,,--

vezérkari főnök

N.N. hadteste

--,,-- hadosztálya

--,,-- dandárja

--,,-- tüzerütege

Varsó

Kijev

Krakkó

Modlin

Jelentése

Az általános mozgósítás előkészületei komolyan folynak.

A főhadiszállást (Dátum)-án áttelepítik (Hely)-re.

Megerősítés céljából (Szám) katona elindult (Hely) felé.

Erőteljes csapatmozgások (Hely) felé.

(Név) hadteste (Hely) mellett táborozik.

(Név) vezetésével feláll a ... sz. hadtest (Hely) -en a (Hely)-en állomásozó csapatokból.

(Hely)-ből naponta (Szám) katonai szerelvény indul (Hely) felé

És így tovább, figyelembe véve a várható viszonyokat.

II. sz. minta**Átlépőjegy**

Érvényes ...-ig. (Hónap, nap, esetlegesen óra, perc) célból („A hadsereg által megszállt területen való tartózkodásra”; vagy „A-ból B-be történő utazásra”; vagy „Az elővédvonalak átlépésére N-nél O irányába”)

Név és jellemzés:

Termet:

Haj:

Születési hely:

Szem:

Orr:

Járás:

Száj és fogak:

Tartomány:

Szakáll:

Életkor:

Milyen nyelveket beszél:

Névaláírás:

Különös ismertetőjegyek:

Megjegyzés:

„Jelen írás felmutatójának továbbhaladását minden célszerű eszközzel támogatni kell! ”;

vagy

„Jelen átlépőjegy az elővédvonalak átlépésekor leadandó, illetve elveendő és a soron következő járőrrel eljuttatandó a tábori hadsereg parancsnokságára! ”,

vagy

„A tábori hadsereg által megszállt területről kiutasítva miatt. A-ban és B-ben jelentkeznie kell a katonai hatóságoknál utasítások vétele céljából. T-ig sehol nem szakíthatja meg az útját!”

Kelt:

(Magasabb egység) hadműveleti részlegétől

N. N. ezredes

III. sz. minta**Nyilvántartási jegyzőkönyv****1. rész**

(Az ellenség tábornoki karának és más kiemelkedő személyiségeinek, egyes csapat-testeinek és hadihajóinak nyilvántartására.)

Tábornokok és más kiemelkedő személyiségek.

A ellenséges hadsereg kiemelkedő személyiségeinek életrajzi adatai és jellemvonásai.

Minden névre legalább egy oldalt szánjunk.

Minden névnél hagyjunk megfelelő helyet a későbbi kiegészítések számára.

Gyalogság								
Csapat	Szám	Elnevezés	Parancsnok neve	Állomáshely(ek)	Hadrendi beosztás			Megjegyzés
					Dandár	Hadosztály	Hadtest	
Gárdaszeregek	1.							
	2.							

stb.

Ugyanebben a formában történik a sor-gyalogezredek, a vadász- és lövészszázalóalj, a lovasezredek és a hozzájuk tartozó összes kötelék felsorolása.

Tábori Tüzérség											
Csapattest	Szám	Parancsnok Neve	Üteg		Állomáshely (Ek)	Hadrendi beosztás			Megjegyzés		
			Száma	Jellege		Dandár	Hadosztály	Hadtest			
Tábori Tüzérezredek	1.	N.N. ezredes	Lovas 1	Hatfontos Vontatott Acél Hátültöltő							
			Lovas 2								
			Vontatott 3								
			4	Tizenként fontos vontatott bronz előültöltő							
			5								
			6								
			7								

stb. stb.

Erődttüzérség						
Csapattest	Szám	Parancsnok Neve	Szárad	Állomáshely (ek);	Hadrendi beosztás(ek)	Megjegyzés
Erődttüzér-ezred	1.	N.N. ezredes	1.	N.	N. Erőd	
			2.	N.	Ostrompark	
			3.	X.	X. Erőd	
			4.	Z.	Ostrompark	
			stb.			

Ugyanebben a formában, de a hadrendi rovat előző oldalak szerinti felosztásával történik az utász-, a hidász- és trénezzredek, az egészségügyi századok stb. felsorolása.

A további kötelékek vonatkozásában az űrlap könnyen megszerkeszthető.

Haditengerészet.

Tengernagyok, tengerészkapitányok és más kiemelkedő személyiségek.

A ellenséges haditengerészet kiemelkedő személyiségeinek életrajzi adatai és jellemvonásai.

Haditengerészeti csapatok						
Csapattest	Szám	Parancsnok neve	Alegység	Allomáshely (-ek)	Hadrendi beosztás	Megjegyzés
Tengerészgyalogos ezredek	1	N.N. ezredes	1. zászlóalj 5. század 6. század 7. század 8. század	N.	N. altengernagy flottillája N. szigete N. arzenálja Földközi-tengeri Flotta	
stb.						
Tengerészgyalogos tüzérezredek	1	N.N. ezredes	1. század 2. század 3. század 4. század			
stb.						
Matrózhadtest		N.N. ellentengernagy	1. különítmény 2. különítmény 3. különítmény 4. különítmény			
stb.						

Hadi- és szállítóhajók											
Hajó fajtája	Hajó neve	Parancsnok neve	Tonnatartalom	Mérték	Gépek létszáma	Fegyverzet	Személyzet	Honi kikötő	Kötélkörbe osztható	Jelenlegi állapot	Megjegyzés
							Tisztek Legénység				

Az N. (megnevezés) hajógyár N.-ben

Súlyák: 2 db. nagyobb páncéloshajó-osztályok számára
2 db. fregattok számára
4 db. kisebb hajók számára

Dokkok: 1 db. szárazdokk nagyobb hajóosztályok számára
1 db. úszódokk kisebb hajók részére

Egyéb berendezések:

Nagy gépműhelyek, két kazánkovács-műhely, nagy műhelyek a páncéllemezek alakítására (vágás, hajlítás), nagy, gőzhajtású kötélverő pálya és így tovább.

N.N. kazamatahajó	N.N. sima fedélzetű korvett	N.N. páncélozott partvédő hajó N kikötője számára
6400 tonna Tervezte NN Vasszerkezet Méretei: Hossza: Szélessége: Magassága: Merülése: Páncélzat vastagsága: Hajógerinc lefektetve 1869. március 1. Vízre bocsátva 1872. március 2. Befejezése folyamatban Felszerelésére a tervek szerint haladéktalanul sor kerül.	adatok felsorolása a minta szerint N.N. Monitor adatok felsorolása a minta szerint	3600 tonna Tervezte NN Vegyes vas- és faserkezet Méretei: Hossza: Szélessége: Magassága: Merülése: Páncélzat vastagsága: Hajógerinc lefektetve 1872. április 1. és így tovább.

Nyilvántartási jegyzőkönyv

II. rész.

(Az ellenség fegyvernemi- és egyéb viszonyainak, anyagtartalékainak, erődjei állapotának, stb. nyilvántartása)

A parancsnokságok és törzsek szabályzat szerinti létszáma									
És pedig:	Vezetkari-	Tüzér-	Műszaki-	Ellátó-	Egyéb tisztek	Gazdasági hivatali	Postai	Távírdai tisztviselők	Törzs-csapatok
	tisztviselők				törzs-csapatok				
egy hadsereg-parancsnokságon van									
egy hadtest-parancsnokságon van									
egy hadosztályparancsnokságon van									
egy dandárparancsnokságon van									

A speciális magyarázatok és megjegyzések módosítják a későbbi elhelyezkedést és szervezet változást stb.

Gyalogság											
A gyalogság áll				Századonként		Zászlóaljanként		Ezredenként		Mind-összesen	
				Tiszt	Legénység	Tiszt	Legénység	Tiszt	Legénység	Tiszt	Legénység
	Gárda -	ezredek bennük		ezredtörzs							
	Sor -			zászlóalj, zászlóaljan-ként század							
				szertári század							

A vízszintes rovatokat természetesen az érintett hadsereg szervezetéhez kell igazítani.

A nyilvántartás felfektetése során minden táblázat és minden rovat számára legalább egy oldal üres helyet kell hagyni az előző oldalon vázolt célból.

Jelen mintagyűjteményben a táblázatokat és rovatokat helytakarékoság céljából egymás mellé rendeztük.

Vadászok (lövészek)											
A vadászok (lövészek) állnak				Századonként		Zászlóaljanként		Ezredenként		Mindösszesen	
				Tiszt	Legénység	Tiszt	Legénység	Tiszt	Legénység	Tiszt	Legénység
Vadászezredek bennük	ezredtörzs										
	zászlóalj, zászlóaljanként század										
	szertári század										

Lovasság											
A lovasság áll				Osztályonként		Hadosztályonként		Ezredenként		Mindösszesen	
				Tiszt	Legénység	Tiszt	Legénység	Tiszt	Legénység	Tiszt	Legénység
Huszár-	ezredek bennük	ezredtörzs									
Ulánus-		osztály									
Dragonyos-		szertári osztály									
Vértes-											

Tábori tüzérség									
A tábori tüzérség áll				Ütegenként		Ezredenként		Mindösszesen	
				Tiszt	Legénység	Tiszt	Legénység	Tiszt	Legénység
Ezredek bennük	ezredtörzs								
	ütegek								
	szertár-ütegek								

Erődítüzeriség									
Az erődítüzeriség áll				Századonként		Ezredenként		Mindösszesen	
				Tiszt	Legénység	Tiszt	Legénység	Tiszt	Legénység
Ezredek bennük	ezredtörzs								
	századok								
	szertár-századok								

Műszaki csapatok				Századonként		Zászlóaljanként		Ezredenként		Mindösszesen	
A műszaki csapatok állnak				Tiszt	Legénység	Tiszt	Legénység	Tiszt	Legénység	Tiszt	Legénység
Ezredek bennük	ezredtörzs										
	zászlóaljak és századok										
	szertár-századok										

Ilyen vagy hasonló módon történik a nyilvántartás felfektetése utász-, hidász-, vonatezredek és más kötelékek számára.

Fegyverzet és felszerelés

Gyalogság

Puska fajtája. Lőszer táskában.

Vadászok.

Puska fajtája. Lőszer táskában.

Lovasság.

Szablyák. Pisztolyok. Puskák. Lándzsák. Lőszer táskában.

Tüzérség.

Lövegek száma ütegenként. Kaliber.

Műszaki csapatok.

Hidászok

Tábori felszerelés

Fegyvernemenként, az előzők szerint.

A tábori csapatok felszerelése sátorzattal, egészségügyi anyaggal, sáncszerszámokkal, főzőeszközökkel és fogatokkal.

A tábori tüzérség felszerelése lőszerrel és szállítóeszközökkel																		
És pedig			lövegek (lőveg- talpak)		lőszeres-			háti- bőrön- dők										
					kocsik		háti- bőrön- dők											
			8 fontos	16 fontos	5 1/3 fontos	8	16	puska	tüzérségi lőszer						gyalogosági lőszer	kovácsműhely	különféle eszközök	hány foga- tos
			6	6	-	6	6	4										
			hány fogatos															
Egy nyolc- fontos tábori	üteg	Manőve- rező üteg és lőszer- oszlop																
Egy nyolc- fontos lovas		Manőve- rező üteg és lőszer- oszlop																
Egy 16 fontos		Manőve- rező üteg és lőszer- oszlop																
Egy 5 1/3 fontos hegyi		Manőve- rező üteg és lőszer- oszlop																

Ahol nem szokás felosztani az üteget manőverező ütegre és lőszeroszlopra, ott természetesen a táblázat is leegyszerűsödik. A fejezetet magától értetődően hozzá kell igazítani az érintett tüzérség szervezetéhez, oly módon, hogy a fő keretek megmaradjanak.

Tartalék készletek

Itt jegyezzük fel, amit az ellenség fegyverben, lőszerben és tábori felszerelésekben felhalmozott tartalék készleteiről ismert, vagy amit erről megtudtunk.

A gyalogos csapatok hámos és málhás állatai (csapatvonat)			
Szám	Nevezetesen	Ezredenként vagy zászlóaljanként	Összesen
		hámos és málhás állatok	
	Gyalogdandárok törzsei		
	Gárdagyalogezredek		
	Sorgyalogezredek		
	Vadászzászlóaljok		
	Műszaki ezredek		
	Hídászezredek		
	Összesen		

A lovasság háts- és hámos lovai								
Szám	Nevezetesen			Osztályonként		Ezredenként		Összesen
				Hátasló	És hámos vagy málhás állat	Hátasló	És hámos vagy málhás állat	Összesen
	Lovasdandárok törzsei							
	Ezredek bennük	4 6	osztály					
Összesen								

A tüzérség háts- és hámos, valamint málhás lovai									
Szám	Nevezetesen		Üteg- enként		Ezred- enként		Összesen		Összesen
			Hátas-	Hámos-	Hátas-	Hámos-	Hátas-	Hámos-	
	Munkásszázadok								
	Erődtüzér-ezredek								
	Tábori tüzér ezredek bennük	nyolcfontos fogatolt ütegek							
		nyolcfontos lovastütegek							
		tizenhat fontos telepített ütegek							
Összesen									

A vonatcsapatok lovai és málhás állatai				
Szám	Nevezetesen	Osztályonként	Ezredenként	Összesen
		ló és málhásállat		
	Vonatezredek, bennük osztály ... db.			
Kiegészítve a gyalogos csapatok ezred- és zászlóaljfogataival				
Összesen				

Hídkészletek

Rendszer; összetétel; egy hídkészletből felépíthető híd hossza; a rendelkezésre álló készletek száma; elhelyezésük a hadtest és a hadseregtartalék hadrendjében.

* * * * *

Egészségügyi intézmények

Fajtái; szervezet; állapot; elhelyezésük a hadosztály, a hadtest, a hadseregtartalék stb. hadrendjében.

* * * * *

Élelmezési intézmények

Mobil jellegűek

Fajtái és szervezete; beosztása a különböző seregtestekhez; fejadagok emberek és állatok számára.

Helyhez kötöttek

Fajtái (intézmények, gyáarak, raktárak), berendezés, célkitűzés, teljesítőképesség.

* * * * *

Statisztikai jegyzetek

A sorozásról

Népesség, éves kontingensek, szolgálati kötelezettség, testi paraméterek. Az alkalmazások, valamint a véglegesen és ideiglenesen alkalmatlanok aránya. Sorozásra kötelezettek és más ehhez hasonlóak.

A tényleges állapotokról

A különböző évfolyamokban tapasztalható veszteség aránya. Az évfolyamok erőviszonyai jelenleg. Behívás esetén a szolgálati kötelezettség alól kibúvók tapasztalt vagy várható aránya. A rendelkezésre álló teljes emberanyag áttekintése.

Az egészségügyi viszonyokról

A betegek tapasztalható részaránya. Halandóság. Jellegzetes betegségek.

* * * * *

Erődítmények						
Megnevezés	Állapota	A védőművek		Véderő		Megjegyzés
		Fegyverzet		Szükséges létszám	Jelenlegi létszám	
		tervezett	jelenleg telepített			

* * * * *

Flották és flottillák

Összeállítás és megnevezés.

Élelmiszer- és szénraktárak.

Csapat- és anyagszállításra rendelkezésre álló magánkézben lévő gőzhajók.

IV. sz. minta

A nn. hadsereg parancsnokságának hadműveleti részlege

Felderítő iroda

Felderítési (előjegyzési) jegyzőkönyv

A jelentés forrásának és keltének feltüntetése.	A tartalom tárgya vagy kulcsszavai	A jelentések vagy elmondottak tartalma
XVII ³ sz. felderítő, folyó hó elsején kiküldve, visszatért július 4.-én	Az ellenséges tábor Goitonál és Volta-nál. Távíróösszeköttetés a folyó mentén. Napoleon gárdahadteste Valleggio mellett. Előkészületek Peschiera ostromára.	(felvéve július 04-én) A felderítő folyó hó másodikán, Mulini di sopra-nál kelt át a Mincio-n, harmadikán Volta-nál és Goito-nál járt, negyedikén visszatért Veronába. Elmondja, hogy volta és Goito között jelentős csapattesteket (franciákat és olaszokat - toszkánokat) látott táborozni, továbbá egy ötven lövegből álló tüzérségi parkot, és nagyszámú lovasságot is. Úgy hallotta, hogy utóbbiak tábornokát Parthon-neur-nek nevezik. A francia és szárd csapatok megszállták a Mincio mindkét partját, állásaik közt az összeköttetést egyfajta távíró-vonallal biztosítják. Valleggio-nál tart a francia csapatok átkelése a folyón, állítólag eddig két hadtest, 65 000 ember és 100 ágyú váltott partot. A gárdahadtest és Napoleon császár – mint mondja – Valleggio-ban vannak. Elmondja, hogy a szárdok és franciák valamennyi vontatott lövegét a Garda-tó és Peschiera felé irányították. Szándékuk, hogy Defenzano mellett tutajokat építenek és azokat mozsárüteg-állásként rendezik be. Elmondja, hogy az ellenséges táborban azt hallotta, miszerint Peschiera-t elsősorban a tó felől szándékoznak megtámadni, mivel állítólag ott a leggyengébb, stb. Július másodikán Defenzano-ba érkezett egy tengerészgyalogos század.
XLI sz. felderítő, folyó hó elsején kiküldve, visszatért negyedikén	Francia csapatok átkelése Monzambanónál és Salionzenél. (Úgy tűnik, az 1. hadtest Ponti felől jövet Salionze irányába már átkelt a Miincion.)	Elsején Custozza felől Monzambano irányába ment, harmadikán Salionze-nál volt, és elmondja, hogy az Oliosi felé vezető utakon sok francia csapatot látott, melyek, mint később Margaro-ban megtudta, Monzambano-nál keltek át a Minzio-n, parancsnokuk Niel tábornok. Elmondja, hogy Salionze-nél két napon keresztül (elsején és másodikán) szintén francia csapatok keltek át és Castel-nouvo felé mentek. Monzambano-nál látta, hogy a Pra vecchia felénk néző magaslatairól sok fogat vonult a hidak felé. Elmondta, hogy Castenouvo-nál szintén franciák és piemontiak vannak, az egyenruhájukat azonban nem látta tisztán, mivel a szőlőhegyeken kellett bujkálnia, a cascina-k (tanyaházak) jórészt elhagyottak.

A jelentés forrásának és keltének feltüntetése.	A tartalom tárgya vagy kulcsszavai	A jelentések vagy elmondottak tartalma
Mantovai erődparancsnokság, 1859. július 4., ikt. sz. 5405/Op.	Egy francia hadtest Pozzolonál átkelt a Mincio-n. (Vélhetően az 5. hadtest)	Megbízható felderítő adatai szerint az ellenség Pozzolonál két pontonhidat vert és tömegesen kel át a Mincio-n, a Goito-nál lévő híd azonban még nincs befejezve. A Mincio-n túl nagy szállításokat írtak ki.
Császári-Királyi Belügyminisztérium, július 4., Bécs, ikt. sz. 5391/Op.	Hivatalos Adatok az ellenség veszteségeiről Solferino-nál. Az 5. francia hadtest és a toszkánok előrenyomulása.	Egy Bécsből érkező, július másodikán kelt távirati jelentés szerint a Moniteur-ban e hó elsején megjelent hivatalos közlemény szerint a Solferino-i csatában a franciák vesztesége 12 000 halottat és sebesültet tesz ki, ezek közül 720 tiszt és 5 tábornok megsebesült, 7 ezredes és 6 alezredes meghalt. A gárda vesztesége halottakban, sebesültekben és eltűntekben 5525 főt tesz ki. (Bejegyezve az I. sz. nyilvánítási jegyzőkönyvb.) Az erőstések Napóleon herceg vezetése alatt 35 000 főre rúgnak, lehetővé téve Verona biztonságos megközelítését, mivel „Mantova megfigyelésére” Goito-ban vissza kellett hagyni egy hadtestet.
XIX. sz. felderítő, kiküldve 6. 6.-án, Visszatért 7. 7.-én	Az 5. hadtest Napóleon herceg vezetésével Casal-maggio-re nélték a Pón. (Minden bizonyonnyal VI.30.-án vagy VII.1.-én történt.) A Ferrara-i erőd lerombolva.	Ferrara-n és Rovigo-n át Parma felé ment, hogy felderítse a túlpárti francia csapatmozgásokat. Jelenti, hogy Napóleon herceg franciái és toszkánjai Parma-ból és Modena-ból Casalmaggiore-nél elhagyták a Po-t, amin hidakat vernek. Modena-ban csak egy piemonti ezredet hagytak vissza (Pinerolo?). Elmondja, hogy a Ferrara-i erődöt aláaknázták, hogy lerombolják. Csapatok már nincsenek ott, csak a polgárőrség (guardia civica). Elmondja, hogy Napóleon herceg Valleggio-ba utazott, unokatestvéréhez, a császárhoz.
Dr. S., császári-királyi ezredorvos Milano-i hadifogságából 4.-én tért vissza	Milano-i helyőrség. Az ellenség betegek és sebesülteik. Toszkan csapatok.	Elmondja, hogy Milano-ban az első francia idegen (sic!) ezred és két piemonti ezred maradt vissza helyőrségben. Brescia-ban mintegy 18 000 francia és piemonti fekszik betegen vagy sebesülten a kórházakban. Folyó hó másodikán Volta mellett egy nagy csapattábort látott, főleg toszkánokat, sok tüzérség és fogat mellett.
A II. hadsereg július 5.-ei felderítő jelentése	A szövetséges csapatok állítólagos harcrendje	(felvéve július 5.-én) Mozzecane-nél 1 piemonti* ezred.) Roverbella-nál egy piemonti* ezred, vele négy löveg, beérkeztek július 4.-én. Az ellenség helyreállította a hidakat Monzambano-nál és Valleggio-nál. A francia hadsereg zöme és a piemonti hadsereg teljes tüzérsége Castelnouvo-nál, Sandra-nál, Colanál, St- Giorgio-nál és Cavalcalle-nál áll. A Pradiano-i síkon állnak a hadoszlop-raktárak és a tartalék lőszer. *) Az itteni felderítő iroda megjegyzése: Ezek az 5. francia hadtest toszkán csapatai kell hogy legyenek, melyek Pozzolo felől érkeztek, mivel a szárd hadsereg a szövetséges haderő bal szárnyát képezi.

3 A számok a nevet helyettesítik, megegyeznek a küldetési regiszterben szereplő küldetési számokkal.

A jelentés forrásának és keltének feltüntetése.	A tartalom tárgya vagy kulcsszavai	A jelentések vagy elmondottak tartalma
A VII. július 2.-án kelt távirata Brüsszelből	Indul az erősítés Lyonból Itáliába	Az itáliai francia hadsereg számára Lyon-ban felállított 6. hadtest Toulon-on eresztül Genova-ba megy. Acqui-ban van a raktára Kossuth légiónak, melyet magyar hadifoglyokkal 4000 főre akarnak duzzasztani. Genova-ban 10 000 puská és 900 ló van nyergesztül-szerszámostul. (A felderítő iroda megjegyzése.) Lyonban mindössze két gyalogos hadosztály volt készenlétben, a 6. hadtest létszáma ebből adódóan 20 000 fő lehet.
XXIII sz. felderítő, kiküldve 7. 2.-án, 5.-én visszatért	Canrobert, MacMahon és az 5. hadtest harcrendje	Artista comico-ként ment Villafranca-ból Valleggio felé, 3.-án egy cascina-ban tartózkodott a Tione-pataknál, majd Villafranca-n át tért vissza. Elmondja, hogy Cherle-nél egy fogatokból és tüzésérgből álló tábort látott. Valleggio-ban gárdacapatok voltak, Napóleon herceg az ő hadtestével, és Canrobert marsall, akinek a csapatai a Tione túlsó részén táboroznak. Egy paraszttól származó adatai szerint Lucia-nál táboroznak a zuávok és a türkök (sic!; vélhetően marokkóiak – a ford. megj.). Sommacampagna-nál is látott türköket, akik csapatokba verődve bukkannak fel Villafranca-ban, ahol szárnyasokat lopnak. A visszaúton Villafranca-nál egy 10 zászlóaljából álló nagy gyalogsági tábort látott futólag, melyek állítólag Canrobert parancsnoksága alatt állnak. A visszaúton úgy észlelte, hogy Villafranca már nincs megszállva. (Az itteni felderítő iroda megjegyzése.) Mivel a zuávok és a türkök legnagyobb részét a 2. hadtestbe vannak beosztva, úgy látszik, hogy maga a hadtest St. Lucia-nál táborozik, az 5. hadtest a jelek szerint Valleggio-val szemközt Pozzolo-nál táborozik – mindent egybevetve úgy látszik, hogy az ellenség főereje a Minicio-n túl áll.
4. hadsereg parancsnoksága, kelt július 1-én, ikt. sz. 5307/OP	Ellenséges hajók mozgása az Adriai-tengeren	Június 30-án este 6 óra 30-kor Antivari-ból kifutott hat hadigőzös, később további 11, összesen 17 gőzös, közöttük 2 sorhajó. Lastua magasságában este 7 óra 30-kor láttak 1 nagy gőzöst 1 úszó üteggel, 1 fregattot 2 kereskedelmi hajóval, 1 első osztályú sorhajót 3, és 1 harmadosztályút 8 ágyúnaszádot vontatva, ezen túl még 1 fregattot és 1 keresztes gőzöst. Fenti 17 hadihajót ma reggel 5 óra 10.-kor Ragusa-tól 12 mérföldre látták. A 2 sorhajó, 3 fregatt, 1 nagy háromárbo-cos gőzös, 2 kis gőzös, 4 ágyúnaszád és 5 úszó üteg északnyugati irányban haladt.

A jelentés forrásának és keltének feltüntetése.	A tartalom tárgya vagy kulcsszavai	A jelentések vagy elmondottak tartalma
LI. sz. Felderítő a St. Giorgio feletti figyelőpontról július 5.-én	Az ellenség mozgása a Pastrengo-n túl	(Július 5. dél, a 78. sz. nyilvántartási jelentés továbbítását követően) Defenzano irányából két evezős bárka közeledik Sermione felé. Peschiera-nál és a tó mellett minden csendes. Ma reggel óta egy nagy tábor került felállításra Cavalcelle, Castelnouvo és Sandra magaslatának felénk eső lejtőin. A sátrak számából ítélve legalább két hadosztályról van szó. A Pastrengo-i hajlat hátsó részén további, mintegy 400 ember elszállásolására alkalmas sátrak láthatók. Pol-Ponton közelében csapategységek láthatók a szőlőkben. Déli 1 óra harminckor Pastrengo és Cola mögött tömeges porfelhők láthatók. A Palazzuolo-i magaslaton egy lovasosztág látható. Valamennyi csapat piemontinak tűnik.
XXI.sz. állandó felderítő-ügynök Bellinzonában. Táviratának kelté július 2., továbbítva Bernen keresztül.	Francia csapaterő-sítések. Garibaldi Valtellinóban	Savoyába érkeznek a Lyon-i hadtest két hadosztályának élosztagai. Garibaldi szabadcsapatainak zöme Valtellino magasabbban fekvő részébe vonult. (A felderítő iroda megjegyzése.) Amennyiben ez a távirat megerősítést nyer, úgy a két hadosztály előírt, mintegy 20 000 létszámban 14 napon belül, azaz folyó hó 20-áig felbukkanhat a Mincio-nál.
XVIII. sz. felderítő, kiküldve 3.-án, visszaérkezett 5.-én este	Castelnouvo és Pastrengo között csak piemontiak állnak	St. Giustina-n, Castelnouvo-n és Sandra-n keresztül ment a Pastrengo-i magaslatokhoz. 4.-én Castelnouvo-nál két zászlóaljnyi franciát látott, akik St. Giorgio felől jöttek, ahol is egy marsallnak van a főhadiszállása. Cavalcelle-nél egy nagy piemonti tábort látott, a Pastrengo-i fogadóban pedig azt hallotta, hogy a településre naponta érkeznek piemonti csapatok, akik Piovezzano irányába járőröznek. Egy tisztjük azzal bízta meg az előkelőségeket, hogy Monte Baldo felé küldjenek felderítőket, stb. stb.

Stb.

V. sz. minta

Az nn. hadsereg parancsnokságának hadműveleti részlege

Levelezési jegyzőkönyv

Felderítő iroda

megnyitva 18...-án
 lezárva 18...-án

Levelezés sorszáma	Címzett	Tartalom	Kulcsszó

VI. sz. minta

Az nn. hadsereg parancsnokságának hadműveleti részlege

Felderítő iroda

Küldetési regiszter

ügynökökről, felderítőkről és tevékenységükről

18...

(A küldetési regiszter vastag füzetnyi vagy kézíes jegyzetfüzetnyi méretű.)
 Végén alfabetikus névmutatót kell felfektetni. A felderítők jelentéseiből, illetve a rájuk vonatkozó ügyiratokból csak a küldetési regiszterbe készül kivonat, az iratokat személyenként elkülönítve kell csomókba rendezni, mely iratok a küldetési jegyzék mellékletét képezik. Az egyes küldetések folyamatos sorszámot kapnak, a felderítők neve helyett ez a sorszám lesz feltüntetve a felderítési jegyzőkönyvben, beszámoltatásokon, számlákon, stb.

Nro. I.

Név, jellem	(valódi vagy felvett név)
Igazolvány.	(útlevél, bizonyítványok és más hasonlók)
Ajánló:	(ajánló személy vagy annak feltüntetése, hogy önként jelentkezett a szolgálatra)
Alkalmazták-e korábban a felderítő-szolgálatnál, ha igen, milyen eredménnyel?	NN -ben 3 és ½ hónapon át a nn hadsereg-parancsnokság levelezője volt nn-ben, mint ilyen, negyedévente ezer frankot kapott és a bemutatott tanúsítványok szerint jól bevált.
Az nn-i rendőrigazgatóság tájékoztatósa nevezettről.	(Képzés, fellépés, viselkedés, írásbeli és szóbeli kifejezőkészség, különleges ismeretek, nyelvismeret, különleges alkalmasság egy bizonyos dologra, ismertségek az ellenséges országban, stb.)
Egyéb jellemzők.	
Különleges észrevételek.	
Elutazott	18 nn június 20-án
	Feladat: (megbízás, időtartam, útvonal.)
	Útiokmány: szerb útlevél, száma Nr. 241., kiállította nn miniszter, kiállítás kelte Belgrád, 18nn május 14., kiállítva nn névre, aki kereskedő Semendria-ban, érvényes három évig Ausztriába, Itáliába, Németországba és Oroszországba.
	Jelentéseit aláírja mint: Félix vagy Witte.
	Levelezési cím: Miss Maccarthy, Vienne, Graben 21., vagy: Friedrich Witte, Breslau, Hotel X.
	Leveleket fogad az alábbi címen: Samuel Wright.

	Segítője (levelezésében és egyéb dolgaiban közvetítő): nn nn-ben (ajánlólevél-lel ellátva). Megállapodás: Útiköltség és 8 forint napidíj, 100 - 500 forint jutalom kilátásba helyezve. Elszámolási kötelezettséggel átvett: 500 forintot aranyban és 80 forintot bankjegyekben.
1. sz. jelentés	nn-ből, beérkezett ...-án. (Ezt követi egy, a lényegi tartalomra törő kivonat címszavakban, mint a kiküldetési jegyzőkönyvben.)
Távirat.	nn-ből nn-nek címezve, beérkezett ...-án. Megbetegedett és átmenetileg nem tudja folytatni az útját.
Feladat-meghatározás (84. sz. levelezés).	X közvetítőn keresztül küldve. Gyógyulását követően utazzon A-n, B-n és C-n keresztül D-be, maradjon ott és kísérje figyelemmel a katonai természetű folyamatokat D, E és F között.
2. sz. jelentés.	nn-nől, beérkezett ...-án (Kivonat mint fent bemutatva.) Szerzett magának egy amerikai útlevelet John Hurdle névre. Leveleket fogad a jövőben: Mr. John Hurdle, engeneer (sic!) címen.
Stb.	stb.
Visszatért.	...-án. Szóban jelenti, hogy..., stb.
Elbánás.	... forint jutalmat kapott. Vagy: Nem kapott jutalmat, mivel arcátlan elszámolást nyújtott be, valamint önhatalmulag és céltalanul eltért a kapott utasításoktól.

A küldetés befejeztével megítéljük és röviden vázoljuk teljesítményét, feltűnő jellembéli tulajdonságait, általában alkalmasságát a felderítő szolgálatra, illetve újabb feladatra vagy küldetésre.

VII. sz. minta

A ... hadsereg parancsnokságának hadműveleti részlege

Felderítő iroda

Pénztárkönyv

18 ... évben titkos kiadásokra kapott és felhasznált pénzeszközökről

Folyamatos sorszám	Melléklet vagy más igazolás	Az előző tétel kelte	Nevezetesen	Kiadva						Kifizető, kifizetés esetleges tanúja		
				Aranyban	Ezüstben	Papírpénzben						
				Ellenértéke osztrák pénznemben								
				forint	fillér	forint	fillér	forint	fillér			
1.	1. sz. ellenutalvány, 1575/OP.R. ikt. sz.	Verona, 185... június 12.	A mellékelt ellenutalványnak és öexcellenciája NN hadseregparancsnok úr nyugtájának megfelelően a hadműveleti főpénztárból titkos kiadásokra átvéve 3000 forint osztrák pénznemben, még hozzá ezer aranyforint 200 dukátban (á 5 forint osztrák pénznemben), ezer aranyforint ezüstben és ezer aranyforint bankjegyekben.									
2.	Lásd küldetési regiszter.	Verona, június 12.	A hadseregparancsnok úr szóbeli utasítására XXXI-nek kifizetve 50 dukát útiköltség. (á 5 forint osztrák pénznemben)	250						N százados úr jelenlétében kiadta NN ezredes.		
3.	Lásd küldetési regiszter.	Verona, június 12.	A XVII. sz. felderítőnek 4-5 napos küldetésre úti- és költségelőlegként.			30				N százados úr fizettesse ki NN ezredes.		
4.	2. sz. utasítás	Verona, június 12.	A Hadseregparancsnok úr öexcellenciája mellékelt utasítása átadójának szolgálatai fejében kifizetve 100 dukát á 5 forint osztrák pénznemben	500						N százados úr Jelenlétében kiadta NN ezredes.		

5.	3 sz. nyugta	Verona, június 13.	N tábori csendőrnek kifizetve 5 dukát jutalomból az ellenség eredményes felderítéséért B. mellett	25				A mellékelt nyugta szerint kifizette von N. csendőr főhadnagy
6.	Lásd küldetési regiszter	Verona, június 13.	A XI. sz. felderítőnek három napos küldetése eredményeiért		50			N százados úr jelenlétében kifizette NN ezredes.
7.	Lásd küldetési regiszter.	Verona, június 13.	Hadsereg-főparancsnok úr őexcellenciája utasítására LXI-nek útiköltségtérítésként és milánói titkos megbízatásának végrehajtásáért		400			Kifizetve NN ezredes.
8.	4. sz. nyugta	Verona, június 14.	Hadsereg-főparancsnok úr őexcellenciája szóbeli parancsára a hadifogoly francia tábori postahivatalnoknak, N-nek 100 forint bankjegyekben és a francia alorvosnak, Dr. N-nek 100 forint bankjegyekben, mint útiköltségtérítés			200		A felvevők nyugtája szerint.
9.	Lásd küldetési regiszter.	Verona, június 15.	A XXII sz. felderítőnek 4-5 napos küldetése útiköltség- és egyéb költség előlegeként		20			A pénzüsszeg kifizetése megtörtént NN százados.
10.	Lásd küldetési regiszter.	Verona, június 16.	A XXXI. sz. felderítőnek végrehajtott küldetése jutalmaként			100		NN százados úr jelenlétében kifizetve NN ezredes.
11.	5. sz. utasítás	Verona, június 16.	Hadseregparancsnok úr őexcellenciája utasítására a LXIII sz. kereskedelmi ügynököknek a Milánóból hozott hírekért és más önkéntes szolgálataiért			200		Kifizetve NN ezredes.
			Átvitt kiadások	775	500	500		

Folyamatos sorszám	Melléklet vagy más igazolás	Az előző tétel kelte	Nevezetesen	Kiadva			Kifizető, kifizetés esetleges tanúja
				Aranyban	Ezüstben	Papírpénzben	
				forint	fillér	forint	
12.	6., 7. és 8. sz. nyugták	Verona, június 17.	Áthozott kiadások A vezérkari főnök utasítására három tábori csendőrnek titkos megbízatások megfelelő végrehajtásáért.	775	500	500	Kifizetve N főhadnagy úr által
13.	A tábori posta 9. sz. bizonylata	Verona, június 18.	Hadseregparancsnok úr őexcellenciája utasítására Bresciában állandó levelezőként alkalmazott VIII-nak a Trient-i X. házaton keresztül megfelelő felhasználás céljából elküldve 500 ezüst forint.		500	30	N százados úr jelenlétében kiadta NN ezredes.
14.	Lásd küldetési regiszter.	Verona, június 18.	A XVII. sz. felderítőnek négy napos veszélyes küldetése megfelelő végrehajtásáért			100	N százados úr jelenlétében kifizetve NN ezredes.
Összesen				775	1000	630	

Bettível: Hétszázhetvenöt osztrák forint császári-királyi dukátokban
Egyezer osztrák forint ezüstben és
hatszázharminc osztrák forint bankjegyekben
Melyek a fentiek szerint helyesen kiadásra kerültek.

Verona, 18... június 19.

NN ezredes

Láttam: NN, vezérkari főnök

Pénztárkönyv sorszáma	Melléklet vagy más igazolás	Az előző tétel kelte	Zárás	Kiadva						Anmerkung
				Aranyban		Ezüstben		Papírpénzben		
				Ellenértéke osztrák pénznemben						
				forint	fillér	forint	fillér	forint	fillér	
1. 9-19.	1.sz. 2-9.sz.	Verona, 18..... június 12.	A fő hadműveleti pénztárból átvéve Ebből kiadások	1000		1000		1000		
				775		1000		630		
Maradvány				225				370		

Betűvel: kettőszázhuszonöt forint 45 db. aranydukátban á 5 osztrák forint

Betűvel: háromszázhetven osztrák forint bankjegyekben

Mely pénzüsszegek a mellékelt ellennyugta szerint hibátlanul visszavételezésre kerültek a császári-királyi fő hadműveleti pénztárba.

Verona, 18... június 20.

NN ezredes

Megjegyzés: Magától értetődik, hogy a számlakönyv lezárására csak azután kerülhet sor, hogy a bevetett felderítők követeléseit teljes mértékben folyósításra kerültek, hogy lehetőség szerint ezzel is megelőzzük a későbbi reklamációkat.

VIII. sz. minta

A ... hadsereg parancsnokságának hadműveleti részlege

Felderítő iroda

Nyilvántartás

A kiállított átlépőjegyekről és a láttamozott útlevelekről

A láttamozás helye ideje	Az utiokmány sorszáma	Az utas		igazolás			Megjegyzés
		Neve	Nemzetisége és személy-leírása	Az útlevél kiállítója, kiállításának helye, ideje, sorszáma	Az utazás célja, érvényesség ideje	Különleges hozzáfűznievaló	
Verona 1859. június 12.	1.	I. Mastabene gróf	Született Velencében, földbirtokos Rovigo-ban	Velence helytartója Nr. 506, 1859. 6.6	Torinó, családi ügyben, érvényes két hónapig	Személyes bemutatkozó látogatást tett a hadseregparancsnoknál	Cremona-n és Pavia-n keresztül utazik, Milánóban nem tartózkodik
Verona 1859. június 13.	2.	I. Amici trieszti üzletember	Született az isztriai Pirano-ban, alacsony, pikkelyes hegek, kócos haj	Ljubjanai kormányzóság Nr. 770, 1859. június 1.	Milánóba, kereskedelmi ügyekben, hat hétre	Személyes bemutatkozó látogatást tett a hadsereg vezérkari főnökénél, aki ismeri	Brescia-n keresztül utazik
Verona 1859. június 15.	3.	Szabó Ant. báró	Született Pesten, nyug-állományú császári-királyi ezredes	Magyarországi helytartóság június 8.	Padovába, hogy meglátogassa sebesült fiát, aki császári-királyi főhadnagy	A hadseregparancsnok ajánlólevelet adott az ellenséges hadseregparancsnoknak címezve	
Verona, 1859. június 17.	4.	Ant.von Hameda	Svéd királyi katonaorvos	Stockholm, láttamozta a császári-királyi követség május 29-én	Milánóba és Páviába, hogy kórházakat látogasson	A császári-királyi követ levele a hadseregparancsnoknak	
	5.	N. Mori	Operaénekes Velencében, alacsony, telt, kócos hajú, Padova-i születésű	Velence helytartója Nr. 802, június 11.	Milánóba, hogy új szerződést keressen	Báró N. tábornagynak fordult, akinek személyes ismerőse	
	6.	I. von Wirth	Született Bécsben, a Wirth kereskedőház bécsi ügynöke	Alsó-Ausztria helytartója, Bécs június 16. Nr. 677	Milánóba kereskedelmi ügyekben hat hétre	Milánói német kereskedőházaknak írt ajánlólevelekkel rendelkezik	
		stb.			stb.		

A ... hadseregparancsnokság hadműveleti részlege

Felderítő iroda

A szárd hadsereg második hadtestének harcrendje 1860 november végén

Hadseregparancsnokság és főhadiszállás	Hadtest		Hadosztály			Dandár		Ezredek, zászlóaljak, útegek		Hadráfogható tényleges létszám						Megjegyzés			
	Név vagy szám	Parancsnokság és főhadiszállás	Fegyvernem	Szám	Parancsnokság és állomáshely	Név vagy szám	Parancsnokság és állomáshely	Név	Állomáshely	Zászlóalj	Különleges század	Út	Gyalogság	Lóvaság	Tüzérség és műszaki csapatok		Harcos	Összesen	Tábori levegő
					II. hadtest törzse				Milánó	1			16						
					3. hadosztály törzse					1			6						
													350						
															350				

Ez a hadtest önálló, a hadügyminiszter közvetlen irányítása alatt áll.	II. hadtest	Alfonso della Mammora hadseregátalakítók; vezérkari főnök; a lovasság parancsnoka Roccagni vezérőrnagy; a bersaglieri-k parancsnoka; a tüzérség parancsnoka Főhadiszállás Milano	Gyalogos	3	Pettiti-Bagliani di Rozeto vezérőrnagy, Milano	Cunco	Plochiu vezérőrnagy	Dandártörzs		Milánó																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																	
								7. sz. sorgealgezed																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																			
								8. sz. sorgealgezed																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																			
							Pinerolo	Dho vezérőrnagy	Dandártörzs																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
									13.sz. sorgealgezed																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
									14 sz. sorgealgezed																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
						Hadosztálytartalék	Firenzei lándzsások		Torino																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
							III/9.-10. 8 fontos tábori úteg		Milánó																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
							Hadorsztálypark																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
							Segélyhely																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
							Műszaki csapatok és zászlóaljtorzs		Pávia																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
						A 3.hadosztály létszáma																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																					

[illegible][illegible]

A ... hadseregparancsnokság hadműveleti részlege

Felderítő iroda

A szárd-olasz hadsereg összesített áttekintése 1860 decembere

Különleges megjelölés	A seregtest és parancsnoka megnevezése	Diszlokáció és felállítási hely (különböző hadszíntereken belül)	Hadrafogható								Megjegyzés	
			zászlóalj	osztály	különleges század	illeté	Harcos			Együtt		
							Gyalogos	Lovas	Tüzér és műszaki	Harcos		Löveg
Háborús készségben	II. hadtest, Della Marmora Hadseregűbörnök vezetésével, Milano-ban	3. hadosztály, Milano; 6. hadosztály, Brescia; 9. hadosztály, Cremona (a Mincio mentén)	53/4	12	8	9	21902	1200	2083	25185	54	A baloldalt összesített hadrafogható létszám jövő tavasszal kiegészülhet még:
	I. hadtest, Ettore de Sonnaz hadseregűbörnök vezetésével, Alessandria-ban	10. hadosztály, Alessandria; 11. hadosztály, Pávia; 13. hadosztály egyes alegységei, Piacenza (a Pó középső szakaszán)	88 1/2	27	14	16 2/3	36851	2895	4595	44341	100	A baloldalt összesített hadrafogható létszám jövő tavasszal kiegészülhet még: 1. 17600 harcossal az 1839-ben született évfjárt két korosztályából, melyeket 1860 november 6.-ára és 26.-ára hívtak fegyver alá és január hónap folyamán a lerakatokból megérkezhetnek a csapattestekhez.
	III. hadtest, Durando hadseregűbörnök vezetésével, Bologna-ban	5. hadosztály, Bologna; 8. hadosztály, Parma; 12. hadosztály, Modena (a Pó alsó szakaszán)										2. 35 000 harcossal, részint a szárd hadseregbe már besorozott nápolyi hadifoglyokból, részint a legutóbbi időkben behívott nápolyi sorkötelesekből. (1857, 1858, 1859 és 1860-as sorvány) 3. 29 800 harcossal az 1840-ben született

Dél-Itáliában hadban álló hadsereg	IV. és V. hadtest, főparancsnokuk Vittorio Emmanuele, a király	Nápoly mellett és Gaeta alatt	70 1/2	17	16	14	31683	1826	3715	37224	85	évfjárt két korosztályából (rég piemonti illetve már anektált közép-italiai tartományok), melyek sorozása folyamatban van és januárban előreláthatóan befolyozódik. Összesen : 82 400 harcoss * Wenn nämlich die präcettirten Aushebungen und Einberufungen durch keine politischen Hindernisse in der Ausführung beirt werden.
	Kiküldött seregtestek	a határvidéken, Umbriában, Sziciliában	20	1		1 1/3	8156	100	124	8380	9	
	Tartalékok	Genova-ban	8	4	2	2	3659	400	444	4503	12	
A hadsereg tartaléka		Torino, Milano, Alessandria.		8	6	6	322	800	2140	3262	36	Összesen várható 82 400 fő, mely a hadsereg létszámát mintegy 60 000 hadrafogható harcossal növeli meg, eszerint a szárd-italiai hadsereg hadrafogható létszáma 1861 tavaszán mintegy 180 000 főre rúg majd*, a tüzéség és a lovasság létszáma azonban nem változik.. * Amennyiben a számításba vett összeírások és behívások kivitelezését politikai akadályok nem gátolják meg.
A szárd-olasz haderő összesen			192 3/4	69	46	49	102 573	7221	13101	122 895	296	

Kelt Verona, 18...

NN ezredes

XI. sz.

A ... hadseregparancsnok

A szárd-olasz hadsereg összpontosítási képességének áttekin-
megállapította

Felvonulási		Rendelkezésre álló csapatok és állomáshelyük a megindulás előtt	Hadráfogható erő													
hely	idő		Az adott időszámban egymás után felvonuló csapatok hadrafogható ereje							A harcrendben összpontosítható csapatok hadrafogható ereje						
			Zászlóalj	Osztály	Különleges század	Üteg	Harcos			Zászlóalj	Osztály	Különleges század	Üteg	Harcos	Tábori löveg	
							Gyalogság	Lovasság	Tüzérség és műszaki							
A Mincio vonala Pazzolengo, Volta és Goio között		II. Hadtest	- III. hadosztály Milánó, a lovasság Torino	17 1/4	4	2	2	9400	450	528						
A megindulástól számított: hét napon belül			- VI. hadosztály Brescia és Bergamo	18 1/4	4	2	2	9900	450	524						
			IX. hadosztály Cremona és Casalmaggiore	11 1/4	4	2	2	5900	450	524						
			- A hadtest tüzérségi tartaléka Milánó			2	3			507						
			- Tartalék lovas hadosztály Milánó 2. dandár Milánó	8												
Csapatok a Mincio vonalán összesen										46 3/4						
											20					
											8					
											9					
											31533					
											54					

minta

ság, hadműveleti részleg

Felderítő iroda

tése egy esetleges mozgósítás esetére, az 1860 novemberére
kat alapul véve.

Magyarázat megjegyzés	A lentebb nevezett erődöket és helyőrségeket megszálló haderők kimutatása								Megjegyzés
	A hely neve	A megszálló csapategység megnevezése	Tényleges						
			Zászlóalj	Osztály	Különleges század	Üteg	Harcos	Tábori löveg	
A csapatok létszámát érintően az 1839-es évszám 1. és 2. korosztályára (behívva, lerakatokban kiképzés alatt), valamint az 1861 február végéig szabadságoltakra (valamennyi évszám és az önkéntesek) úgy tekintettünk, mint akik már a zászlók alatt állnak. Ezzel szemben az 1840-es évszám — jöllehet behívva és kiképzés alá vetve — a megadott felvonulási időszak végéig nem kerülhet felhasználásra az aktív csapatoknál. A feltüntetett csapatokon túl rendelkezésre állhat három önkéntes dandár — 10 000 fő —, mely erővel a felvonulás során nem számoltunk, mivel valószínű egy önkéntes alakulat felhasználása diverziós célokra a Venét hegyekben, egy másik pedig tüntetés céljára az Adria-i partvidéken. A csapatok Felső-Itáliába történő felvonulása során a megadott szállítási eszközök lehető legnagyobb igénybeviteléből indultunk ki. A IV. hadtest menetét Alsó-Itáliából három részben tételítettük fel, mégpedig: a 4. hadosztály tengeren Livornoba, onnan vasúton Firenzébe, majd szakaszolt menetben Bologna-ba; a 7. hadosztály a lovassági és tüzérségi tartalék szakaszolt menetben Pescarán, Anconán és Perugian keresztül Imolába.	Milánó	A Nemzeti Gárda Mozgósított zászlóaljai							A felsorolt csapatokon túlmenően baloldalt megjelölt pontok megszállására a Nemzeti Gárda 30-40 mozgósított zászlóalját is számításba kell venni (összlétszám kb. 15 000 – 20 000 harcos), melyeket 40 nap múlva újabb hasonló zászlóaljakkal váltanak fel.
	Alexandria	4 század erődítérség			4			744	
	Casale	Az árkszok törzse			3				
		anyagraktára			2				
		2 század erődítérség							
	Torinó	2. erődítérség-törzse anyagraktára és két százada			3			930	
		1. tüzérezred			2				
		2 százada							
	Genova	2. erődítérség-törzse anyagraktára és két százada			3			938	
		1. tüzérezred			2				
		2 százada							
	Piacenza	II. hadosztály Piemont-i dandár	8	4	2	2			
		4. erődítérség-törzse anyagraktára és 3 százada			4			6200	
1. tüzérezred 1 százada				1					

A Pó vonala Carpi, Mirandola és Ferrara között													
A megindulástól számított 14 napon belül													
Csapatok a Pó vonalán 14 napon belül összesen	IV. Hadtest	- IV. hadosztály Nápoly	18 1/4										
II. Hadtest	- III. hadosztály Cassiglióól Essentaig - VI. hadosztály Montechiari - IX. hadosztály Marcalia Gazzuolo - A hadtest tüzérségi tartaléka Ponte San Marco - A 2. tartalékos lovass dandár Carpendolo	17 1/4	18 1/4	11 1/4									
		4	4	4									
		2	2	2									
		2	2	2									
		2	2	2									
		2	2	2									
I. Hadtest	- XI. hadosztály Pávia és Novarra a lovasság Vercelli - X. hadosztály Alessandria és Novi a lovasság Saluzzo - A hadtest tüzérségi tartaléka Piacenza	17 1/4	15										
		4	4										
		2	2										
		2	2										
		2	2										
		2	2										
III. Hadtest	- V. hadosztály Bologna - VIII. hadosztály Reggio, Parma és Perugia - XII. hadosztály Modena és Carpi a lovasság Voghra - A hadtest tüzérségi tartaléka Bologna	15 1/4	14 1/4										
		7	4										
		2	2										
		2	2										
		2	2										
		2	2										
Csapatok a Pó vonalán egy héten belül összesen	A hadsereg tüzérségi tartaléka Veneria, Alessandria												
Egy héten belül megindítható csapatok összesen													
Csapatok a Pó vonalán 14 napon belül összesen	IV. Hadtest	- IV. hadosztály Nápoly	18 1/4										
II. Hadtest	- III. hadosztály Cassiglióól Essentaig - VI. hadosztály Montechiari - IX. hadosztály Marcalia Gazzuolo - A hadtest tüzérségi tartaléka Ponte San Marco - A 2. tartalékos lovass dandár Carpendolo	17 1/4	18 1/4	11 1/4									
		4	4	4									
		2	2	2									
		2	2	2									
		2	2	2									
		2	2	2									
I. Hadtest	- XI. hadosztály Pávia és Novarra a lovasság Vercelli - X. hadosztály Alessandria és Novi a lovasság Saluzzo - A hadtest tüzérségi tartaléka Piacenza	17 1/4	15										
		4	4										
		2	2										
		2	2										
		2	2										
		2	2										
III. Hadtest	- V. hadosztály Bologna - VIII. hadosztály Reggio, Parma és Perugia - XII. hadosztály Modena és Carpi a lovasság Voghra - A hadtest tüzérségi tartaléka Bologna	15 1/4	14 1/4										
		7	4										
		2	2										
		2	2										
		2	2										
		2	2										
Csapatok a Pó vonalán egy héten belül összesen	A hadsereg tüzérségi tartaléka Veneria, Alessandria												
Egy héten belül megindítható csapatok összesen													
Csapatok a Pó vonalán 14 napon belül összesen	IV. Hadtest	- IV. hadosztály Nápoly	18 1/4										
II. Hadtest	- III. hadosztály Cassiglióól Essentaig - VI. hadosztály Montechiari - IX. hadosztály Marcalia Gazzuolo - A hadtest tüzérségi tartaléka Ponte San Marco - A 2. tartalékos lovass dandár Carpendolo	17 1/4	18 1/4	11 1/4									
		4	4	4									
		2	2	2									
		2	2	2									
		2	2	2									
		2	2	2									
I. Hadtest	- XI. hadosztály Pávia és Novarra a lovasság Vercelli - X. hadosztály Alessandria és Novi a lovasság Saluzzo - A hadtest tüzérségi tartaléka Piacenza	17 1/4	15										
		4	4										
		2	2										
		2	2										
		2	2										
		2	2										
III. Hadtest	- V. hadosztály Bologna - VIII. hadosztály Reggio, Parma és Perugia - XII. hadosztály Modena és Carpi a lovasság Voghra - A hadtest tüzérségi tartaléka Bologna	15 1/4	14 1/4										
		7	4										
		2	2										
		2	2										
		2	2										
		2	2										
Csapatok a Pó vonalán egy héten belül összesen	A hadsereg tüzérségi tartaléka Veneria, Alessandria												
Egy héten belül megindítható csapatok összesen													
Csapatok a Pó vonalán 14 napon belül összesen	IV. Hadtest	- IV. hadosztály Nápoly	18 1/4										
II. Hadtest	- III. hadosztály Cassiglióól Essentaig - VI. hadosztály Montechiari - IX. hadosztály Marcalia Gazzuolo - A hadtest tüzérségi tartaléka Ponte San Marco - A 2. tartalékos lovass dandár Carpendolo	17 1/4	18 1/4	11 1/4									
		4	4	4									
		2	2	2									
		2	2	2									
		2	2	2									
		2	2	2									
I. Hadtest	- XI. hadosztály Pávia és Novarra a lovasság Vercelli - X. hadosztály Alessandria és Novi a lovasság Saluzzo - A hadtest tüzérségi tartaléka Piacenza	17 1/4	15										
		4	4										
		2	2										
		2	2										
		2	2										
		2	2										
III. Hadtest	- V. hadosztály Bologna - VIII. hadosztály Reggio, Parma és Perugia - XII. hadosztály Modena és Carpi a lovasság Voghra - A hadtest tüzérségi tartaléka Bologna	15 1/4	14 1/4										
		7	4										
		2	2										
		2	2										
		2	2										
		2	2										
Csapatok a Pó vonalán egy héten belül összesen	A hadsereg tüzérségi tartaléka Veneria, Alessandria												
Egy héten belül megindítható csapatok összesen													
Csapatok a Pó vonalán 14 napon belül összesen	IV. Hadtest	- IV. hadosztály Nápoly	18 1/4										
II. Hadtest	- III. hadosztály Cassiglióól Essentaig - VI. hadosztály Montechiari - IX. hadosztály Marcalia Gazzuolo - A hadtest tüzérségi tartaléka Ponte San Marco - A 2. tartalékos lovass dandár Carpendolo	17 1/4	18 1/4	11 1/4									
		4	4	4									
		2	2	2									
		2	2	2									
		2	2	2									
		2	2	2									
I. Hadtest	- XI. hadosztály Pávia és Novarra a lovasság Vercelli - X. hadosztály Alessandria és Novi a lovasság Saluzzo - A hadtest tüzérségi tartaléka Piacenza	17 1/4	15										
		4	4										
		2	2										
		2	2										
		2	2										
		2	2										
III. Hadtest	- V. hadosztály Bologna - VIII. hadosztály Reggio, Parma és Perugia - XII. hadosztály Modena és Carpi a lovasság Voghra - A hadtest tüzérségi tartaléka Bologna	15 1/4	14 1/4										
		7	4										
		2	2										
		2	2										
		2	2										
		2	2										
Csapatok a Pó vonalán egy héten belül összesen	A hadsereg tüzérségi tartaléka Veneria, Alessandria												
Egy héten belül megindítható csapatok összesen													
Csapatok a Pó vonalán 14 napon belül összesen	IV. Hadtest	- IV. hadosztály Nápoly	18 1/4										
II. Hadtest	- III. hadosztály Cassiglióól Essentaig - VI. hadosztály Montechiari - IX. hadosztály Marcalia Gazzuolo - A hadtest tüzérségi tartaléka Ponte San Marco - A 2. tartalékos lovass dandár Carpendolo	17 1/4	18 1/4	11 1/4									
		4	4	4									
		2	2	2									
		2	2	2									
		2	2	2									
		2	2	2									
I. Hadtest	- XI. hadosztály Pávia és Novarra a lovasság Vercelli 												

Feltételezzük, hogy a franciák Semlegesítik, vagy megszállják Lombardiát.	Pávia	2 század erődtüzérség			2		300	
	Pizzighettone	III. hadosztály 1 zászlóalj	1				700	
		1 század erődtüzérség			2			
	Casalmaggiore	29. gyalogezred	3				1900	
		1. század erődtüzérség			1			
	Bologna	XIII. hadosztály Pármai dandár	8 1/4	4	2	2	6000	12
		4 század erődtüzérség			4			
	Ancona	V. hadtest 1 dandárja	6			1	3200	6
	Firenze	1. tüzérezred 1 százada						
	Livorno	A Nemzeti Gárda mozgósított zászlóaljai						

	Három héten belül		Egy hónapon belül		Az egy hónapon belül a Pó vonalra felvonult hadsereg összeréje
	II. Hadtest	IV. Hadtest	Csapatok a Pó vonalán egy hónapon belül összesen		
	- Gránátos hadosztály Capua a fentebbiekhez	- VII. hadosztály Capua a fentebbiekhez (amennyiben addigra nem válik szükségessé egy bekerülő hadtest)			
		- Tüzérségi tartalék Capua			
		- 1. tartalékos lovasdandár Capua			
	18 1/4	18 1/4	7		
	2	2			
	3	2			
	10300	10300			
		450	790		
	648	524			
	18 1/4		18 1/4		182
			11		54
	2		4		34
	3		5		40
	10948		12571		117 457
	18		30		240

Az összpontosítási készség kiszámítása fentebbiek során azon a feltételezésen alapult, miszerint, géig a hadsereg valamennyi egységénél és intézményénél teljes körűen végrehajtják és azok megpatok és nem a rég behívott 1857-1860-as sorványok figyelembe veendő a szárd-olasz haderő hadsereg említett négy sorványának összlétszáma számításaink szerint kb. 40 000 főre tehető, mely

Kelt , 18...

	Gaeta	V. hadtest 1 dandárja	8			1	4600	6
	Nápoly	V. hadtest 1 dandárja	8			1	6200	1
		2 bersaglieri zászlóalj	2					
		1 lovasezred		4				
	Messina	V. hadtest 1 ezrede	3				1800	
		2 század árkász			2			
	Palermo	V. hadtest 1 ezrede	3				2300	7
		1 bersaglieri zászlóalj	1					
		1 hegyi ütég				1		

mint kinyilvánították, az 1860 júniusa óta becikkelyezett mozgósítási intézkedéseket február vé- indulásra kész állapotban lesznek Magától értetődik, hogy a folyamatosan beérkező nápolyi csa- képességei szempontjából a vonatkozó észleléseknek megfelelő mértékben. Az egykori nápolyi ből kb. 5000 fő még II. Ferenc király szolgálatában áll Gaetában.

NN ezredes

XII. sz. minta

A ... hadsereg parancsnokságának hadműveleti részlege

Felderítő iroda

78. sz. nyilvántartó-jelentés

1859. július 5., déli 12 óra

Összesített felderítő-jelentések szerint tegnap az 5. francia hadtest (Napóleon herceg) – mely, mint már jelentettük, e hó harmadika óta Goito és Volta térségében egyesült a fősereggel – Pozzolo mellett végrehajtotta az átkelést a Mincio folyón, majd Roverbella – Valleggio térségében táborot vert.

Ezzel immár a francia hadsereg valamennyi, hat hadteste a Mincio inenső partján van, mégpedig:

- az 1. hadtest (Baragan d' Hilliers) Salice-ben, St. Giorgio- nál egészen Castelnouvo-ig és Sona-ig;
- a 4. hadtest (Niel) az elsőől délre, a parancsnoksága Oliosi-ban, az elővédek egészen Sommacampagna-nál;
- a 2. hadtest (MacMahon) St. Lucia delle Grazie-nél;
- a 3. hadtest (Canrobert) Gardoni környékén és a Tione patak mentén, az elővédek egészen a Custozza-i magaslatoknál;
- a gárdahadtest Valleggio-nál és bent a településen, ahol, mint ismeretes, június 30-a óta a császár főhadiszállása is található.

Az ellenséges lovasság egy részét (Parthonneur-hadosztály) tegnap még a Mincio jobb partján, a Goito melletti tábornál látták, ahol Volta irányába jelentős ellenséges tüzéségi tartalék és fogatok táboroznak.

Az ellenség Salionze, Monzambano, Valleggio és Pozzolo térségében birtokol hidakat a Mincio-n. Goito mellett nagy erőfeszítéseket tesznek egy újabb híd felépítésére.

Villafranca-t az ellenség korábban megszállva tartotta, úgy tűnik, ismét kiürítette.

A szárd hadsereg továbbra is a szövetségesek balszárnyát képezi, két hadosztály Peschiera ostromára a Mincio bal partján táborozik, két további hadosztály pedig a jelek szerint Cavalcelle és Sandra térségében táborozik, és Castelnouvo-nál fenntartja az összeköttetést a francia 1. hadtesttel.

N. ezredes

A ... hadsereg parancsnokságának hadműveleti részlege

Felderítő iroda

A külső borítón

78. sz. nyilvántartó-jelentés

1859. július 5., déli 12 óra

Betekintésre:

*Őexcellenciája,
a hadseregparancsnok úr*

a vezérkari főnök tábornagy úr

hadműveleti iroda

majd:

hadműveleti napló
(átvételre és megőrzésre)

A MAGYAR
HATÁRVÉDELMEK-TÖRTÉNET
HAGYATÉKA
HILASS DER UNGARISCHEN
KUNDSUCHTSGESCHICHTE
1

1872

Felderítő
Hs
F41
utásítás

1872

Felderítő-szolgálati utasítás
Anleitung
zum Kundschaftsdienste

